

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

Bakalářská práce

Alžběta Anna Mankovecká

Stereotyp hluchého/neslyšícího v českém prostředí

The Stereotype of a Deaf Person in Czech Society

Praha 2023

doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Ireně Vaňkové, CSc., Ph.D. za cenné rady, trpělivost a vlídná slova při vedení této práce. Dále děkuji všem respondentům, kteří si našli čas na vyplnění mého dotazníku. Nemenší díky patří mé rodině a přátelům za všestrannou podporu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu

V Praze 29. 12. 2023

.....

Alžběta Anna Mankovecká

Abstrakt

Práce se zaměřuje na rekonstrukci stereotypu neslyšícího/hluchého člověka v českém prostředí, a to na základě vlastního dotazníkového šetření. Nejprve je představen výzkumný kontext – s důrazem na pojmy jako jazykový obraz světa, opozice vlastní – cizí (my – oni), a zejména stereotyp, i ve stručném porovnání s dalšími pojetími sociálního stereotypu, s Allportovým pojetím stereotypu a předsudku aj. Následně je pozornost věnována konotacím, kognitivní definici a lingvistickým metodám zjišťování konotací jako základu struktury stereotypu (data jazyková, textová, empirická). S pomocí českých slovníků a dosavadních prací je stručně popsána centrální poloha českého stereotypu hluchého (neslyšícího) člověka vycházející ze systémových, příp. folklorních dat. Jádrem práce je kvalitativní empirický výzkum vedený s inspirací v metodologii J. Bartmiňského (100 respondentů ve dvou věkových a sociálních skupinách, otevřené otázky směřující k základním polohám stereotypu: vzhled, vlastnosti, chování apod.). V závěru práce je prezentována strukturovaná kognitivní definice spojená se sociálním stereotypem neslyšícího člověka v dnešní české společnosti. Následuje kapitola Diskuze, kde je kromě závěrů a zamyšlení věnována pozornost i konotacím spojeným s označeními *hluchý* a *neslyšící* a jejich úloze v utváření stereotypu a otázkám politické korektnosti.

Klíčová slova

neslyšící, hluchý, stereotyp, předsudek, konotace, kognitivní definice, politická korektnost, kognitivní lingvistika, etnolingvistika

Abstract

The thesis focuses on the reconstruction of the stereotype of a deaf person (hluchý/neslyšící) in the Czech society, based on a questionnaire survey. First, the research context is presented – with an emphasis on concepts such as the linguistic picture of the world, the opposition own – foreign (us – them), and especially the stereotype, also in a brief comparison with other concepts of social stereotype, with Allport's concept of stereotype and prejudice etc. Subsequently, the attention is devoted to connotations, cognitive definition and linguistic methods of ascertaining connotations as the basis of the stereotype structure (linguistic, textual, empirical data). With the help of Czech dictionaries and previous works, the central position of the Czech stereotype of a deaf person is briefly described based on systemic, or folklore data. The core of this thesis is qualitative empirical research inspired by J. Bartmiňský's methodology (100 respondents in two age and social groups, open-ended questions directed at the basic positions of the stereotype: appearance, characteristics, behavior, etc.). At the end of the thesis, a structured cognitive definition is presented connected with the social stereotype of a deaf person in today's Czech society. The Discussion chapter follows, where, in addition to conclusions and reflections, attention is also paid to the connotations associated with the labels deaf and deaf and their role in the formation of stereotypes and issues of political correctness.

Keywords

stereotype, deaf (neslyšící / hluchý), prejudice, connotation, cognitive definition, political correctness, cognitive linguistics, ethnolinguistic

Obsah

I.	Úvod	8
II.	Teoreticko-metodologická východiska.....	9
1.	Kognitivní lingvistika a kognitivní etnolingvistika.....	9
1.1	Jazykový obraz světa.....	10
1.2	Antropocentrismus a opozice vlastní – cizí.....	11
1.3	Kategorizace.....	12
2.	Stereotyp.....	14
2.1	Různá pojetí stereotypu.....	14
2.2	Stereotyp a předsudek.....	16
2.3	Stereotyp v pojetí kognitivní etnolingvistiky.....	17
3.	Konotace jako základ struktury stereotypu	18
4.	Kognitivní definice.....	19
5.	Metoda zkoumání stereotypu.....	21
5.1	Jazyková data	21
5.2	Textová data	22
5.3	Empirická data	22
6.	Stereotyp hluchého/neslyšícího v českém jazykovém obrazu světa	23
III.	Vlastní výzkum	25
7.	Představení výzkumu	25
8.	Představení dotazníku – jednotlivé otázky	28
8.1	Kdo je to neslyšící?.....	30
8.2	Podle čeho neslyšícího člověka poznáte?	32
8.3	Setkali jste se někdy s neslyšícím člověkem? Komunikovali jste s ním (a jak)?	35
8.4	V čem se podle vás liší život neslyšícího člověka od života člověka slyšícího? Je něco, co podle Vás neslyšící člověk neumí a co naopak umí dobře?.....	38
8.5	V jaké profesi může, a v jaké naopak nemůže neslyšící pracovat? (Příklady).....	42
8.6	Změní se nějak Vaše chování k člověku, o kterém zjistíte, že je neslyšící? Jak?	47

8.7 Jakým způsobem neslyšící lidé komunikují? Považujete tento způsob komunikace za plnohodnotný? Proč ano nebo proč ne?.....	51
8.8 Používáte/setkáváte se spíše s výrazem „hluchý“, nebo „neslyšící“? Jaký mezi nimi vnímáte rozdíl?	58
8.9 Dokončete: Je to neslyšící, ale.....	63
9. Kognitivní definice neslyšícího	65
10. Diskuze	67
IV. Závěr.....	70
V. Literatura a zdroje:	72
Příloha – odpovědi dotazníku:	76

I. Úvod

Bakalářská práce vychází především z teorií a výzkumů lublinské školy kognitivní etnolingvistiky a české kognitivně-kulturní lingvistiky a klade si za cíl rekonstruovat stereotyp neslyšícího/hluchého jedince v českém prostředí. Hlavním nástrojem pro dosažení tohoto cíle je vlastní dotazníkové šetření, které se opírá o metodologii Jerzy Bartmińského.

Začátek práce uvede čtenáře do výzkumného kontextu. Shrne základní principy a směry kognitivní lingvistiky a kognitivní etnolingvistiky a vysvětlí s ní související pojmy jako jsou jazykový obraz světa, antropocentrismus, opozice vlastní – cizí a kategorizace. Dále se zaměří na pojem stereotyp. Tato část poskytne stručné porovnání s jinými sociokulturními a sociálně psychologickými koncepcemi sociálního stereotypu a předsudku. Následně bude věnována pozornost konotacím, které tvoří základ struktury stereotypu a představena bude také kognitivní definice jakožto nástroj popisu konotací. Závěrem kapitol týkajících se výzkumného kontextu, avšak již s přesahem do praktické části práce bude představení metod zkoumání stereotypu, kde budou popsána data systémová, textová a empirická. Také dojde k představení stereotypu hluchého/neslyšícího na základě již známých převážně jazykových a okrajově textových dat.

Centrální kapitola práce bude věnována kvalitativnímu empirickému výzkumu, jehož cílem je identifikovat a analyzovat zkoumaný stereotyp. Představeny budou jednotlivé otázky, složení respondentů a bude popsán postup mé práce. Každé otázce bude věnována samostatná kapitola, která bude obsahovat popis a analýzu odpovědí na danou otázku.

Výsledkem práce bude prezentace kognitivní definice neslyšícího/hluchého jedince v dnešní české společnosti, vyplývající z analýzy a interpretace získaných dotazníkových dat, a následná diskuze, v níž budou prezentována výsledná zjištění, otázky, které z dat vyvstaly, a osobní úvahy či zamyšlení.

Zde v úvodu bych také chtěla upozornit na to, že se v práci objevují nespisovné výrazy, špatná interpunkce či překlady, a to ve výpovědích respondentů, které jsem chtěla zachovat co nejautentičtější, proto nedocházelo k jejich úpravě.

Součástí práce bude také příloha s veškerými daty získanými za pomoci dotazníku v nezměněné podobě.

II. Teoreticko-metodologická východiska

1. Kognitivní lingvistika a kognitivní etnolingvistika

Tato práce vychází z kognitivně lingvistického a etnolingvistického přístupu k jazyku, považují tedy za důležité nejprve definovat tyto dva pojmy.

Kognitivní lingvistika je tematicky velmi obsáhlý a různorodý směr lingvistiky, který má více podob a škol. Vychází z předpokladu, že jazyk a celý jeho systém něco vypovídá o principech našeho myšlení (Vaňková a kol., 2005). Jinými slovy, kognitivní lingvistika dává do souvislosti jazyk, lidskou mysl, myšlení, zkušenost a kulturu. Využívá poznatků z různých vědních disciplín, jako jsou psychologie, neurologie, sociologie, antropologie, filozofie a další (Lakoff, 2006). Jak již zmiňuji výše, jde o směr s mnoha odnožemi. Tou nejznámější odnoží je zřejmě „americký“ přístup vědců G. Lakoffa a M. Johnsona (Vaňková a kol., 2005).

„Americký“ přístup se soustředí na aspekty, jež jsou v konceptualizaci světa, projevující se v různých jazycích různě, společné. Jde hlavně o tělesnou zkušenost člověka, kterou lze najít v mnoha jazycích, stejně tak jako antropocentrismus, metaforičnost a kategorizaci (Nebeská, Karlík, 2017). Zásadními díly tohoto směru jsou knihy *Metaforý, kterými žijeme* (2002, pův. 1980), kde Lakoff s Johnsonem kromě jiného píše hlavně o metaforách jako o základním lidském kognitivním mechanismu, který lze zkoumat právě prostřednictvím jazyka. Dalším významným dílem je také kniha *Ženy, oheň a nebezpečné věci* (2006, pův. 1987), kde se Lakoff z velké části věnuje kategorizaci. Tito autoři ve svých dílech otevírají nový pohled na jazyk, způsob myšlení a přemýšlení o světě (Vaňková, 2010).

Nezávisle na „americkém“ přístupu se začal podobný přístup k jazyku formovat na opačné polokouli. Můžeme jej označit jako **přístup „slovanský“**. Zaměřuje se více na skutečnost, že jedinec, který se jazyku učí a v jazyce přemýšlí, je také součástí určité kultury v rámci nějakého společenství (Vaňková, 2010). Tento směr, který se do značné míry prolíná s etnolingvistikou, označujeme jako kognitivní etnolingvistiku nebo také kulturní lingvistiku. Je velmi výrazný hlavně v polské a české kognitivní lingvistice (Nebeská, Karlík, 2007). Pracuje s pojmem jazykový obraz světa, který občas bývá používán i jako zastřešující název pro celý tento směr. Nezbytnou součástí zkoumání jazykového obrazu světa je také zkoumání stereotypu a konotací (Vaňková, 2010). Tyto pojmy jsou také důležité pro mou práci a budu se jim podrobněji věnovat níže. Mezi nejvýznamnější představitele tohoto směru určitě patří

osobnosti z polského Lublinu Jerzy Bartmiński a Anna Pajdzińska, v českém prostředí se zkoumání jazykového obrazu světa věnuje především Irena Vaňková.

Výše zmíněné přístupy jsou jedny z nejvýraznějších, rozhodně však nepokrývají celou širší velmi rozvětvené disciplíny s názvem kognitivní lingvistika. Podle Vaňkové a kol. (2005) je však možné rozdělit přístupy uplatňované v kognitivní lingvistice na tři velké skupiny. Je však nutné brát v potaz, že rozdělení může být poněkud zjednodušující a že hranice mezi jednotlivými skupinami nejsou příliš ostré. V centru zájmu první skupiny je **mozek** ve vztahu k jazyku. Tento přístup má blízko k neurolingvistice a pozornost věnuje modelování vybraných jevů, jejich organizaci a fungování. Představitelé druhé skupiny se zaměřují na zkoumání **mysli** ve vztahu k jazyku. Jejich výzkumy mají blízko ke kognitivní psychologii a psycholingvistice a pojednávají o tom, co jazyk vypovídá o různých aspektech lidské mysli. Soustředí se hlavně na to, co je pro mluvčí všech jazyků společné, univerzální, a zdůrazňují to, že základ vztahu člověka ke světu je lidská tělesná zkušenost. Třetí skupina se pak soustředí hlavně na studium **kultury** ve vztahu k jazyku. Stejně jako v předchozí skupině, i zde je kladen důraz na ony univerzálie, kromě toho je zde však akcentován také sociální aspekt. Soustředí se tedy na to, co je pro mluvčí rozdílných jazyků specifické, zkoumá různé jazykové obrazy světa a může je mezi sebou srovnávat.

Přístup mé práce má nejblíže ke třetí zmíněné skupině, pro kterou je termín jazykový obraz světa naprosto zásadní, dále se proto budu věnovat právě jemu.

1.1 Jazykový obraz světa

S tímto pojmem ve významu, jak jej známe teď, se poprvé setkáváme v polovině 80. let 20. století v polském Lublinu, v pracích tamních jazykovědců. Jak již naznačuji v předchozí kapitole, nejde však pouze o pojem, ale o celkový přístup k jazyku, který tento pojem charakterizuje a zastřešuje (Vaňková, 2005). Z vícera definic jazykového obrazu světa mi nejvýstižnější připadá ta od jednoho z nejvýznamnějších představitelů tohoto přístupu k jazyku, Jerzy Bartmińského:

„Jazykový obraz světa je v jazyce uložená interpretace skutečnosti, kterou je možno chápat jako souhrn soudů o světě. Mohou to být soudy buď ustálené v samém jazyce, v jeho gramatických formách, ve slovníku, ve fixovaných textech (např. v příslovích), nebo jazykovými formami a texty pouze implikované.“ (Bartmiński, 1990, s. 110, cit. dle Vaňková 2005, s. 51, 52)

Každé jazykové společenství má svůj vlastní jazykový obraz světa a tyto obrazy se od sebe liší v závislosti na rozdílných komunikačních i kulturních prostředích. Badatel z Lublinu R. Tokarski tvrdí, že jazyk odráží různé systémy orientace ve světě a poskytuje náhled na to, jak různá jazyková společenství chápou a hodnotí svět (Vaňková, 2001). Tyto specifické interpretace světa si můžeme představit jako brýle mateřského jazyka, které máme neustále nasazeny, aniž si to plně uvědomujeme. Tyto „brýle“, které jsou rozdílné mezi různými jazykovými společenstvími lze mezi sebou porovnávat, je však třeba brát v potaz kromě rozdílností mezi nimi také to, co máme všichni mezi sebou společné. Můžeme tak hovořit o tom, že pod každými brýlemi máme všichni oči. Tyto „oči“ pak reprezentují ony univerzálie jako jsou lidská tělesnost a prožitek prostoru, antropocentrismus nebo základní způsoby kategorizace. Výzkumy tedy ukazují, že jednotlivé obrazy světa jsou si v hlubších strukturách našeho ukotvení světa podobné, ve strukturaci, popisu a hodnocení skutečnosti jsou však rozdílné (Vaňková a kol., 2005).

Jazykový obraz světa je naivní, subjektivní a předsudečný a často bývá v rozporu s obrazem vědeckým. Málokdy je lhostejný či nestranný, typičtěji se nevyhne jistému hodnocení. Důležité proto je být schopen rozlišovat mezi generalizovaným obrazem světa, často vyjádřeným skrze nejrůznější stereotypy a realitou. Dva základní principy utváření jazykového obrazu světa jsou antropocentrismus a opozice „vlastní – cizí“ (Vaňková, 2007).

1.2 Antropocentrismus a opozice vlastní – cizí

Antropocentrismus je podle sociologické encyklopedie „*názor, že člověk je středem všeho – přírody, lidstva, vesmíru i božství. A. čili „člověkostřednost“ předpokládá, že člověk je i cíl, účel, příp. předmět všeho dění světa. Jde o světový názor postavený na přesvědčení, že člověk je smyslem existence světa, jím všechno začíná a končí.*“ (Antropocentrismus, 2017)

Jelikož jazyk je lidským výtvořem, není příliš překvapivé, že se antropocentrismus projevuje také v něm. Jazyk představuje svět člověkem viděný, prožívaný a hodnocený (Pajdzińska, 2007). Projevů antropocentrismu v jazyce je opravdu mnoho. Věnuje se jim například Anna Pajdzińska (2007), která tuto skutečnost ilustruje na příkladech z polského jazyka. Tyto projevy jsou ale ve většině případů pozorovatelné i v jazyce českém. Další příklady, tentokrát přímo z jazyka českého, uvádí Vaňková a kol. v publikaci *Co na srdci, to na jazyku* (2005). Krátce zde pro konkrétnější představu, jak takový antropocentrismus v jazyce vypadá, uvedu některé z nich.

Velmi snadno pozorovatelný projev antropocentrismu je kvantita výrazů a frazémů vztahujících se k člověku. Zajímavé je, podíváme-li se na tyto výrazy v porovnání s těmi ze světa zvířat: *ústa* vs. *tlama*, *nos* vs. *rypák*, *jíst* vs. *žrát*, *umřít* vs. *zdechnout*. Můžeme také zmínit frazémy jako *cítit se/chovat se jako člověk* vs. *chovat se jako zvíře/dobytěk* nebo *lidské* vs. *nelidské/zvířecí zacházení*. Za zmínku stojí také výrazy pro zvířata zároveň používané jako pejorativní výrazy nebo nadávky: *prase*, *kráva*, *vůl*, *krysa*, *osel*, *opice*, *hyena* aj. Všechny tyto výrazy a frazeologické obraty o dokládají skutečnost, že v jazyce má nejvyšší hodnotu člověk a jeho vlastnosti. To, co je mimo lidský okruh, je považováno za podřazené, někdy jím bývá dokonce pohrdáno. Příkladů, jako jsou tyto, se dá v jazyce najít mnohem více, pro představu to však dle mého bohatě stačí (Vaňková a kol., 2005), (Pajdzińska, 2007).

Vedle antropocentrismu existuje také další kategorie strukturující jazykový obraz světa a tou je opozice „vlastní – cizí“. V běžném životě můžeme tuto opozici chápat a sledovat také jako např. xenofobii, rasismus, homofobii, vlastně jakoukoliv nedůvěru či nenávist vůči sebemenší odlišnosti (Vaňková, 2005). Jazykový materiál dokládá, že pojem *svůj/vlastní* mívá pozitivní hodnocení. Tímto výrazem mluvčí označuje osobu, kterou zná, jež patří do jeho prostředí. Jde o osobu důvěryhodnou a posuzovanou kladně. Pozitivní vnímání zájmena *svůj* lze ilustrovat například na následujících frazémech: *někdo je na svém místě, ve svém živlu, má svůj vlastní rozum, dosáhl svého* atd. (Pajdzińska, 2007). Samotný výraz *cizí* bývá často vnímán negativně, např. ve frazémech jako *choval se k němu jako k cizímu, je mu to cizí*. (Vaňková, 2005). Když znegujeme zájmeno *svůj*, dostaneme výraz *nesvůj*, který je vnímán velmi negativně. Člověkem, který je *nesvůj*, rozumíme někoho, kdo se cítí nepříjemně, je vyveden z psychické rovnováhy nebo není zcela zdrav (Pajdzińska, 2007).

Na výše uvedených opozicích si můžeme všimnout, že představují dvě velice obsáhlé kategorie. Kde se tyto kategorie v našem způsobu myšlení vlastně vzaly, jak fungují a nejsou poněkud zjednodušující? Na to se blíže podíváme v následující kapitole.

1.3 Kategorizace

Lakoff (2007) věnuje kategorizaci značnou část své knihy a její zásadní roli pro naše běžné fungování ilustruje následovně: „*Kategorizujeme vždy, když nějakou skutečnost vnímáme jako druh něčeho, například strom. Kategorie používáme pokaždé, když uvažujeme o typech věcí, jako jsou židle, národy, nemoci, emoce, prostě cokoli. Pokaždé když záměrně provádíme nějakou aktivitu, třeba něco tak běžného, jako psaní tužkou, zatloukání kladivem nebo žehlení, používáme kategorie. Konkrétní aktivita, kterou v tom okamžiku vykonáváme, je druh motorické*

činnosti, tj. patří do konkrétní kategorie motorických činností. Tyto činnosti nejsou nikdy prováděny úplně stejně, ale přes rozdíly v konkrétních pohybech jsou to všechno pohyby určitého druhu a my víme, jak pohyby takového druhu provádět.“ (Lakoff, 2007, s. 19)

Jak píše Vaňková a kol. (2005), s. 67: „...kategorizace tvoří půdorys našeho konceptuálního systému...“ Realitu prožíváme rozdělenou na části, které jsou navzájem provázány a tvoří různé celky. Tuto realitu přijímáme hlavně z jazyka. Kognitivisté došli k poznatku, že kategorizace je lidský vynález. Existuje mnoho možností, jak kategorizovat, záleží na tom, jaké vlastnosti konkrétních předmětů se rozhodneme vyzdvihnout a které naopak nebudeme brát v potaz. Každé kulturní společenství si vybralo z obrovského chaosu jménem svět to, co vnímalo za důležité a podstatné, to potom pojmenovalo a uspořádalo do celkového jazykového obrazu (Vaňková a kol., 2005).

Kognitivní lingvistika pracuje s pojetím kategorizace americké psycholožky E. Roschové, podle níž jsou kategorie budovány na základě schématu centrum – periferie. Podle tohoto schématu stojí v centru typický, nejlepší, ideální zástupce dané kategorie, tzv. prototyp. Na periférii potom stojí méně typičtí členové kategorie, kteří mohou být na hranici přechodu ke kategorii jiné.

Vaňková a kol. (2005) dodává, že prototypy bývají velmi subjektivní a ukazují nám místo daného objektu v jazykovém obrazu světa konkrétního kulturního společenství. Gordon Allport ve své publikaci *O povaze předsudků* (2004, s. 41,42) také zmiňuje, že: „*přílišná kategorizace je snad nejběžnější trik lidské mysli. Stačí nám špetka důkazů a hned vyrobíme plnou náruč generalizací.*“ Dále pak dodává, že: „...*jakmile kategorie vzniknou, stávají se základem obyčejného předčasného úsudku. Tomuto procesu se asi nemůžeme vyhnout. Závisí na něm uspořádaný život.*“ (Allport, 2004, s. 51).

Výše se setkáváme s pojmem prototyp. Tento pojem je často chápán synonymně s výrazem stereotyp, objevují se však často v odlišných kontextech. Pojem prototyp bývá zmiňován zejména v souvislosti s mentální reprezentací jedince a se způsobem, jakým si koncept v mysli organizuje. O stereotypu se častěji mluví v souvislosti se sdílenými představami uvnitř konkrétního jazykového společenství (Vaňková a kol., 2005). Pojem stereotyp je pro mou práci naprosto zásadní, budu se mu tudíž hlouběji věnovat v následující kapitole.

2. Stereotyp

Pojem stereotyp uvedl do odborného zkoumání sociolog Walter Lippmann, který jej představil ve své práci *Veřejné mínění* (Public Opinion, 1922). Jde o pojem s interdisciplinárním dosahem. Věnují se mu různé obory a disciplíny jako jsou sociologie, sociální psychologie, teorie komunikace, literární a kulturní historie a dnes také kognitivní lingvistika. Pojetí stereotypu se liší podle toho, která disciplína tento jev zkoumá. V běžném kontextu bývá o pojmu stereotyp nejčastěji mluveno jako o společenském stereotypu, který je vnímán převážně negativně, jako něco, co by bylo nejlepší ze společnosti úplně vymýtit. Poslední dobou však bývá díky kognitivně orientovaným jazykovědcům stále více akcentována poznávací funkce stereotypu. Je stále více jasné, že před stereotypy nemůžeme utéct, neboť jsou úzce spjaty a jazykem jako takovým a upevňovány v jazykovém obrazu světa (Bartmiński, 2016).

Bartmiński píše: „*Cennější než vyzývat k totálnímu vymýcení stereotypů by tedy bylo spíše vést k zamyšlení nad tím, jak s nimi žít – tj. jak využívat možnosti rychlé a účinné komunikace, kterou stereotypy nabízejí, a přitom neutralizovat jejich negativní působení.*“ (Bartmiński, 2016, s. 77).

2.1 Různá pojetí stereotypu

Na stereotyp se nejdříve blíže podíváme v pojetí sociologie. Pro tuto oblast byla průkopnická publikace *Veřejné mínění*, od již výše zmíněného Waltera Lippmana. Stereotypy v ní chápe jako „*jednostranný, parciální a schematický ,obraz v lidské hlavě*“ (Bartmiński, 2016, s. 61). Mluví o tzv. prekonceptech, které mají být určitými vzorci v naší hlavě, jež mohou, ale také nemusí být založeny na naší zkušenosti. Lippman píše, že častěji dříve definujeme a pak až vidíme. Upozorňuje také na podvojnou funkci stereotypu. Mluví o funkci psychologické, která má za úkol ekonomizovat úsilí, které musíme vyvíjet při poznávání světa, a také o funkci sociální (Bartmiński, 2016).

V sociolingvistice tedy bývá stereotyp vztahován hlavně k osobám, což můžeme pozorovat také v pojetí sociální psychologie, kde se, častěji než v sociologii, pojem stereotyp spojuje s pojmem předsudek.

Sociální psychologie mluví o tzv. schématech, pomocí nichž si zjednodušujeme a organizujeme konkrétní poznatky. Jde o uspořádané soubory informací, které máme uloženy v paměti. Tato schémata nám pomáhají rychleji interpretovat nově přijímanou informaci,

nesmíme však zapomenout na to, že větší rychlost probíhá také kvůli značnému zjednodušení (Slaměnik, Výrost, 2019, s. 191).

Mezi mnoha druhy schémat autoři vyčleňují také schémata pro sociální skupiny a pro ty užívají označení stereotypy. Slaměnik a Výrost (2019) nabízejí ve své publikaci *Sociální psychologie* tuto definici: „*Jsou to soubory charakteristik, o kterých se předpokládá, že vystihují určitou vymezenou skupinu či kategorii lidí. Vzhledem k rozvrstvení společnosti můžeme mluvit o různých stereotypech – např. stereotypy o etnických skupinách, o ženách a mužích, příslušnících různých profesí atd. Stereotypy jsou sdílené, tj. více lidí v daném společenství se shodne na tom, které vlastnosti má určitá skupina lidí. Obsahují alespoň jeden identifikační znak (kategoriální informaci), který je společný pro skupinu lidí a na jehož základě jsou všem příslušníkům společenství připsány další vlastnosti*“ (Slaměnik, Výrost, 2019, s. 191).

Rozlišujeme mezi autostereotypy, které se vztahují k příslušníkům skupin, do nichž sami patříme, a heterostereotypy týkající se členů jiných sociálních skupin. Zde se objevuje fenomén vnitřně skupinového upřednostňování, což znamená, že pozitivněji hodnotíme chování členů naší skupiny než těch stojících mimo ni (Slaměnik, Výrost, 2019). I zde tedy můžeme pozorovat opozici vlastní – cizí nebo my – oni.

Stereotypu se věnuje mnoho publikací z mnoha různých oblastí. Adam Schaff shrnuje pět aspektů, které se v dílech autorů zabývajících se stereotypy opakovaně objevují:

1. Stereotypy představují zobecněnou představu o skutečnosti, která se utváří ještě před zkušeností s daným jevem a nezávisle na ní.
2. Stereotypy jsou stálé, vzdorují změnám, a mohou se opakovat až několik generací.
3. Stereotypy jsou zobecňující, se skutečností se neshodují vůbec nebo pouze částečně.
4. Stereotypy jsou hodnotící a emocionální.
5. Stereotypy jsou spjaty s jazykem (Bartmiński, 2016).

Právě poslednímu aspektu se věnuje kognitivní etnolingvistika a stereotyp v jejím pojetí ve své práci zkoumám i já. Budu se mu do větší hloubky věnovat níže. Ještě předtím bych se však v následující kapitole chtěla zastavit u pojmu se stereotypem hojně spojovaným a tím je předsudek.

2.2 Stereotyp a předsudek

Stereotyp a předsudek jsou pojmy, které bývají často zaměňovány nebo směřovány. Aby se tak nedělo, byly stanoveny rozdíly v jejich obsahu a rozsahu. Při tomto procesu sehrál významnou roli Gordon W. Allport, který ve své rozsáhlé publikaci *O povaze předsudků* (2004) definuje předsudek následovně: „...*antipatie, která vychází z chybné a strnulé generalizace. Tuto antipatii lze pociťovat nebo vyjádřit. Může být namířena proti skupině jako celku, anebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny*“ (Allport, 2004, s. 41).

Jak píše v kapitole o kategorizaci, je běžné, že naše mysl velmi často kategorizuje příliš a může tak docházet k nepřesné generalizaci, Allport však zdůrazňuje, že ne každou nadměrnou kategorizaci můžeme považovat za předsudek. Rozlišuje mezi předsudkem a mylnou představou, kterou popisuje jako ukvapený soud, kdy si dohromady dáváme chybné informace. Pokud jsme však schopni na základě nových informací náš úsudek změnit, nejedná se o předsudek. Předsudek se podle něj stává předsudkem pouze tehdy, je-li nezvratný i ve světle nových skutečností.

Předsudkům se také věnovala Jitka Herynková ve své bakalářské práci z roku 2011 - *Mýty a předsudky o českém znakovém jazyce*. Její práce sledovala vývoj vybraných mýtů a předsudků týkajících se českého znakového jazyka v české a slovenské literatuře vydané od roku 1900 do roku 1950 a porovnávala je s literaturou současnou. Kromě toho také prováděla dotazníkové šetření, ve kterém se snažila zjistit, jak jsou tyto mýty a předsudky rozšířeny v širší veřejnosti. Ve své práci nabízí tuto definici předsudku: „*Negativní postoj k osobám, skupinám, idejím, národům, rasám apod. opírající se o pověry, zjednodušené primitivní názory, stereotypy aj. Nositelé předsudků obvykle odmítají racionální argumenty a fakta...*“ (Brandová, 1993, s. 887, cit. dle Herynková, 2011).

Já ve své práci pracuji s pojmem předsudek pouze okrajově, předmětem mého zkoumání je zejména stereotyp. Jitka Herynková se také soustředí převážně na mýty a předsudky související se na znakovém jazykem, kdežto já sleduji problematiku neslyšících komplexněji.

Co se týče stereotypu, přináší Allport tuto definici: „*Ať už pozitivní či negativní, stereotyp je příliš silné přesvědčení spojené s nějakou kategorií. Jeho funkce spočívá v tom, že má ospravedlnit (racionálně vysvětlit) naše chování a postoj vůči této kategorii*“ (Allport, 2004, s. 41). Důvodem toho, že stereotypy stále existují, může být skutečnost, že nám mohou ospravedlnit antipatie. Dalším důvodem, proč se stále udržují, je jejich podpora ve společnosti a v masmédiích. Masmédia hrají při ožívování stereotypů významnou roli, ať už jde o noviny, filmy, knihy, divadlo, rozhlas nebo televizi.

2.3 Stereotyp v pojetí kognitivní etnolingvistiky

Výše jsme mohli vidět, že stereotyp v pojetí sociologie a sociální psychologie se vztahuje hlavně k osobám nebo skupinám osob. Kognitivní etnolingvistika však pojem stereotyp nezužuje pouze na názvy osob. Označení stereotyp tak mohou mít jak osoby, zvířata, tak i neživé předměty. Stereotyp je součástí jazykového obrazu světa a má blízko k prototypu, který zmiňují výše. Prototyp má však především kategorizační funkci, kdežto stereotyp má také funkci hodnotící a sociokulturní (Vaňková, 2017).

Kognitivní etnolingvistika se přiklání k sémantickému chápání stereotypu, které můžeme sledovat již v pracích Krystyny Pisarkowe (1976). Podle ní „...jsou stereotypy totéž co sémantické konotace spojené s názvy národností.“ (Pisarkowa 1976, s. 6, cit. dle Bartmiński, 2016, s. 71). Takto se pojem stereotyp dostává do kontextu lingvistického zkoumání obecně a počátky lingvistického zkoumání stereotypu v Polsku lze spojit právě s vydáním prací K. Pisarkowe. Se sémantickým pojetím stereotypu pracuje i lublinský *Slovník lidových stereotypů a symbolů* (1996–2013) (Bartmiński, 2016).

V tomto slovníku Bartmiński definuje stereotyp jako: „...zobrazení předmětu, zformované v jistém společném zkušenostním rámci a vymezující, čím předmět je, jak vypadá, jak s ním člověk nakládá; toto vymezení je ustálené v jazyce a patří do společného vědomí o světě“ (cit. dle Vaňková a kol. 2005, s. 85). Slovník obsahuje hesla jak živých, tak neživých předmětů. Tato skutečnost se opírá o práce filozofa Hilary Putnama, o kterém bývá hovořeno jako o otci současného zkoumání stereotypu. Putnam stereotyp chápe jako: „...konvenční (často negativní), někdy velmi nepřesný obraz toho, jak nějaké x vypadá, jak se projevuje, jak jest.“ (Putnam 1975, s. 249 cit. dle Bartmiński, 2016, s. 72). Autor však nemluví o negativních stereotypích, nýbrž o běžné mluvě a zkoumá konvenční představy o např. zlatu, tygrovi nebo citrónu. Ve struktuře stereotypu se potom objevuje ten souhrn vlastností daného předmětu, který mluvčí považují za typický, normální, zkrátka těch vlastností, na které mluvčí myslí, když pojem užívá (u zlata např. cennost, blýskavost, žlutost). Putnam pak takto pojatý stereotyp spojuje s konotacemi a zahrnuje jej do popisu lexikálního významu, což z něj dělá lingvisticky relevantní fenomén.

3. Konotace jako základ struktury stereotypu

Jednoduchou definici pojmu konotace navrhla Anna Wierzbicka: „*to, co mají lidé na mysli, když dané slovo používají*” (Wierzbicka, 1999, cit. dle Tokarski, 2007, s. 14). Konotace tedy rozšiřují význam slova. Nepředstavují vědecký pohled na svět. Konotace vznikají na základě subjektivní lidské zkušenosti a při zkoumání stereotypu, ale i celkového jazykového obrazu světa, jsou naprosto klíčové. Právě konotace totiž tvoří stereotyp.

Konotace jsou běžně chápány jako sekundární významové rysy, pro kognitivní etnolingvisty však představují sémantickou a kognitivně podstatnou významovou složku, která zohledňuje tělesně-smyslovou i sociálně-kulturní zkušenost rodilých mluvčích (Bartmiński, 1988, Tokarski, 2013, cit dle Vaňková, 2017).

Abychom dokázali, že konotace jsou v daném jazykovém společenství sdíleny a můžeme je tedy považovat za relevantní při vyvozování závěrů ohledně zkoumaného stereotypu, musíme brát v potaz jak kvantitativní, tak kvalitativní hledisko. Z hlediska kvantitativní analýzy nás zajímá, jak často se sledované charakteristiky vyskytují v různých kontextech. Z kvalitativního hlediska se zkoumá, jak pevně je daná charakteristika zakotvena v jazyce (Vaňková a kol., 2005, s. 80).

Rozlišujeme konotace jazykové (systémové) a textové. Jazykovou fixovanost konotací můžeme zjišťovat pomocí etymologie, sémantických a slovotvorných derivátů, frazeologie a folklóru. Textové konotace můžeme doložit pomocí textů, přičemž významné bývají hlavně umělecké, kreativní texty (viz kapitoly [5.1 Jazyková data](#) a [5.2 Textová data](#)) (Nebeská, 2001).

Nástrojem popisu konotací dohromady tvořících stereotyp je tzv. kognitivní definice, které se budu věnovat v následující kapitole.

4. Kognitivní definice

„Cílem kognitivní definice je podat informaci o tom, jak předmět chápou mluvčí daného jazyka, představit společensky a kulturně sdílenou a jazykově ukotvenou znalost o tomto předmětu včetně způsobu jeho kategorizace a hodnocení.“ (Bartmiński, 2016, s. 83). Pomocí kognitivní definice je možné popsat zkoumaný stereotyp, který se skládá z mnoha konotací.

Jak tedy taková kognitivní definice vypadá? Kognitivní definici vytváříme pomocí popisu charakteristických a prototypových vlastností zkoumané entity ustálených v jazyce. To, co v kognitivní definici uvádíme, by mělo být založeno na poznání a zkušenostech s definovanou entitou. Zaměřujeme se tedy na popis vzhledu, vlastností, činností a funkcí atd., tak jak je vnímají rodilí mluvčí daného jazyka (Vaňková a kol., 2005).

Struktura kognitivní definice je jiná než struktura definice taxonomické. Budu ji nyní ilustrovat na konkrétním příkladě výrazu *strzygoń*.¹ *Slovník polského jazyka* W. Doroszewského definuje pojem *strzyga* následovně: „*podle lidové pověry je to duše dítěte, které se narodilo se zuby a předčasně zemřelo, objevuje se v různých podobách a straší lidi*“ (Bartmiński, 2016, s. 84). Tato definice čtenáři neprozradí nic o tom, jak výraz funguje v jazyce nebo v textech. Na rozdíl od ní podává kognitivní definice informaci o kognitivním obsahu fixovaném v daném jazyce. V případě pojmu *strzygon* vypadá kognitivní definice takto:

„*STRZYGOŃ (zpracováno na základě lidových vyprávění a etnografických nahrávek o lidových pověrách)*

1) *NADŘAZENÁ KATEGORIE: strzygoń je zlý, je to strašidlo*

2) *VZHLED: je podobný přízraku, upírovi nebo můře; má:*

- *dvojitě zuby;*
- *bledou tvář;*
- *modré skvrny na zádech;*
- *krev za nehty;*
- *zavřené oči.*

¹ Přestože se nejedná o sociální stereotyp, jako v případě neslyšícího a významově bližší by byl například stereotyp matky, který Bartmiński ve stejné publikaci také uvádí, volím právě tento příklad z důvodu struktury této konkrétní kognitivní definice, která je dle mého velmi dobře čitelná, snadno se s ní pracuje a chtěla bych se jí inspirovat při vytváření kognitivní definice neslyšícího.

3) *VLASTNOSTI*: mlčenlivý, zlomyslný, dotěrný.

4) *ČINNOSTI*:

- vstává o půlnoci z rakve;
- toulá se po světě;
- krade v noci v sadech jablka;
- okusuje a pojídá voskové svíce z oltáře;
- straší, škrtí, bije, kouše, pojídá lidi.

5) *DOBA PŮSOBENÍ*:

- zjevuje se v noci, resp. o půlnoci;
- mizí po půlnoci, resp. když zakokrhá kohout.

6) *MÍSTO PŮSOBENÍ*:

- přebývá v rakvi, v hrobě, pod zemí;
- působí v kostele, v sadu, v domě, ve stodole.

7) *PŮVOD*: po smrti se jím stává člověk, který se narodil se dvěma dušemi, ale při křtu dostal jen jedno jméno.

8) *ZPŮSOBY OBRANY*: aby strzygoń přestal strašit, je potřeba:

- obrátit mrtvého na břicho (zády nahoru), nebo mu useknout hlavu a položit mu ji mezi nohy, nebo mu zatlouct do hlavy hřebík, nebo mu vsunout pod jazyk lísteček se jménem Ježíš, nebo dát za něho sloužit mši. “ (Bartmiński, 2016, s. 86).

Pro úplné pochopení podstaty kognitivní definice se hodí ještě Bartmińského (1988) přirovnání: „*Kognitivní definice je portrét objektu, nikoli jeho fotografie...*” (Bartmiński, 1988, cit. dle Vaňková a kol., 2005 s. 82). Fotografie věrně zachycuje skutečnost bez emocí, hodnocení či vyzdvihování nebo naopak opomíjení některých rysů zachyceného předmětu. Portrét je však něco, co vzniká až díky jeho autorovi a vychází z něj. Je na autorovi, tedy rodilém mluvčím daného jazyka, jaké rysy malovaného člověka zachytí nebo dokonce zvýrazní a které úplně opomene.

Právě vytvoření kognitivní definice je jedním z cílů mé práce. Jak toho mohu dosáhnout, představím v následující kapitole.

5. Metoda zkoumání stereotypu

V této práci postupuji při zkoumání stereotypu neslyšícího podle metodologie stanovené lublinskými badateli zmiňovanými výše, kterou nyní dále popíšu. Cílem zkoumání je představit komplexní obraz daného stereotypu a dokázat, že se v popisovaném případě nejedná například pouze o individuální asociace.

Pro získání uceleného obrazu zkoumané entity a dostání se tak do „světa skrytého za slovy“ navrhuje Bartmiński provést zkoumání tří typů dat. Jedná se o data jazyková (systémová), textová a empirická. Každý typ dat má svá specifika a jejich odlišnosti jsou pro Bartmińského argumentem pro zahrnutí všech těchto typů (Bartmiński, 2014).

To, že je sledovaný stereotyp skutečně sdílený, můžeme potvrdit zahrnutím jak kvantitativního, tak kvalitativního hlediska. V případě kvantitativního hlediska je důležitá opakovanost zkoumané charakteristiky a v případě hlediska kvalitativního zase její fixovanost (Vaňková a kol., 2005).

5.1 Jazyková data

Jazyková data jsou data v jazyce natolik fixovaná, že je obvykle nalezneme ve slovnících. Konkrétně jde o etymologii a motivační poukazy (*duch, duše* – souvislost s *dýchat, dech, vzduch*), přenesené významy (*krysa* – zrádce, bezcharakterní člověk), významy derivátů (*papouškovat* – opakovat bez porozumění cizí myšlenky), frazeologii a kolokace (*pilný jako včelka, hlemýžďí tempo*) (Vaňková a kol., 2005, s. 88, 89). Okrajově zkoumaným typem jazykových dat je také gramatika, v rámci níž můžeme zkoumat kategorie jako osoba, číslo, čas, rod a pád, jež jsou poměrně snadno pozorovatelné a srovnatelné mechanismy konceptualizace reality. Právě tato konceptualizace je vynucená jazykovým systémem (Bartmiński, 2009).

Jak již bylo výše naznačeno, jazyková data shromažďujeme především pomocí slovníků. Slovníky jsou nepochybně zdrojem „etnolingvisticky relevantních informací“, musíme však sami kriticky zhodnocovat lexikografické informace v nich uvedené, sledovat rozdíly v definicích v chronologickém pořadí a zohledňovat jejich závislost na historickém kontextu (Bartmiński, 2014).

5.2 Textová data

Dalším cenným zdrojem zjišťování konotací a také druhým typem dat jsou data textová. To jsou krátké ustálené texty, tedy celostní sdělení s tématem, odesílatelem, příjemcem a komunikačním kontextem. Často zkoumané bývají zejména texty folklorní (příslloví, pořekadla, hádanky, lidové písně aj.), neboť mají tendenci zobrazovat události, postavy a chování typické pro dané jazykové společenství, ale také texty publicistické, umělecké, hovorové, vědecké aj. V rámci textových dat nás tedy zajímají i texty známých hitů nebo reklam, dále také úryvky z filmů nebo literatury daného jazykového společenství (Vaňková a kol., 2005), (Bartmiński, 2009).

Tato data bývají velmi bohatá a různorodá a může tak být obtížné se v nich zorientovat. Tomu v dnešní době velmi pomáhají rozsáhlé korpusy jazyka v elektronické podobě s mnoha vyhledávacími funkcemi (Bartmiński, 2014). Texty nás zajímají proto, že vykazují jak systematické charakteristiky a projevy společenských konvencí, tak individuální prvky vycházející z kreativity mluvčího (Bartmiński, 2009).

5.3 Empirická data

Ta získáváme pomocí lingvistického výzkumu, pomocí dotazníků. Výhodou empirických dat je skutečnost, že nesou informace o veřejném mínění, které se od toho, co je vyjádřeno v oficiálně publikovaných textech, může v mnoha ohledech lišit (Bartmiński, 2014).

Výzkumné metody jsou dlouhodobě využívány ve společenských vědách, nicméně stále častěji právě také v lingvistice. Mohou být kvalitativní nebo kvantitativní a otázky v nich mohou být otevřené nebo uzavřené. Všechny typy průzkumů mají společný způsob organizace:

- 1) Promyšlený soubor otázek
- 2) Vhodný výběr respondentů
- 3) Metodický způsob zpracování dat
- 4) Interpretace výsledků (Bartmiński, 2014).

6. Stereotyp hluchého/neslyšícího v českém jazykovém obrazu světa

Dříve než se přesuneme k vlastnímu výzkumu, chtěla bych v této kapitole krátce představit fakta, která již byla zjištěna o stereotypu neslyšícího v českém jazykovém obrazu světa z dat jazykových a textových. Vycházím převážně ze dvou prací. Stereotypu neslyšícího v českém jazykovém obraze světa se věnuje Vaňková (2005) v publikaci *Co na srdci, to na jazyku* v kapitole o smyslech, konkrétněji pak v podkapitole o smyslových defektech. Na toto téma také napsala seminární práci s názvem *Stereotyp neslyšícího v českém jazykovém obrazu světa* Pavlína Syrůčková (2021), která tuto problematiku zkoumala ve třech slovnících, a to v *Průručním slovníku jazyka českého* (PSJČ), ve *Slovníku spisovného jazyka českého* (SSJČ) a *Slovníku spisovné češtiny* (SSČ).

Vaňková (2005) zmiňuje, že přestože výraz *hluchý* znamená hlavně neschopný slyšet, můžeme si všimnout také dalších prvků, které jsou v češtině s výrazem *hluchý* spojovány. Jde například o prvek neživosti (*hluchý jako pařez, špalek, poleno*). Kromě neživosti je v českém jazyce hluchota spojována také s hloupostí/tupostí (*tupý jako poleno, hluchá kosa* ve smyslu tupá), a dále také s těžkopádností, pasivitou, leností nebo lhostejností (*stát (někde) jako pařez*). V PSJČ se u hesla *hluchota* píše: „...neschopnost slyšeti, hluchost; netečnost, lhostejnost; zalehlé ticho, pustota; zakrnělost, nevyvinutost obilky.“ V SSJČ je pak u hesla *hluchý* také: „Zůstat k něčemu h., být h. pro něco, k něčemu nevzít něco na vědomí, nechtít o něčem slyšet.“ Dále stojí za zmínku frazémy jako: *mluvit k hluchým stěnám/uším; s hluchým smlouvat; hluchému lháti; hluchého kárati; jako když mluvíš s hluchým*, které vykreslují bezvýznamnost určitých aktivit v kontextu komunikace s hluchým člověkem. Výraz *hluchý* má mnoho přenesených významů, a to v různých oblastech. To pozorujeme i v přírodě, kde *hluchý* znamená neplnohodnotný nebo nepravý (*hluchá žíla/hornina, hluchý květ, hluchý ořech, hluchý plod*) (Vaňková a kol., 2005) (Syrůčková, 2021).

Syrůčková (2021) píše, že ani v jednom ze tří vybraných slovníků (PSJČ, SSJČ, SSČ) se heslo *neslyšící* nevyskytuje. Zdůvodňuje to skutečností, že se jedná o poměrně mladé slovo, které vzniklo s potřebou politické korektnosti a mělo tak nahradit výraz *hluchý*, na něj bývá v posledních letech nahlíženo jako na pejorativní. Ve slovnících tedy zkoumala související výrazy jako *hluchý, hluchoněmý, nedoslýchavý, slyšící*.

V *Průručním slovníku jazyka českého* (1935-1957) bylo možné nalézt přímou souvislost hluchoty s nemotou, což dokládá samo o sobě stále poměrně hojně používané označení *hluchoněmý*. U výrazu *hluchnouti* je v PSJČ uvedeno: „*stávat se hluchým, pozbývat sluchu;*

(přen.) stávati se neslyšitelným, umlkati, slábnouti, zanikati. Sbor slavíků vždy více hluchnul, až jejich písňe oněměly.“ Zajímavé bylo heslo *slyšící*, které je v PSJČ popsáno jako: „*církev slyšící všichni věřící kromě papeže a biskupů, kteří tvoří církev učící*“. Význam člověka, který slyší, se ve slovníku neobjevuje, jako by v době vytváření slovníku vůbec nebyl potřeba.

Ve *Slovníku spisovného jazyka českého* (1971) se již vyskytuje slovo *neslyšící*, ne však jako samostatné heslo, ale jako synonymum pro heslo *hluchý*: „*neslyšící: hluché děvče*.“ Popis hesla *hluchý* je doplněn také frazémem – *je hluchý a slepý*, což je ve slovníku vysvětleno jako „*rozumově neuvažuje, není přístupný důvodům*.“ To, jak Syrůčková trefně poznamenává: „*naznačuje přesvědčení většinové společnosti, že lidé, kteří neslyší (a/nebo nevidí), nemohou být na stejné (nebo i vyšší) intelektuální úrovni jako slyšící, protože jim chybí informace vnímané sluchem*.“ (Syrůčková, 2021, s. 4). V tomto slovníku již pod heslem *slyšící* nalézáme, kromě znovu zmíněné spojitosti s církví, také námi v současnosti známý význam: „*takový, který slyší*.“

Slovník spisovné češtiny (1978) celkově obsahuje méně hesel, a i v popisu hesla *hluchý* je nejstručnější: „*neschopný slyšet, neslyšící*“. Heslo *slyšící* se v něm neobjevuje vůbec.

O významu slova nám mnohé dokáže prozradit také jeho etymologie a ta v tomto případě, jak uvádí Vaňková (2005), pouze potvrzuje spjatost hluchoty s hloupostí, kterou můžeme pozorovat i v jiných jazycích než je čeština. Ve slovinštině prý *gulp* znamenalo jak hloupý, tak hluchý. Dále pak anglické slovo *dumb* znamená němý, nicméně v americké hovorové angličtině bývá často užíváno ve významu hloupý, idiotský (Vaňková, 2005).

Jaký je však vztah mezi stereotypem hluchého a stereotypem neslyšícího? Jsou to dva odlišné stereotypy, jsou provázány nebo jde o jeden a ten samý stereotyp, který prochází vývojem? V následujících kapitolách budu zkoumat dotazníkové údaje směřující k nalezení stereotypu neslyšícího, a proto se na tyto otázky pokusím odpovědět až v závěrečné kapitole [10. Diskuze](#).

III. Vlastní výzkum

7. Představení výzkumu

Výzkum, který jsem pro zkoumání stereotypu zvolila já, je kvalitativní a jeho otázky jsou otevřené. Jak ve své knize o kvalitativním výzkumu píše Hendl (2012): „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“ (Creswell, 1998, cit. dle Hendl, 2012, s.48). Přirovnává práci kvalitativního výzkumníka k činnosti detektiva, neboť výzkumník sám dle svého uvážení vyhledává a analyzuje získané informace a na jejich základě provádí závěry.

Právě to bývá kvalitativním výzkumům často vytýkáno. Bývají stěží replikovatelné a není jisté, zda nepředstavují pouze sbírku subjektivních dojmů. Také dochází k problému se zobecňováním výsledků, neboť výzkumy zahrnují omezený počet respondentů.

Naopak velkým pozitivem kvalitativních výzkumů je skutečnost, že získané informace nejsou pouze povrchové. Kvalitativní dotazníky získávají od vybraných respondentů hlubkové autentické popisy a zkoumají fenomény v přirozeném prostředí (Hendl, 2012). Mnou provedený průzkum se řadí pod průzkumy otevřeného typu. Na rozdíl od uzavřených průzkumů zde nehrozí nebezpečí podsouvání odpovědí (Bartmiński, 2014). Respondent má naprostou volnost vyjádřit vše, co sám považuje za důležité, není svázán navrženými odpověďmi, nedochází tedy k tomu, že by respondent stoprocentně nesouhlasil ani s jednou z odpovědí a přesto musel některou označit. Cenné je pak také sledovat nejen, co respondent sděluje, ale i jakým způsobem. Z takto autentických odpovědí lze mnohdy vyčíst postoj respondenta mnohem lépe, než kdyby byly odpovědi uzavřené.

Přestože je můj výzkum kvalitativní, i tak jsem dbala na kvantitativní zobecnění, proto v analýze odpovědí počty respondentů uvádím.

Největší inspirací pro mě byly kognitivní průzkumy, které se zaměřovaly na to, jak respondenti rozumí konkrétním slovům. Konkrétně můžu zmínit průzkum ASA², který byl prováděn v letech 1999, 2000 a 2010 a navazoval na něj projekt EUROJOS³. Zkoumány byly

² Jedná se o kognitivní průzkum zaměřený na porozumění slovům respondenty. Otevřená otázka zněla: „Co si myslíte, že tvoří podstatu skutečného X?“ (Bartmiński, 2014).

³ Projekt EUROJOS je mezinárodní výzkumný projekt zkoumající a srovnávací jazykový obraz světa Slovanů. Zkoumány byly následující pojmy: domov, Evropa, svoboda, práce a čest (Bartmiński, Bielińska-Gardziel, 2017).

skupiny studentů tvořené 100 osobami (50% muži, 50% ženy, z humanitních a technických oborů). Respondentům byla položena otevřená otázka nebo otázky a odpovědi byly následně analyzovány. Byly z nich separovány určité segmenty a ty byly následně spojovány do skupin podle společných aspektů. Ze získaných dat byly dále formulovány závěry nebo z nich vyvstávaly nejrůznější otázky (Bartmiński, 2014).

Z výzkumu ASA, zkoumajícího pojem Evropa na základě všech tří typů dat, vyplynulo následující: systémová data mohou být velmi chudá, textová data jsou velmi diverzifikovaná, kdežto data empirická jsou velmi bohatá a měřitelná.

Dostáváme se k podrobnějšímu představení **mého** dotazníkového šetření. Cílem bylo získat kvalitativní empirická data, následně je analyzovat a pokusit se vytvořit strukturovanou kognitivní definici neslyšícího člověka v české společnosti. Inspirovala jsem se metodologií lublinské školy, o které píše výše, a vznikl tak etnolingvistický dotazník, jenž jsem následně předložila respondentům. Jádrem dotazníku bylo devět otevřených otázek, které směřovaly k základním polohám stereotypu, jako jsou vlastnosti, chování, vzhled aj. Výzkum má však další přesah a to ten, že sleduje, jak je veřejnost informována o problematice neslyšících.

Co se týká velikosti a složení výzkumné skupiny, jde o sto respondentů ve dvou věkových skupinách pocházejících z celé České republiky, převážně však z Olomouce (27)⁴ a z Prahy (13). První ve věku 19-30 let, kterou tvořilo 49 respondentů a druhá ve věku 40-65 let, složená z 51 dotazovaných. Tyto dvě věkové skupiny byly zvoleny za účelem zjištění, zda se odpovědi budou lišit na základě věku. První skupinu tvořili z velké části studenti vysokých škol, kteří, dle mého předpokladu, bývají mnohdy otevřenější, stále přijímají nové informace a jsou mnohem flexibilnější, co se postojů týče. Mým očekáváním bylo, že méně často podléhají společenským stereotypům na rozdíl od starší skupiny pracujících. Vyvinula jsem značnou snahu o udržení rovnoměrného zastoupení genderového i profesního, což se podařilo v zastoupení genderovém (48 žen a 52 mužů) a o něco méně v tom profesním, kde převažovaly technické a ekonomické profese/obory studia. Profese/obory byly rozděleny do pěti kategorií a za každou kategorií je uveden počet respondentů spadajících do dané kategorie: humanitní (19), umělecké (7), ekonomické (29), technické (32) a přírodovědné (11). Výzkum byl proveden v březnu a dubnu roku 2023.⁵

⁴ Jde o město, ze kterého pocházím, bylo tedy snadné získat větší množství respondentů z řad mých známých a známých mých rodičů.

⁵ Výslednému dotazníku předcházela pilotní dotazník, který byl předložen dvěma respondentům a na základě jejich odpovědí byly následně některé otázky přeformulovány, spojeny nebo naopak rozděleny.

Dotazník byl elektronický, při sběru dat jsem jej rozesílala nejdříve lidem známým a ty poprosila, aby jej posílali dále. Tento výběr respondentů se nazývá výběr metodou sněhové koule (angl. *snowball sampling method*) a sociologická encyklopedie popisuje, že metoda spočívá

v „počátečním vyhledání několika osob a poté v kontaktování těch dalších členů skupiny, na které již vybraní lidé odkázali” (Výběr metodou sněhové koule, 2017). Touto metodou se povedlo požadovaný počet respondentů nashromáždit během cca tří týdnů.

8. Představení dotazníku – jednotlivé otázky

Samotný dotazník byl rozdělen do dvou částí. V úvodní části dotazníku respondenti odpovídali na základní demografické otázky a to věk, pohlaví, bydliště, dosažené vzdělání a profesní zaměření/obor studia. Následovalo devět otevřených otázek, na které měli respondenti, jak byli v úvodu dotazníku požádáni, odpovídat podle jejich osobních názorů a zkušeností. Respondenti odpovídali na následující otázky:

- 1) *Kdo je podle Vás neslyšící?*
- 2) *Podle čeho neslyšícího člověka poznáte?*
- 3) *Setkali jste se někdy s neslyšícím člověkem? Komunikovali jste s ním (a jak)?*
- 4) *V čem se podle vás liší život neslyšícího člověka od života člověka slyšícího? Je něco, co podle Vás neslyšící člověk neumí a co naopak umí dobře?*
- 5) *V jaké profesi může, a v jaké naopak nemůže neslyšící pracovat? (Příklady.)*
- 6) *Změní se nějak Vaše chování k člověku, o kterém zjistíte, že je neslyšící? Jak?*
- 7) *Jakým způsobem neslyšící lidé komunikují? Považujete tento způsob komunikace za plnohodnotný? Proč ano nebo proč ne?*
- 8) *Používáte/setkáváte se spíše s výrazem „hluchý“, nebo „neslyšící“? Jaký mezi nimi vnímáte rozdíl?*
- 9) *Dokončete: Je to neslyšící, ale...*

Odpovědi respondentů v této práci uvádím kurzívou v nezměněné podobě za účelem zachování co největší autentičnosti, mohou se tedy objevit nespisovné výrazy, gramaticky nesprávné promluvy či chyby v interpunkci. Jednotlivé výpovědi odděluji pomlčkami.

Při interpretaci odpovědí byl postup následující. Odpovědi na jednotlivou otázku se daly rozdělit do názorových skupin. Těmto skupinám dávám pojmenování shrnující danou kategorii a za ním v závorce uvádím počet respondentů, který právě tento rys ve svých odpovědích zmínil.

Zároveň docházelo k situaci, že se v rámci jedné odpovědi jednoho respondenta objevilo více témat, týkajících se dané otázky, a proto jsem jednu odpověď používala ve více kategoriích. To je důvodem, proč čísla nebo grafy u každé otázky dohromady netvoří počet 100 respondentů nebo 100 %.

Na konci dotazníku mohli zájemci zanechat svůj email, pokud by si přáli být seznámeni s výsledky.⁶ Dotazníky poskytly obrovské množství velmi různorodého a zajímavého materiálu, dále se pokusím jej co nejlépe představit. Postupovat budu po jednotlivých otázkách.

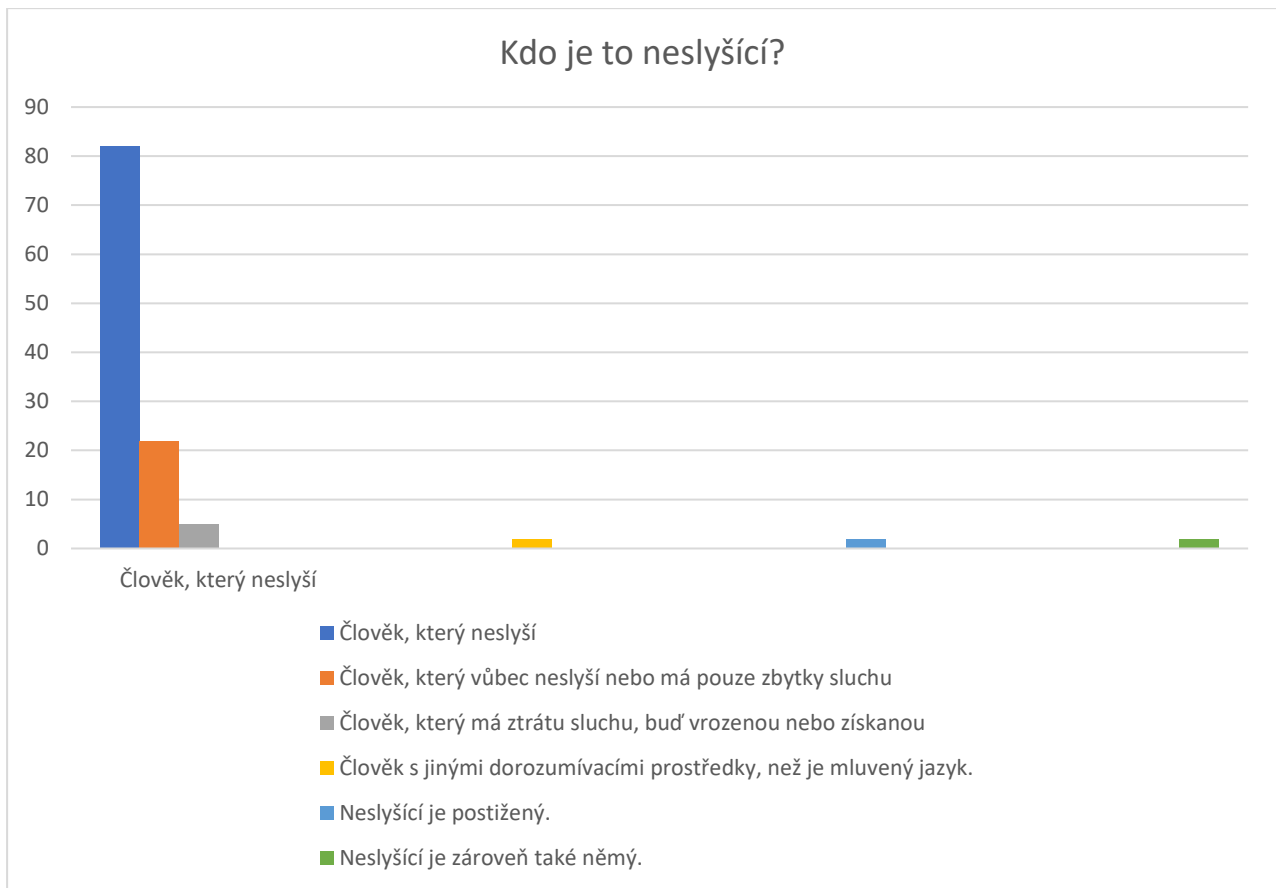
Veškerá data z dotazníku jsou k dispozici v příloze práce.

⁶ Tato problematika veřejnost pravděpodobně poměrně zajímá, neboť tento zájem projevilo 44 respondentů, což bylo proti očekávání.

8.1 Kdo je to neslyšící?

Šlo o první, široce položenou otázku, podobně jako tomu bylo u výzkumů ASA nebo EUROJOS (viz [7. Představení výzkumu](#)). Šlo mi o to, dát respondentům naprostou volnost a nechat je vybrat to, co podle nich neslyšícího člověka definuje. Odpovědi mohu rozdělit do několika kategorií.

- A) **Člověk, který neslyší (82):** *Ten, kdo neslyší – Člověk, co neslyší zvuk – Člověk s poruchou sluchu – Člověk, který nedokáže komunikovat za pomoci sluchu...V tomto duchu odpovídala naprostá většina dotazovaných, přestože konkrétní formulace se lišily. Mezi touto skupinou respondentů jsem vyčlenila dvě podskupiny, které v odpovědích také zmiňovaly ztrátu sluchu, respondenti však vnímali jako důležité upřesnit, o jak velkou ztrátu sluchu se jedná, nebo kdy ke ztrátě sluchu došlo.*
- a. **Člověk, který vůbec neslyší nebo má pouze zbytky sluchu (22):** *člověk s poruchou sluchu s různou intenzitou-od nedoslýchavosti až po hluchotu – Člověk, který neslyší, anebo slyší velmi málo.*
- b. **Člověk, kdo má ztrátu sluchu, buď vrozenou, nebo získanou (5):** *Člověk, s poruchou sluchu, vrozenou či získanou (nemoc úraz) – Osoba, která se jako neslyšící narodila nebo o sluch přišla později.*
- B) **Člověk s jinými dorozumívacími prostředky, než je mluvený jazyk (2):** *Člověk, který má problém se sluchem a používá k dorozumívání jiné prostředky, jako jsou znakový jazyk, naslouchátko atd – ten kdo používá znakovou řeč.*
- C) **Neslyšící je postižený (2):** *člověk, který je nějakým způsobem postižen, znevýhodněn – handicapovaná osoba.*
- D) **Neslyšící je zároveň také němý (2):** *Člověk, který ztratil sluch a kvůli tomu se stal i němým – hluchoněmá osoba.*

V odpovědi na první otázku ze sta respondentů osmdesát dva charakterizovalo neslyšícího jako osobu s poruchou sluchu různého stupně neslyšení. Naprosto nejrozsáhlejší je tedy ve skupině mých respondentů přesvědčení, že to, co definuje neslyšícího člověka je zkrátka skutečnost, že neslyší. Toto zjištění nebylo příliš překvapivé, neboť jde o slovtvorný význam daného pojmu, jeho denotaci.

Zároveň při formulování odpovědi uvažovali respondenti o důvodu neslyšení. Za možné důvody uvedli jako důsledek vrozené vady či následek úrazu. Jiný důvod se v odpovědích neobjevil.

8.2 Podle čeho neslyšícího člověka poznáte?

Tato otázka cílila ke zjištění, zda je možné neslyšícího člověka nějak poznat mezi většinou slyšící společností. Je-li něco, co je pro něj charakteristické a na první pohled viditelné, něco, čeho si lidé všímají. Odpovědi je zase možné rozčlenit do několika kategorií.

A) **Podle způsobu komunikace** (80). Naprostá většina dotazovaných ve svých odpovědích uvedla, že neslyšícího člověka pozná podle způsobu komunikace, je to člověk, jenž se liší od komunikace většinové společnosti. Odpovědi zmiňující rozdílný způsob komunikace mohou dále rozdělit na tři podskupiny. Každý respondent obvykle zmiňoval více než jednu z těchto skupin najednou.

a. **Podle používání znakového jazyka**⁷ (52): *podle znakové řeči – pravděpodobně se bude dorozumívat znakovou řečí – Znakuje, pomáhá si rukama při konverzaci – Domlouvá se znakovým jazykem. Znakový jazyk (ať už byl označen jakkoliv) uvedla většina respondentů. Kromě označení komunikačního systému neslyšících – znaková řeč, které naprosto převažovalo, bych ráda zmínila několik jiných označení, která se odlišovala: podle značkování – pouze pokud máchá rukama.*

b. **Nestandardně mluví** (14): *neumí pořádně mluvit – má problém s řečí – tichá mluva – Špatně mluví nebo nemluví vůbec – Zřejmě bude hůř artikulovat – mluví nestandardně – někdy huhlá.*

c. **Podle komunikace s ostatními** (8): *dle způsobu komunikace – podle komunikace s ostatními lidmi.*

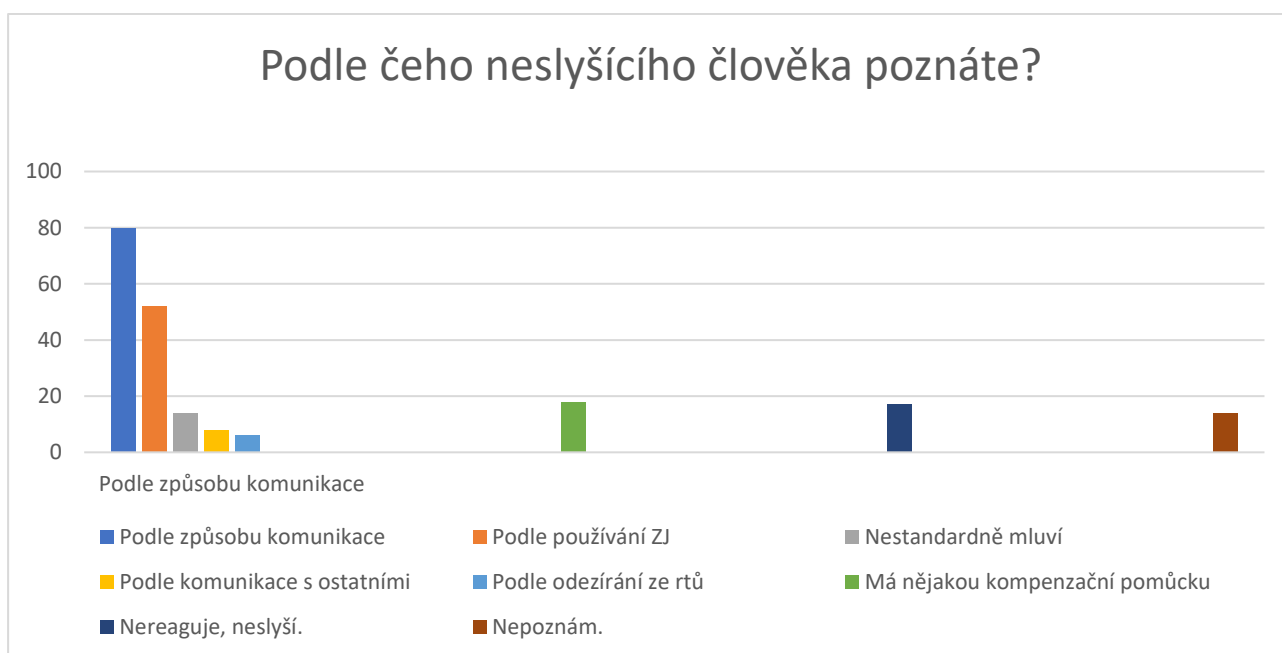
d. **Podle odezírání ze rtů** (6): *Nevím, asi odezírá ze rtů – upřeně se dívá na ústa řečníka – dle odečítání z úst (při komunikaci musí vidět vaše ústa).*

B) **Má nějakou kompenzační pomůcku** (18). Zmínka kompenzačních pomůcek, převážně „naslouchátka“, ale někdy i kochleárního implantátu se nejčastěji objevovala v kombinaci s odpověďmi z ostatních skupin: *Poznám podle naslouchátka, jinak podle znakové řeči – Podle znakování, naslouchátko – u lehčích forem (nedoslýchavosti) naslouchátka nebo implantáty, u hluchoty tím, že nereaguje reflexně (pád věcí na zem) nebo nereaguje na oslovení + dorozumívá se znakovou řečí.*

⁷ Používám slovní spojení „znakový jazyk“, jakožto zákonem (Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony) zavedený název tohoto komunikačního systému, přestože naprostá většina dotazovaných v této odpovědi uvádí spojení „znaková řeč“, což je pojem zastaralý a v současné době odborně neužívaný (Zákon č. 155/1998 Sb. – Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob).

C) **Nereaguje, neslyší** (17). Objevovaly se odpovědi jako: *nereaguje na oslovení (pokud mluvícího nevidí) – nereaguje na zvuky – pokud se nedívá přímo na mě, nereaguje na můj dotaz – Neslyší (výraz v tváři)*

D) **Nepoznám** (14). Další skupina respondentů odpovídala tak, že neslyšícího člověka jednoduše nepozná. Objevovaly se odpovědi dvou typů, první byl velmi stručný a jasný: *Nepoznám – právě že nepoznám – Nepoznám na první pohled – Nelze určit vzhledem.* Druhý typ měl strukturu typu „nepoznám, pouze pokud...“ a zbytek výpovědi většinou odkazoval ke skupině A nebo skupině C: *Myslím si, že na první pohled neslyšícího člověka nepoznáme. Pokud se dostaneme blíže, můžeme si všimnout naslouchátka, kochleárního implantátu, či znakové řeči – Na první pohled neslyšícího nepoznám. Sluchově postiženou osobu poznám pouze v případě, kdy uvidím, že komunikuje znakovou řečí – na první pohled asi nepoznám, možná podle naslouchátka, má-li ho a podle další komunikace.*

Objevily se také odpovědi, které se od ostatních odlišovaly: *Podle asistenčního psa, nějakých například reflexních nápisů-Jsem hluchý, mějte ohled- apod. – Může mít asistenčního psa – většinou dle používané znakové řeči, nebo piktogramu např. na vestě.* Mohlo by se zdát, že osoby zmiňující asistenčního psa si pletou neslyšícího s nevidomým, dalším pátráním se však ukázalo, že asistenční psi pro neslyšící osoby skutečně existují.⁸ Překvapivá byla také

⁸ Asistenční signální psi jsou cvičeni, aby dokázali neslyšícím osobám „nahrazovat uši“. Psi tak jsou schopni dát osobě najevo, když na ni někdo volá, když dopravní značka, někdo klepe, někdo přišel a mnoho dalšího. Psi jsou

zmínka piktogramů a reflexních nápisů, další pátrání však znovu ukázalo, že takové označení pro neslyšící osoby opravdu existuje.⁹ Centrum pro dětský sluch Tamtam v roce 2020 dokonce provádělo šetření mezi svými klienty, zda by o nějaký symbol pro jejich neslyšící děti byl zájem a na tuto otázku odpovědělo dvacet z dvaceti dotazovaných kladně (Konečný, 2021).

Závěrem k otázce / „podle čeho poznáte neslyšícího člověka“ / je možné konstatovat, že se objevují čtyři skupiny odpovědí.

Osmdesát ze sta respondentů uvádí že neslyšícího pozná dle vnějších projevů při komunikaci. Pravděpodobně nejznámějším projevem, neboť se objevil u 52 dotazovaných, je znakový jazyk. Za pozornost stojí zdánlivě nahodilé užívání tohoto termínu, objevuje se též znaková řeč. Této problematice se věnuji dále v kapitole [8.7 Jakým způsobem neslyšící lidé komunikují? Považujete tento způsob komunikace za plnohodnotný? Proč ano nebo proč ne?](#) V ojedinělých případech se vyskytují i další, zjednodušená označení pojmu (*znakovka, značkování, máchá rukama*). Ostatní respondenti mají zkušenosti s jinými způsoby komunikace neslyšícího člověka s dalšími, slyšícími nebo neslyšícími lidmi. Jedná se především o snahu neslyšícího mluvit, přičemž je tato řeč významně odlišná od řeči slyšícího člověka.

V odpovědích se objevuje škála od huhňání, špatné artikulace až po jiné, často poněkud nesrozumitelné projevy. Menší skupina odpovědí uvádí jako charakteristický rys neslyšícího člověka upřené sledování úst mluvčího, tedy viditelný projev odezírání.

Další, méně početnější část respondentů (18) vypovídá, že pozná neslyšícího v okamžiku, kdy si všimne jeho kompenzační pomůcky, ať už je jí sluchadlo nebo kochleární implantát. Kompenzační pomůcky neslyšících často bývají označovány nesprávně (*naslouchátko, naslouchadlo* místo *sluchadlo*) (Kašpar, 2008). Je však zřejmé, že respondenti jsou si existence kompenzačních pomůcek vědomi.

Podobně početná skupina respondentů (17) se domnívá, že rysem neslyšícího je to, že nereaguje na pokusy navázat kontakt, z čehož oni vyvozují, že je neslyší. Musí tedy dojít k nějaké interakci, bez ní by tato skupina dotazovaných neslyšícího nepoznala.

Respondenti v poslední skupině uváděli, že neslyšícího nepoznají (14). Naráží tak na specifikum, kterým je skutečnost, že na rozdíl od mnoha jiných vad je porucha či vada sluchu vlastně neviditelná.

trénování na přání konkrétního žadatele podle jeho potřeb a požadavků. Otázkou je, jak moc jsou neslyšícími asistenční signální psi skutečně využíváni (helppes.cz)

⁹ Centrum pro dětský sluch Tamtam v roce 2020 dokonce provádělo šetření mezi svými klienty, zda by o nějaký symbol pro jejich neslyšící děti byl zájem a na tuto otázku odpovědělo dvacet z dvaceti dotazovaných kladně (Konečný, 2021).

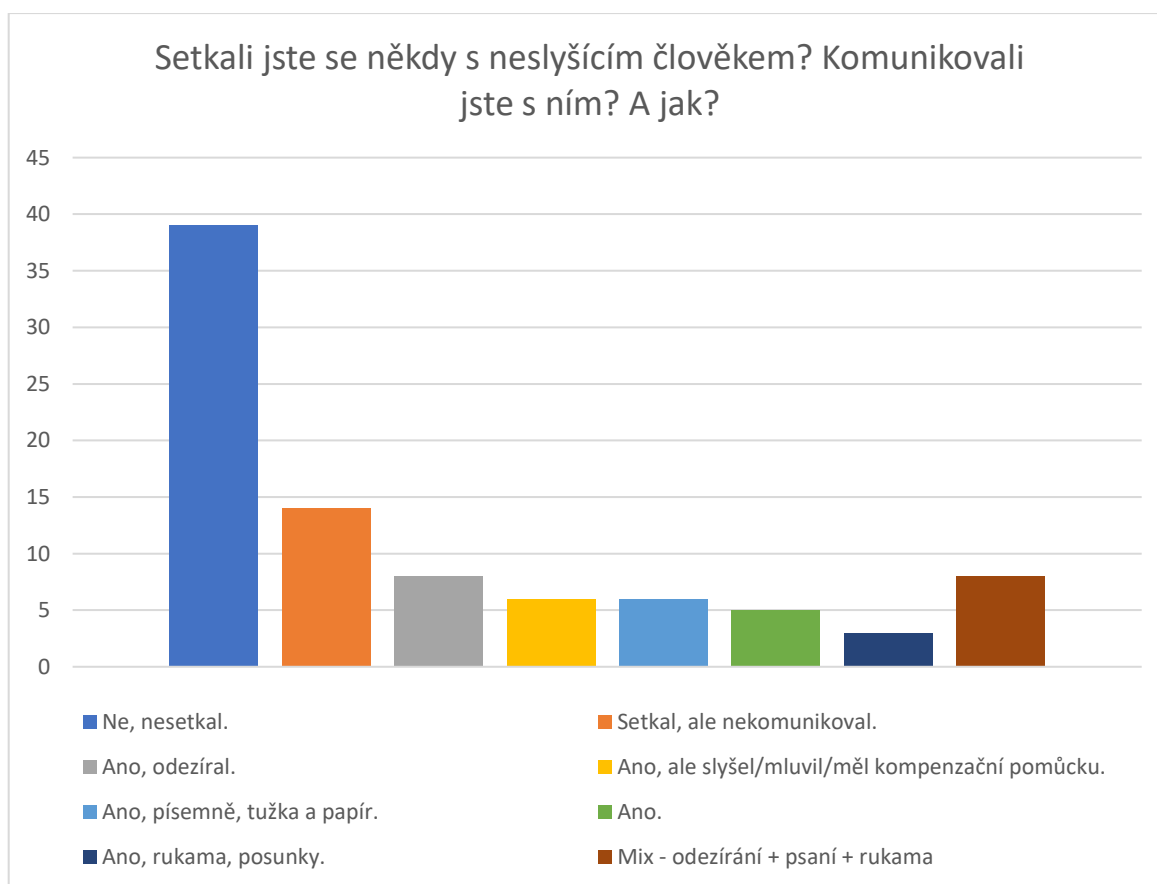
8.3 Setkali jste se někdy s neslyšícím člověkem? Komunikovali jste s ním (a jak)?

Zde mě zajímalo, zda odpovědi respondentů vychází z osobní zkušenosti, a pokud došlo při setkání s neslyšícím člověkem ke komunikaci, jak si s ní poradili.

- A) **Ne, nesetkal** (39). 39 respondentů uvedlo, že se s neslyšícím člověkem nikdy nesetkali. Konkrétní odpovědi vypadaly následovně: *Ne – Ne, tvari v tvar nesetkala – Osobně nesetkal – nesetkala, nekomunikovala – Nevybavuji si takovou situaci – Bohužel nesetkal...*
- B) **Setkal, ale nekomunikoval** (14). Někteří z respondentů uváděli, kde se s neslyšícím setkali: *setkání asi jen na ulici, v MHD – V našem městě jsou manželé neslyšící, ale bohužel jsem s nimi nikdy nekomunikovala – pouze na praxi na VŠ a osobně jsem s ním nekomunikovala.* Jiní byli v odpovědích stručnější: *Ano. Ne. – Setkal a ne – Ano, ale nekomunikoval...*
- C) **Ano, odezíral** (8). Zde je několik odpovědí respondentů zahrnutých do této skupiny: *ano....umi odezírat – ano, odezíral moji řeč – Ano, v komunikaci jsem se snažím výrazněji artikulovat. Nikoliv mluvit hlasitěji.*
- D) **Ano, ale slyšel/mluvil/měl kompenzační pomůcku** (6). Do této skupiny zahrnují respondenty, kteří zmiňovali pouze částečnou ztrátu sluchu: *Ano ale ne zcela neslyšícím – Ano, ale jen částečně neslyšícím a komunikace je vždy relativně jednoduchá a krátká, takže už si rozumíme :-)* nebo se v jejich odpovědích objevila zmínka o kompenzační pomůcce: *Setkala, měl naslouchátko, takže jsme normálně mluvili – Nesetkala, respektive mám kamaráda s kochleárními implantáty, který ale s nimi slyší a funguje “normálně” – ano, přes naslouchátko a natočení hlavy nebyl problém.*
- E) **Ano, písemně, tužka a papír** (6). Další respondenti odpovídali, že s neslyšícím komunikovali písemně: *Ano, když jsem pracoval v mekáči. Díky tužce a papíru – Ano, přes sms – Ano, setkala. Komunikace tužka-papír.*
- F) **Ano** (5). Objevila se také skupina respondentů, která vynechala odpověď na druhou otázku a odpověděli tak pouze *ano*.
- G) **Rukama, posunky** (3). *Ano, posunky – Pomocí rukou – Maximálně tak 3x za celý život. Snažil jsem se domluvit “rukama, nohama”, čili co nejlépe pomocí mého těla popsat to, co mám na mysli.*
- H) **Mix – odezírání + psaní + rukama** (8). Do této skupiny řadím respondenty, kteří zmiňovali více způsobů dorozumívání najednou: *za pomocí rukou, jednoduché písemné vzkazy – Ano, odezíral nebo jsme použili tužku a papír – ano, ano - rukama a výraznější gestikulací, aby*

mohl odezírat, také mluvením hlasitěji – Ano, prababička byla neslyšící. Neverbální komunikací, gestikulací, artikulací a psaním.

Dále bych ráda uvedla odpovědi, které byly ojedinělé, přesto zajímavé: *Měsíc zpátky na nádraží v Otrokovicích a chtěl 10kč na pivo. Komunikace pomocí rukou – Personál naší vesnické pekárny je komplet neslyšící, ale když tam chodil syn na brigádu, pouštěli mu rádio.... Problém s komunikací neměl.... – Setkala. Komunikace přes tlumočníka, pomalou výslovností, nepřehnanou, leč zřetelnou artikulací...bohužel s tendencí gestikulovat, i když vím, že tím mohu mást.*

U otázky 3, týkající se osobní zkušenosti s neslyšícím člověkem, lze konstatovat poměrně nízkou osobní zkušenost respondentů. Když spojíme ty, kteří se s neslyšícím nikdy nesetkali (39), s těmi, kteří se sice setkali, ale nekomunikovali (14), získáme nadpoloviční většinu respondentů. Z výše uvedeného usuzuji, že většina respondentů odpovídá na otázky dotazníku podle toho, co slyšeli, četli nebo se domnívají spíše než na základě skutečné osobní zkušenosti. Důvodem může být relativně nízká koncentrace neslyšících v obecné populaci, dále

fakt, že komunita neslyšících je stále poměrně oddělená od slyšící populace, nebo ještě nějaký další faktor – identifikace těchto důvodů, však již nespadá do oblasti zájmu této práce.

Část respondentů u této otázky uváděla osobní zkušenost s odezíráním neslyšících, zde je zajímavé, že si uvědomují vhodnost pomalejší mluvy, případně výraznější artikulace. Nabízí se předpoklad, že byli někým poučeni nebo z delší komunikace s neslyšícím pochopili, jak přizpůsobit mluvu pro neslyšícího, který odezírá. Je však otázka, zda neslyšící toto přizpůsobení skutečně ocení, či zda je to někdy až kontraproduktivní, protože se nejedná o přirozenou řeč, na kterou mohou být neslyšící zvyklí. Za zcela bezproblémové považují slyšící respondenti osoby používající kompenzační pomůcky. S těmi pak mluví bez jakéhokoliv přizpůsobení se či změny komunikace, na kterou jsou zvyklí.

8.4 V čem se podle vás liší život neslyšícího člověka od života člověka slyšícího? Je něco, co podle Vás neslyšící člověk neumí a co naopak umí dobře?

Odpovědi na tuto otázku byly velmi rozmanité, respondenti se v nich věnovali mnoha aspektům a získaný materiál je tak velmi zajímavý. Odpovědi respondentů jsem rozdělila na tematické úseky, aby bylo možné zařadit je do jednotlivých kategorií.

A) **Komunikace** (53). Nejčteněji zmiňovaný aspekt, kterým se liší život neslyšícího člověka od života člověka slyšícího, byla právě komunikace. Rozhodla jsem se pod tuto kategorii zahrnout vše, co respondenti v souvislosti s komunikací zmiňovali.

a. **Absence mluvené komunikace** (18). *V omezené komunikaci s lidmi – nemůže se účastnit běžné komunikace – Myslím si, že nejvíce se liší život neslyšícího absencí mluvené komunikace. Může to být překážkou v mnoha situacích, kde lidé neovládají znakovou řeč.*

i. **Vyčlenění ze společnosti** (11). Dále se objevovaly zmínky o sociální izolaci, které respondenti dávali do souvislosti právě s absencí mluvené komunikace, proto zde vyčlenění ze společnosti uvádím jako její podskupinu. Odpovědi vypadaly následovně: *Oproti zdravým lidem u neslyšících bych se bál sociální izolace. Také se jim musí mnohem hůř zapojovat do běžných konverzací, hůř se jim budou navazovat lidské vztahy, když nemohou vnímat mluvené slovo z okolí – Život neslyšícího je ochuzen o sociální kontakt, možná i verbálně sdělované informace – je mimo společenské dění, protože nemůže moc komunikovat se slyšícími.*

b. **Neslyšící člověk umí odezírat** (18). Dále se u skupiny dotazovaných objevovalo přesvědčení, že na rozdíl od slyšících, neslyšící lidé umí odezírat: *Takový člověk bude určitě lépe odezírat z pohybu úst a mimiky celkově – Umí skvěle odezírat ze rtů – Určitě umí dobře odezírat*

c. **Neslyšící člověk neumí mluvit** (6). Odpovědi respondentů zmiňujících, že to, co neslyšící lidé neumí, je mluvit, bych mohla zařadit pod absenci mluvené komunikace. Rozhodla jsem se však vyčlenit ji zvlášť, protože šlo o explicitní formulaci něčeho, co neslyšící lidé neumí: *pokud je neslyšící od narození, tak neumí mluvit, protože se to nemohl kvůli tomu postižení naučit – Neslyšící člověk neumí mluvit – Neslyšícímu člověku dělá velký problém mluvit, protože se neslyší.*

B) Neslyšící člověk má rozvinutější ostatní smysly (32). Jedná se o tvrzení, na kterém se shodl největší počet respondentů. Někteří respondenti si byli v tomto tvrzení jistější: *Určitě má neslyšící člověk více vyvinuté ostatní smysly – ma zbystrěné jine smysly vice – zrak, hmat – Ostatní smysly se vyvinou lépe-lépe třeba vidí, cítí...* Více z nich však toto tvrzení prezentovala spíše jako domněnku či osobní názor, nikoliv však jako fakt: *Nemůže vnímat řeč, zvuky, hudbu. Avšak věřím, že ostatní smysly má o to silnější a dohání to díky nim – Možno mají vyvinuty více jiny z 5 smyslu na úkor sluchu, takže mohou být třeba vyborní maseri – Říkám si, že neslyšící budou mít více rozvinuté jiné smysly jako je zrak nebo hmat a budou jimi schopni vnímat mnohem lépe a silněji než člověk bez tohoto handicapu.* Pokud někdo z respondentů uvádí ve své odpovědi konkrétní ze smyslů, jde především o zrak: *Myslím, že neslyšící umí výborně pozorovat očima – myslím, že umí dobře pozorovat okolí – podle mého názoru vnímá lépe okolí a sleduje více co se okolo něj právě děje – má rozhodně zesíleny instinkty pro pozorování.*

- a. **Neslyšící umí dobře poznat řeč těla a nonverbální signály (7).** Přestože se nejedná o jeden z pěti smyslů, které měla na mysli skupina respondentů zmiňovaná výše, ale spíše o nějakou dovednost či um, rozhodla jsem se zmínit odpovědi tohoto typu jako podskupinu tvrzení, že neslyšící člověk má rozvinutější smysly. Tato schopnost totiž podle některých respondentů souvisí s rozvinutější pozorovací schopností, tudíž se zrakem, anebo bychom ji mohli považovat za tzv. šestý smysl: *Lidé, kteří se neslyšící již narodili, mají podle mého názoru lépe vyvinuté ostatní smysly - museli se této vrozené vadě od malička přizpůsobit. Např. lepší pozorovací smysl, odezírání z úst při mluvě, možná také více dají na "pocit"... – lépe umí pozorovat gesta a chování – mám za to, že neslyšící dokáží mnohem lépe chápat nonverbální projev a třeba aspekty komunikace, které slyšící tolik nedokáží vnímat – vnímá lépe mimiku ostatních – Dobře čte emoce u druhých.*

C) Neslyšící musí být více ostražitý, některé situace pro něj mohou být nebezpečné (15). Nebezpečí kvůli absenci sluchu byl další aspekt zmiňovaný jako odlišnost životů slyšících a neslyšících: *Neslyšící musí být více ostražitý – Život pro neslyšícího může být nebezpečný – Musí být mnohem opatrnější – Dále mě napadá, že takový život může být i nebezpečnější (přeslechnutí varovného křiku, sirén, troubení, jedoucího auta, přítomnosti jiné osoby).*

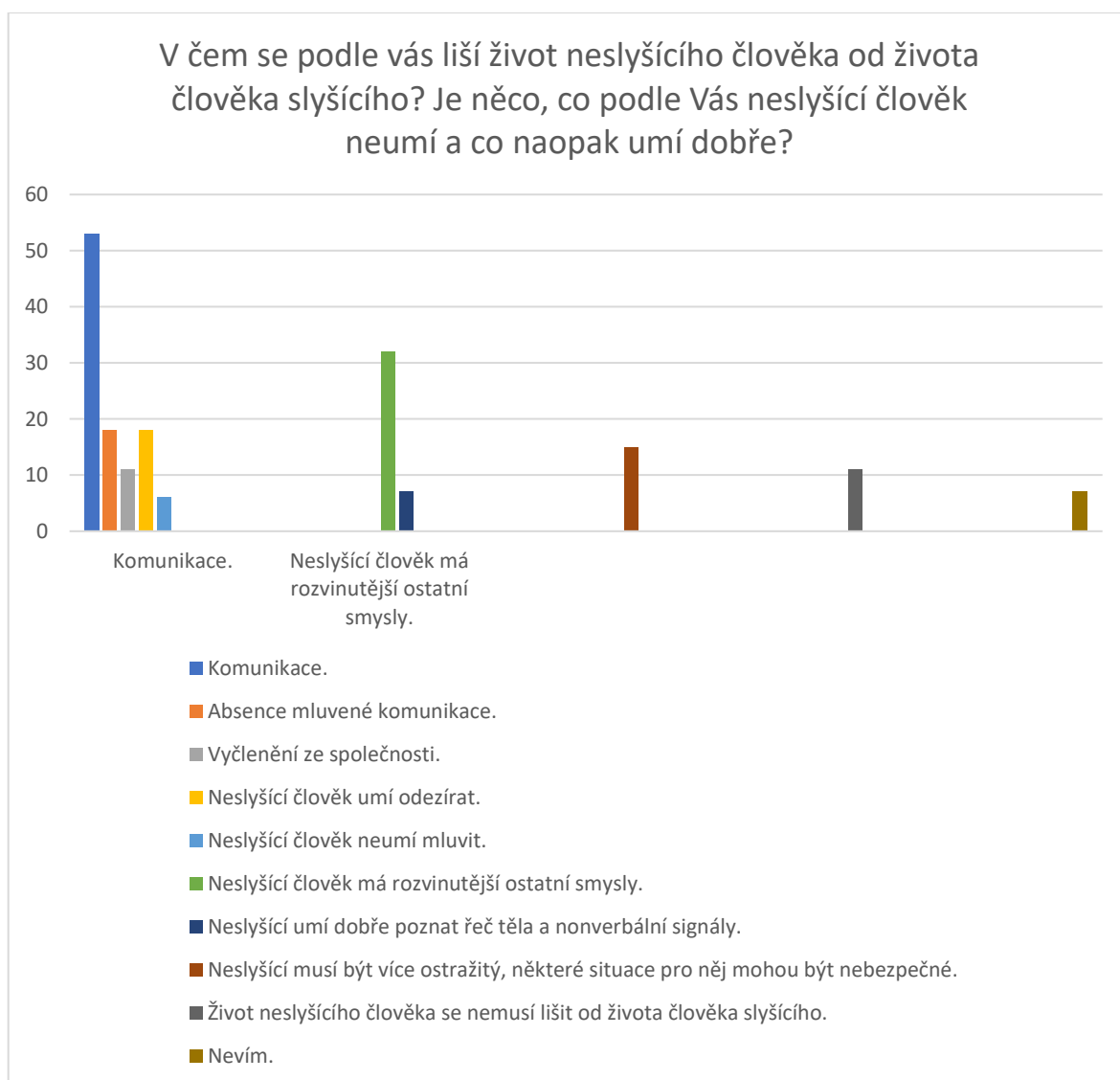
D) Život neslyšícího člověka se nemusí lišit od života člověka slyšícího (11). V odpovědích části dotazovaných zaznívalo, že velké odlišnosti nevidí: *myslím si, že se nemusí lišit*

E) *od normálního života – Myslím si, že se životy tak moc neliší, hlavně díky technologiím, které neslyšící můžou využít – nemyslím si, že se nějak zvlášť liší – Skoro v ničem.*

F) **Nevím (7).** Objevila se také skupina respondentů, odpovídající zkrátka: *Nevím; netuším.*

G) **Neslyšící člověk nemůže vnímat/vychutnávat si hudbu (7):** *nemůže si vychutnávat věci jako je hudba, melodie – Je ochuzen o hudbu – nemůže vnímat hudbu.*

- a. **Neslyšící vnímá vibrace (3).** Do kontrastu k předchozímu tvrzení zde dávám respondenty, kteří tvrdí opak: *zase na druhou stranu dokáže vnímat vibrace, takže si i když jinak, ale dokáže si užívat třeba hudbu, nebo koncert – Může mít lépe vyvinutý hmat a cit pro různé vibrace.*

Kromě výše uvedených skupin respondentů, které odpovídaly podobně, se objevovaly také ojedinělé odpovědi, které byly velmi kontrastní, považuji proto za zajímavé uvést i je. Tři respondenti uvedli, že neslyšící lidé mohou mít problém s prostorovou orientací: *možná může*

mít horší prostorovou orientaci, objevil se však také úplně opačný názor: Umi se lépe orientovat. Další kontrastní dvojicí názorů souvisela s porozuměním textu: může umět lépe porozumět textu vs. nezná všechna slova – může nerozumět textu, tvorba plnohodnotných vět.

Úplně na závěr bych u této otázky chtěla uvést odpověď, která se lišila od všech ostatních a neměla jsem ji kam zařadit, je mi však líto ji do své práce nezahrnout: *Toto je zapeklitá otázka. Neslyšící, se kterým jsem se setkal měl pro mě překvapivou znalost obrovského množství společenských kontextů. Vybavuji si situaci, kdy velice expresivně reagoval na úmrtí Karla Gotty, ačkoli nikdy nemohl zjistit (celoživotně neslyšící), v čem tkví podstata proslulosti KG. Takže je evidentní, že nějakou pro mne nepochopitelnou cestou jsou neslyšící docela intenzivně vtaženi do světa slyšících.*

Otázka 4 poskytla velkou škálu odpovědí, které jsem se i přes jejich různorodost pokusila rozdělit do názorově podobných skupin. Významnou skupinu (32) představují respondenti domnívající se, že úbytek sluchu kompenzuje neslyšící rozvinutím některého z ostatních smyslů. V největším počtu odpovědí je zmíněn zrak, možná i v souvislosti se schopností odezírání. V některých odpovědích dotazovaný připojuje zamyšlení, že k posílení určitého dalšího smyslu dochází jen u vady vrozené. V souvislosti s posílením zraku se dokonce část respondentů domnívá, že u neslyšících dochází až k vyvinutí „vnitřního zraku“, který neslyšícím pomáhá při socializaci s ostatními lidmi.

Vedle kvality smyslů si respondenti všímali schopnosti domluvit se. Přestože se poměrně velká část respondentů (18) domnívá, že neslyšící umí odezírat, nebo pracují s „vnitřním zrakem“ (7) (viz výše), zároveň si uvědomují, že neslyšící nemusí umět nebo chtít mluvit, což mu brání v zapojení do běžné komunikace. V souvislosti se schopností mluvit stejně kvalitně jako slyšící lidé, se objevují úvahy o sociálním vyčlenění (11). Zároveň část respondentů (15) spatřuje velkou nevýhodu v neschopnosti slyšet varovné signály např. v městském provozu. Tito respondenti poukazují na skutečnost, že žijeme ve společnosti silně založené na zvuku. Ne vždy jsou všechny informace předávány zvukovou cestou zároveň také přizpůsobeny lidem, kteří schopnost slyšet postrádají. Někteří respondenti (7) zmínili jako velký handicap, že neslyšící si nemůže vychutnat hudbu, třeba na koncertě. Jen hrstka respondentů (3) si uvědomuje, že někteří neslyšící si koncert užít mohou, a to díky vnímání vibrací nebo také atmosféry, která není přenosná pomocí zvuku.

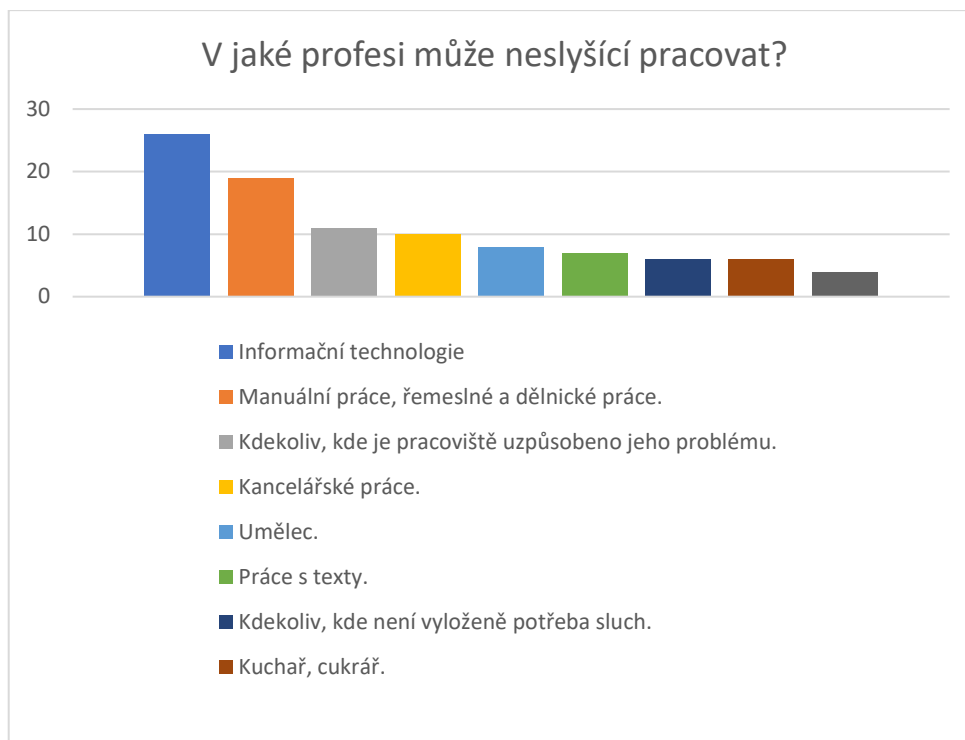
I u této otázky se objevila skupina respondentů (7), která odpověděla na tuto otázku „nevím“. Není však zřejmé, zda je to z důvodu nedostatečného zamyšlení, nebo zda jinakost spojenou se životem neslyšícího nevnímá.

8.5 V jaké profesi může, a v jaké naopak nemůže neslyšící pracovat?

(Příklady)

Tato otázka poskytla velmi širokou paletu odpovědí. Některé odpovědi jsem musela vyřadit z důvodu uvedení pouze názvu profesí, nebylo však zřejmé, zda jimi respondent myslí profese, které neslyšící vykonávat může, či nemůže. Takových odpovědí bylo 7. Dále jsem postupovala hledáním a shromažďováním odpovědí se společnými rysy. Nejprve představím profese, které podle respondentů neslyšící vykonávat mohou.

- A) **Informační technologie** (26). Nejčastěji uváděné profese byly: *práce na pc – IT – programátor*. Tyto odpovědi byly často spojovány s obecnější formulací, kterou jsem zde vyčlenila jako samostatnou kategorii, a to kategorii G – Kdekoliv, kde není vyloženě potřeba sluch.
- B) **Manuální práce, řemeslné a dělnické práce** (19). Druhou nejpočetnější skupinou byli respondenti zmiňující ruční/manuální práce buď takto obecně, nebo pomocí konkrétních příkladů: *švec, klíčník, truhlář...* (15). Do této skupiny však zařazuji také dva respondenty zmiňující *práce ve fabrice* a dva uvádějící profesi *dělníka*.
- C) **Kdekoliv, kde je pracoviště uzpůsobeno jeho problému** (11).
- D) **Kancelářské práce** (10).
- E) **Umělec** (8).
- F) **Práce s texty** (7). Pod tuto kategorii spadají následující profese: *spisovatel, literární kritik, novinář, překladatel.*; *Mohl by pracovat ve zpravodajství nebo v novinách a mohl by nastítnit problémy neslyšících i široké veřejnosti.*
- G) **Kdekoliv, kde není vyloženě potřeba sluch** (6). Objevila se i tato formulace bez konkrétních příkladů.
- H) **Kuchař, cukrář** (6).
- I) **Speciální pedagog/učitel pro neslyšící** (4): *Myslím že skoro ve všech. ale nejvíce jako učitel, aby mohl pomáhat ostatním s podobným postižením.*
- J) **Jiné**. Sem zařazuji profese, které zmínil menší počet respondentů než 4. Patří sem: *kurýr, účetní, vědec, architekt, masér, cisternodesigner, projektant, inženýr, zahradník, uklízeč, tlumočnick*. Dále sem zařazuji také dva respondenty uvádějící, že neslyšící mohou pracovat *téměř všude*, a dva, kteří *nevidí limity omezení*.

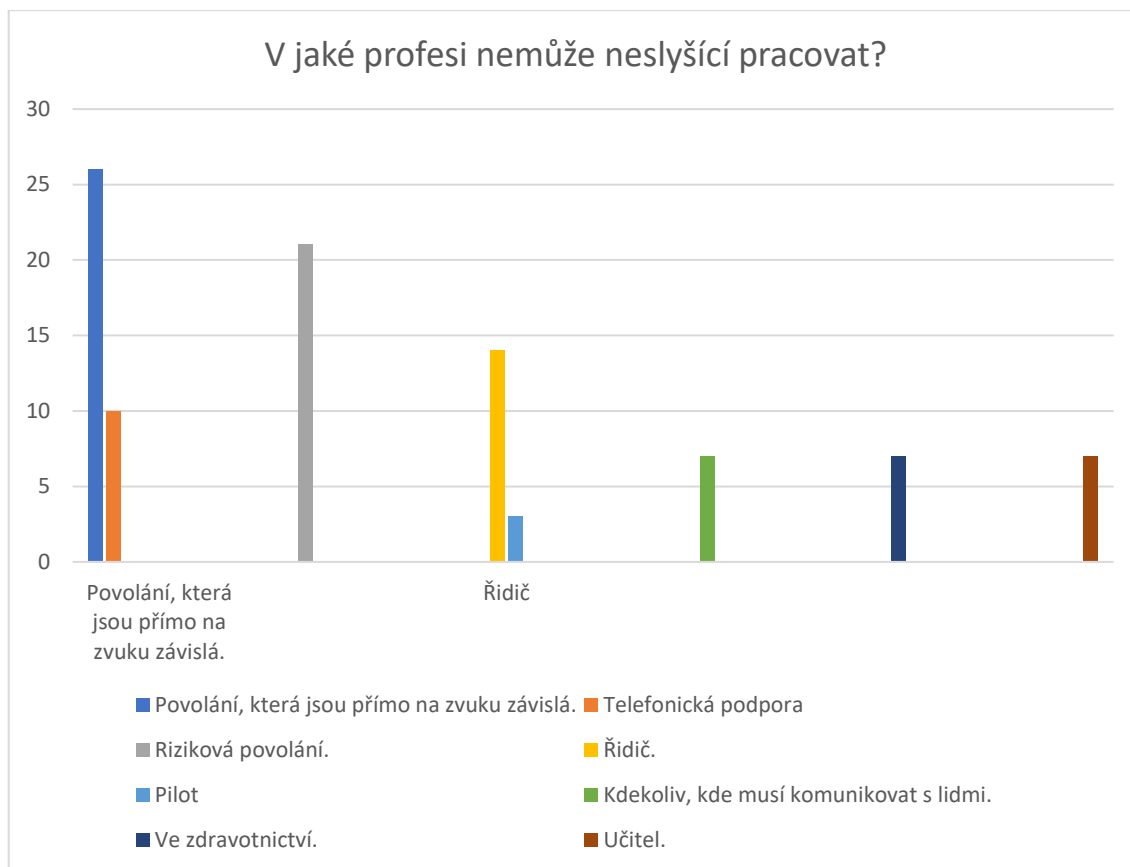
U této otázky došlo pochopitelně k největší různorodosti odpovědí. Obecně však lze říci, že respondenti posuzovali možnosti uplatnění neslyšícího člověka na základě svých zkušeností s daným povoláním či svými představami o něm. Základem těchto úvah byla premisa – člověk neslyší. Z tohoto důvodu je v návrzích hojně zastoupen obor informačních technologií, stejně jako manuální činnosti, o kterých pravděpodobně panuje rozšířené přesvědčení, že v žádném ohledu nesouvisí se zvukem, respektive že pro výkon těchto povolání není zvuk ani sluch vůbec potřeba.

Zvláštní pozornost si zaslouží kategorie F) Práce s texty. Povolání zmiňovaná u této skupiny byla různá (*spisovatel, překladatel, literární kritik*), všechna ale předpokládají schopnost vytvořit gramaticky správný a obsahově nosný text. Málokdo si je vědom toho, že čtenářská gramotnost u neslyšících bývá často poměrně nízká. „*Je spíše obvyklé, že neslyšící běžným textům psaným v češtině nerozumějí, nebo jim nerozumějí dostatečně tak, aby v nich dokázali vyhledat potřebné a důležité informace a ty účelně využívat pro svůj osobní i profesní život.*“ (Macurová, Zbořilová, 2018, s. 201).

Nyní se přesunu k povoláním, která podle respondentů neslyšící člověk vykonávat nemůže.

A) Povolání, která jsou přímo na zvuku závislá (26). 3 z respondentů uvedli takto obecnou formulaci, dalších 13 respondentů zmiňovalo konkrétní příklady do této kategorie spadající: *nahrávací studia, hudební kritik, dirigent, ladič hudebních nástrojů, dj, práce v rozhlasu.*

- a. **Telefonická podpora.** Takto odpovědělo 10 respondentů, jejich odpovědi uvádím do podkategorie, neboť stále spadají do skupiny povolání přímo závislých na zvuku, jednalo se však o poměrně velkou skupinu respondentů, kteří považovali za důležité zmínit právě telefon. Konkrétně jejich odpovědi zněly: *call centrum – podpora po telefonu – telemarketing – asi ne telefonního operátora – nevhodná je práce, kde je hlavní náplň přímá komunikace telefonem.*
- B) **Riziková povolání (21).** Druhou nejpočetnější skupinu tvořily profese, které podle respondentů představují určité riziko či nebezpečí. Do této kategorie zařazuji následující profese: *policie (6), armáda/voják (5), hasič (3), záchranář (4).* Dále také odpovědi s formulací: *kde by mu hrozilo nebezpečí (3).*
- C) **Řidič (14).** Další poměrně početnou skupinou odpovědí bylo povolání řidiče. 9 respondentů uvedlo povolání *řidiče, 2 z nich odpověď specifikovali na řidiče autobusu nebo tramvaje.*
- a. **Pilot (3)**
- D) **Kdekoliv, kde musí komunikovat s lidmi (7).** Takto bez konkrétních příkladů odpovědělo 7 respondentů.
- E) **Ve zdravotnictví (7).**
- F) **Učitel (7)** U povolání učitele se objevily dvě skupiny odpovědí. První, pouze *učitel (4),* druhá, specifitější, *učitel (vyjma speciální pedagogiky) – učitel na běžné škole – učitel pro slyšící děti.* Nebylo tedy zcela zřejmé, zda respondenti uvádějící profesi bez větší specifikace se domnívají, že neslyšící nemohou být žádnými typy učitelů, například ani na školách právě pro neslyšící, či zda mysleli pouze učitele na školách běžného typu.
- G) **Jiné.** Zde uvádím ojedinělé odpovědi, na kterých se neshodli více než 3 respondenti. Jedná se o profese: *servírka, holič, strojvedoucí/strojírnoství, stavba/hutnictví/těžký provoz, diplomat, sociální práce, tlumočnick, herec, psycholog, plavčík, hlídač, vedoucí.*

Za naprosto nevhodná povolání byla nejčastěji respondenty označena ta, jež souvisí se zvukem. Zde byla část odpovědí takto obecných (26), což mohlo být způsobeno nedostatečnou představou o konkrétních profesích. Početně podobně zastoupená (21) byla povolání tzv. riziková (hasič, voják apod.), z této skupiny se vyčlenily profese související s dopravou – řidič, pilot.¹⁰ Stejně nevhodné jsou dle respondentů profese, kde je nutná komunikace s lidmi (7), přičemž jako obzvlášť nevhodné byly označeny pracovní pozice ve zdravotnictví (7).

Pozornost si v tomto úhlu pohledu zaslouží povolání učitele. Část respondentů (4) je pro neslyšící vítá, část (7) si naopak myslí, že je pro neslyšící učitelská profese nevhodná. Ne všichni respondenti specifikovali druh školy, kde by neslyšící učitel podle nich mohl/nemohl učit. Učitelská profese byla zmiňována i u respondentů, jejichž odpovědi jsem musela při zpracovávání této otázky vyřadit, neboť uváděli pouze názvy profesí, a ne zda si myslí, že je neslyšící vykonávat může či ne.

¹⁰ Právě u odpovědí zmiňujících povolání řidiče mě zamrzelo, že jsem k otázce nepřidala podotázku „proč?“. Rozhodně by bylo zajímavé slyšet důvody u všech profesí. S názorem, že neslyšící nemůže mít řidičský průkaz, se však setkávám poměrně často a to přesto, že dle mého názoru se zvukem přímo nesouvisí.

Co však z odpovědí na tuto otázku vyplývá obecně, je skutečnost, že stále existují nějaké stereotypní představy o tom, co neslyšící dělat může a co ne. Pouze 11 dotazovaných odpovědělo, že neslyšící může pracovat kdekoliv, kde je pracoviště uzpůsobeno jeho problému.

8.6 Změní se nějak Vaše chování k člověku, o kterém zjistíte, že je neslyšící? Jak?

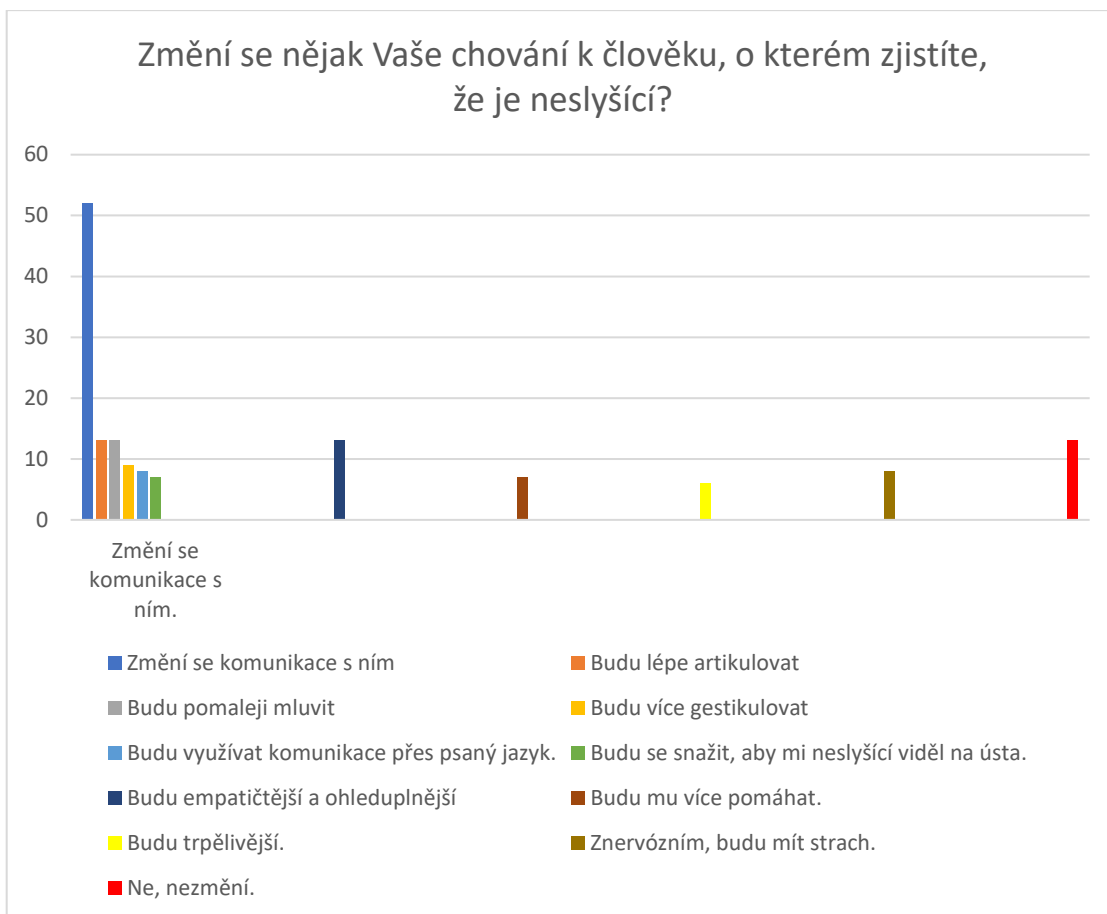
Pokud se zabýváme stereotypem, je zajímavé všimnout si nejen chování dané entity, ale také toho, jak se my chováme k ní. I to nám může o vnímání zkoumané entity mnohé prozradit. Právě na to byla zaměřena tato otázka.

A) **Změní se komunikace s ním** (52). Více než polovina dotazovaných by změnila své chování k neslyšícímu člověku na úrovni komunikace. Uváděny byly různé způsoby, kterými by se komunikace proměnila.

- a. **Obecně bez udání konkrétního způsobu** (18). Respondenti v této skupině neuváděli konkrétní způsoby, kterými by se jejich komunikace neslyšícímu člověku přizpůsobila: *Pochopitelně upravím svoji komunikaci s ním tak, aby byl schopen co nejlépe pochopit moje sdělení – změni se jen dorozumívání s ním – Pokusím se přizpůsobit se jeho stylu komunikace, ale jinak nebudu chtít, aby se cítil nějak jiný – Asi ne, spíš bych se snažila najít způsoby, jak s ním komunikovat i přes mou neznalost znakové řeči.*
- b. **Budu lépe artikulovat** (13): *Budu lépe artikulovat, aby mi rozuměl, pokud to půjde – Asi podle jeho potřeb - kdyby odezíral, tak bych se snažila lépe artikulovat...*
- c. **Budu mluvit pomaleji** (13): *Při komunikaci s ním budu vždy mluvit pomaleji ať může lépe odezírat – určitě by se mé chování změnilo, začala bych mluvit pomaleji – ano, pomalá artikulace – odezíral*
- d. **Budu se snažit, aby mi neslyšící viděl na ústa** (7): *snažila bych se mluvit na něj srozumitelně tak, aby mi viděl na ústa – soustředím se, aby mi vždy viděl na rty – pokud umí odezírat budu s ním pomalu a zřetelně mluvit tváří v tvář.*
- e. **Budu více gestikulovat** (9): *Budu se snažit více gestikulovat – Zařadím více gestikulace – Pokud by to bylo potřeba snažila bych se s ním dorozumět asi podobně jako s cizincem - rukama nohama.*
- f. **Budu využívat komunikace přes psaný jazyk** (8): *Nebudu na něho křičet a vyzkouším posunky a psaný text – budu mu psát na lístky – Ano, s největší pravděpodobností bych s ním komunikoval prostřednictvím chatu.*

- g. **Budu se jednodušeji vyjadřovat** (3): *Ano, snažím se jednodušeji vyjadřovat – snažila bych se říkat jednoduché věty – Zřejmě se budu snažit nepoužívat příliš složitá slova, která se dají hůře odezírat.*¹¹
- B) **Budu empatictější a ohleduplnější** (13): *Ano, jsem k němu empatictější a ohleduplnější – Určitě jsem více empatický, a mám větší soucit s daným člověkem. Snažím se vcítit do jeho situace a co nejlépe popsat to, co mám na srdci.; určitě budu i milejší, nevím proč.*
- C) **Budu mu více pomáhat** (7): *Ano, budu pomáhat s věcmi na které se svým postižením nestačí nebo ho v nich postižení omezuje.; rozhodně ne! byl bych mu nápomocen; Mám větší pocit ochrany-hlídat jedoucí auta, aby neslyšícího něco nesrazilo, neohrozilo. Snažím se být víc nápomocná (možná to ale není vhodné); budu se snažit víc pomoci, než u zdravého člověka*
- D) **Budu trpělivější** (6): *Ano. Budu trpělivý a více vnímavý – snaha o větší trpělivost – Budu se k němu chovat více trpělivě – Jsem trpělivější*
- E) **Znervózním/budu mít strach** (8). U skupiny respondentů se také objevoval pocit strachu nebo nervozity. Tyto pocity souvisely s rozdílným způsobem komunikace u neslyšících osob: *Snažím se, aby se moje chování nijak nezměnilo, ale znervózním, když se nedokážeme pochopit – Určitě bych si byla strašně nejistá, nervózní a nevěděla bych, jak s ním mám komunikovat. Bála bych se asi hlavně, abych se vůči němu nezachovala nějak neslušně, abych třeba nezačala mluvit s přehnanou artikulací, ale on mě stejně neslyšel a bylo by to pro něj nepříjemné.; trochu nejistota, že se nepochopíme.*
- F) **Ne, nezmění** (13).

¹¹ Zde bych chtěla poznamenat, že respondenti tematizující ve svých odpovědích komunikaci, většinou jmenují více než jeden z výše uvedených aspektů. Nejčastější byla kombinace výraznější artikulace a pomalejší řeči.

Nejčastější změna chování, ke které by podle odpovědí respondentů docházelo, byla přizpůsobení komunikace (52). Protože většinová populace neovládá znakový jazyk, respondenti často počítali s odezíráním ze strany neslyšících, proto by upravili tempo řeči, důrazněji artikulovali a zjednodušili komunikační obsah.

Zároveň respondenti s odpověďmi v kategoriích B, C a D zmiňovali větší míru nápomoci či empatie ze své strany (26). Tyto odpovědi mohou sice působit jako hezká gesta, domnívám se však, že odráží medicínský pohled na hluchotu, ve společnosti stále velmi široce rozšířený.

Ten vychází z paradigmatu deficitu, soustředí se na samotné postižení a na osoby s ním se dívá jako na jedince, kterým něco chybí a kterým je třeba pomáhat. Opačný pohled je pak pohled kulturně lingvistický vyplývající naopak z paradigmatu potenciálu, což znamená, že se zaměřuje na silné stránky jedince a ty se snaží podporovat a rozvíjet. Člověk s kulturně lingvistickým pohledem na hluchotu bere osoby se sluchovým postižením jako rovnocenné partnery (Hudáková, 2018).

Část odpovědí také vyjadřovala své obavy z komunikace s neslyšícím (8). Tato komunikace by je dostala do nekomfortní zóny. Respondenti popisovali strach z trapné situace, kdy se vzájemně nepochopí, obávali se dokonce, že neslyšícího urazí. Dle mého tyto odpovědi značí míru neznalosti nejen komunikace, ale i prožívání neslyšících nebo zkrátka obecný strach z neznámého.

8.7 Jakým způsobem neslyšící lidé komunikují? Považujete tento způsob komunikace za plnohodnotný? Proč ano nebo proč ne?

Z odpovědí na tyto otázky jsem chtěla zjistit, jak respondenti nazývají komunikační prostředky neslyšících, zda označení, která používají, jsou v souladu se zákonnými¹² označeními, jaký status jim připisují a také jaké mají celkové povědomí o znakovém jazyce.

U této otázky poměrně málo respondentů odpovědělo na všechny tři části této otázky. Přestože jsem prováděla pilotní výzkum, kde s otázkou č. 7 a jejími podotázkami respondenti problém neměli, a odpověděli na všechny tři její části, při opětovném zkoumání bych tuto otázku spíše rozdělila, abych odpovědi získala od většího vzorku dotazovaných.

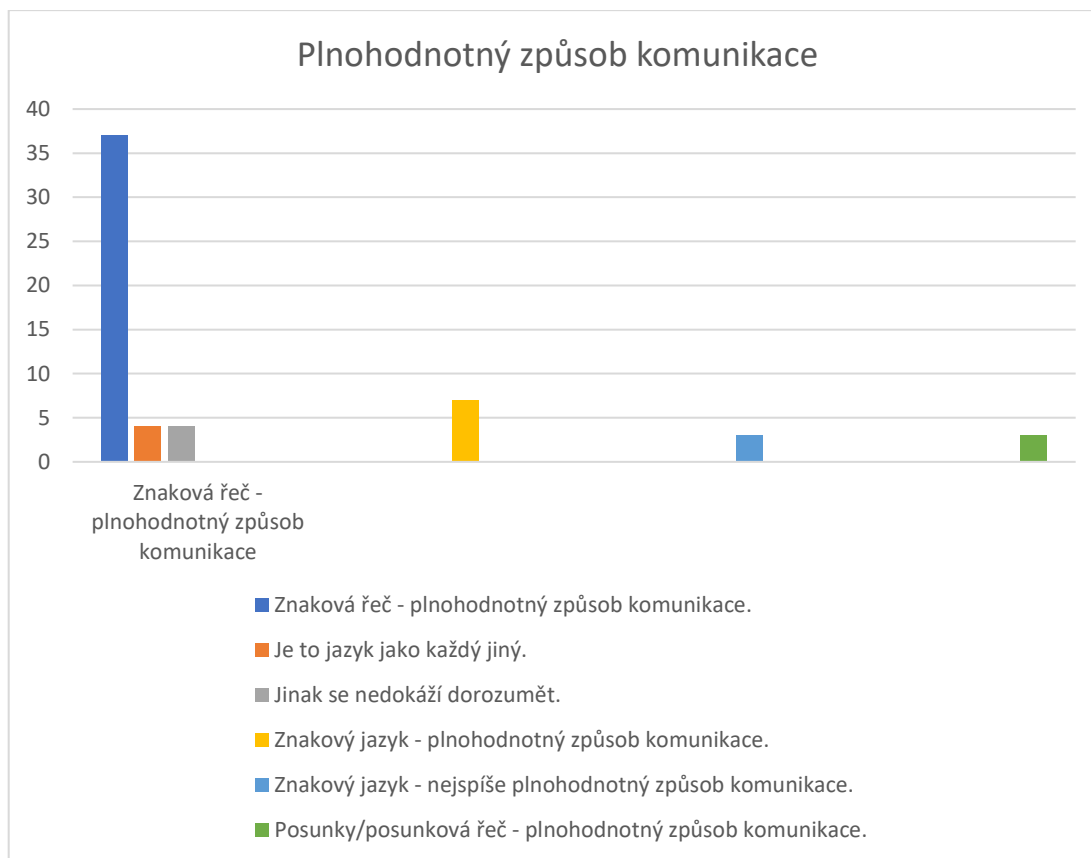
Nejfrekventovanější označení komunikačního prostředku neslyšících byla „znaková řeč“. Toto označení použilo celkem 65 respondentů. Oproti tomu označení „znakový jazyk“ použilo pouze 11 respondentů. Zajímavé pro mě bylo zjištění, že z 65 respondentů hovořících o „znakové řeči“ ji za neplnohodnotný způsob komunikace považovalo 19 respondentů, mohli bychom tedy hovořit skoro o třetině dotazovaných. Ve skupině respondentů používajících označení „znakový jazyk“ tento způsob komunikace považuje za neplnohodnotný pouze 1 z 11 dotazovaných. Jedná se o poměrně malý vzorek, nevyvozuji z něj tedy žádné závěry, nicméně myslím, že se nabízí otázka, do jaké míry souvisí správné označení komunikačního prostředku neslyšících (tedy znakový jazyk, ne znaková řeč) s mírou jeho prestiže. Níže rozepíši získané odpovědi podrobněji. Nejdříve se budu věnovat respondentům s názorem, že komunikační způsob neslyšících je plnohodnotný, následně uvedu odpovědi respondentů s opačným názorem.

A) Znaková řeč – plnohodnotný způsob komunikace (37). Takto odpovídala nejpočetnější skupina respondentů. Důvody, proč tento způsob komunikace považují za plnohodnotný, pak byly různé:

- a. **Je to jazyk jako každý jiný (4):** *Znakovou řečí. Rozhodně to považuji za plnohodnotný způsob komunikace. Je to "jazyk", jako každý jiný – Znakovou řečí, ano. Je to stejné asi jako klasická řeč – Znaková řeč. Ano, vnímám ji jako cizí jazyk.*

¹² Zákon č. 384/2008 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>

- b. **Jinak se nedokáží dorozumět (4):** *znaková řeč, ano, pro neslyšící je to jediný způsob komunikace, kdy jde vyjádřit vše – Znakovou řečí, ano považují, protože jinak se nedokáží dorozumět.*
- c. **Ojedinělé odpovědi:** *Znaková řeč-ano, považují. Nevidomí také mají Brailleovo písmo – Znakovou řečí. Plnohodnotný pro komunikaci mezi těmi, kteří tento jazyk ovládají, určitě ano. Nevím, nakolik komplexní ten jazyk je např. ve srovnání s "normálním" (fonetickým) jazykem, takže těžko říct, nakolik je ovlivněno vnímání světa a (komplexnost) myšlení – Znakovou řečí a přijde mi to plnohodnotné zvláště proto, protože je podle mě univerzální pro celý svět – V osobním kontaktu používají znakovou řeč. Pokud používají naslouchátko, mohou spolu komunikovat jako slyšící osoby. Z pozice slyšícího člověka si myslím, že znaková řeč nepojme tolik slov-ať už oficiálních, nebo různým způsobem během života vytvořených či zkomolených. Plnohodnotná tato komunikace dle mého názoru je. Mrzí mě však, že neslyšící, pokud se takto již narodil, nemůže slyšet pro nás obvyčejné zvuky-zpěv ptáků, šumění moře, křupání sněhu pod botou, noční bouřku a bubnování deště za okny, krásnou hudbu, písničky... Ani tyto zvuky nezná. Pokud člověk ztratí sluch v průběhu života, uchová si tyto zvuky v sobě a může si je vnitřně při určitých situacích "vyvolat".*
- B) **Znakový jazyk – plnohodnotný způsob komunikace (7).** *Používají znakový jazyk, považují ho za plnohodnotný (Stejný jazyk, jako ostatní) – znakovým jazykem, ano.*
- C) **Znakový jazyk – nejspíše plnohodnotný způsob komunikace (3).** *znakovým jazykem a plnohodnotný nespíš je (nevím, jestli se dá vše vyjádřit na 100 % nebo ne) – Komunikují pomocí znakového jazyka a pak myslím i psanou formou. Tím že neznám znakový jazyk, nedokážu úplně říct jestli je tento způsob plnohodnotný. Pokud by ale nebyl, asi by s tím někdo něco dělal a pokoušel by se o zdokonalení znakového jazyka, možná se to i děje, to nevím.*
- D) **Posunky/posunková řeč – plnohodnotný způsob komunikace (3).** *Posunkovou řečí. Určitě je tento způsob plnohodnotný. Je to jediný způsob, jak se domluvit. Ještě lepší by ale bylo, kdyby tuto řeč ovládali všichni – Posunkovou řečí, ano je plnohodnotná*

Graf je rozdělen podle typů označení, jeho význam tedy nejlépe vyznívá, porovnáme-li jej s grafem následujícím.

Nyní se zaměřím na respondenty, kteří komunikaci neslyšících za plnohodnotný způsob komunikace nepovažují.

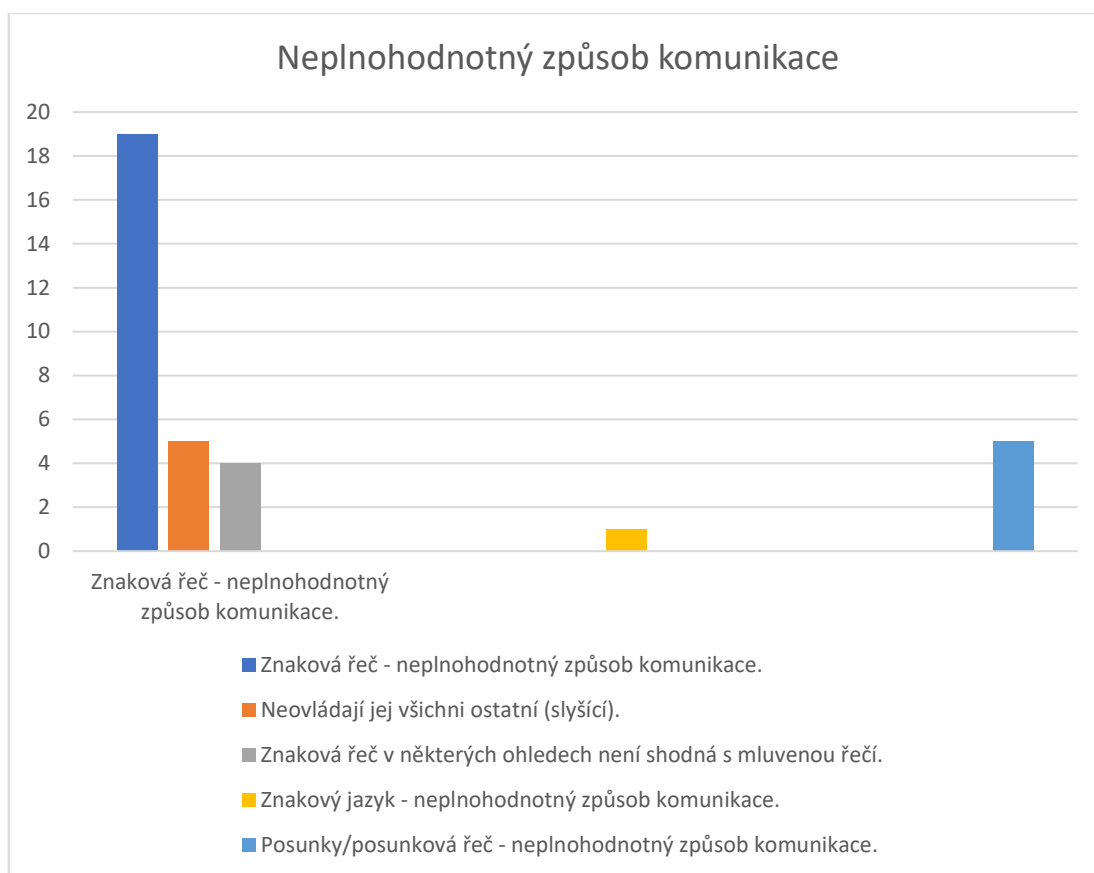
A) Znaková řeč – neplnohodnotný způsob komunikace (19). *Pomocí znakové řeči, plnohodnotný způsob to asi nebude ale pro běžný život dostačující.* I u této skupiny respondentů zdaleka ne všichni uváděli důvod, proč znakovou řeč nepovažují za plnohodnotný způsob komunikace. Ti respondenti, kteří důvod uvedli, odpovídali následovně:

- a. **Neovládají jej všichni ostatní (slyšící) (5).** (Ne)plnohodnotnost bývá spojována s možností komunikace s většinovou společností. *Znakovou řeči. Nikoli, člověk neovládající znakovou řeč jim nerozumí. Což je odsuzuje k sociální bublině mezi svými.; Znakovou řečí, není plnohodnotný, protože plno lidí ji nezná takže se nedomluví s většinou lidí; Pomoci znakové řeči. Řekl bych, že tento způsob komunikace plnohodnotný není, protože to každým z nás pořádně neovládá.*
- b. **Znaková řeč v některých ohledech není shodná s mluvenou řečí (4).** Část respondentů se rozhodla srovnávat znakovou řeč s řečí mluvenou a na základě

rozdílnosti těchto dvou způsobů komunikace pak vyhodnotila, že znaková řeč plnohodnotná nebude. *Znaková řeč. Myslím že není plnohodnotný, vzhledem k tomu, že v mluvené řeči můžeme význam sdělení upravovat např. pomocí intonace a výšky hlasu apod. – znakovou řečí - asi ne, jsou ochuzení o zvuk - melodii, intenzitu – Moc nevím, co znamená plnohodnotný. Jakože určitě si znakovou řečí obsahově předají dva lidi co potřebují, zároveň to nikdy nebude jako mluvené slovo (neslyší tón hlasu, důrazy apod.). Taky si nemyslím, že znaková řeč je přesná a podrobná jako mluva, takže možná i z hlediska obsahu to může být povrchnější, ne tak detailní.*

- c. **Jiné:** *Znakovou řečí, psaní, posunky. Není plnohodnotný, hůře se vyjádří emoce – znaková řeč, odezírání ze rtů. podle mě ne, protože si nemohou říct vše – Způsob, který si vybavím, je znaková řeč. Žádný způsob komunikace není plnohodnotný. Znaková řeč nabízí jiné způsoby vyjádření, které mluvená komunikace nemůže nabídnout, zároveň ale není schopná vyjádřit některé fráze mluvené řeči.*

- B) **Znakový jazyk – neplnohodnotný způsob komunikace (1).** Pouze jeden z respondentů, který použil označení znakový jazyk, jej považuje za neplnohodnotný, a to znovu na základě jeho srovnávání s jazykem mluveným: *Komunikají nejčastěji znakovým jazykem. Plnohodnotný není - barva hlasu, ironie...*
- C) **Posunky/posunková řeč – neplnohodnotný způsob komunikace (5).** *Posunky a psáním. Nepovažuji za plnohodnotný - většina lidí neumí posunkovou řeč, psané je pomalé – Odezíráním, posunková řeč. Není plnohodnotný, je omezený – posunkovou řečí, odezíráním. Plnohodnotný není, protože vyjadřuje jen základní emoce.*

Část respondentů uvedla způsob komunikace a následně formulovala svůj názor, zda tuto komunikaci považují či nepovažují za plnohodnotnou. Kromě ní se objevila také skupina dotazovaných, která poznamenala, že plnohodnotnost či neplnohodnotnost nedokáží posoudit (7): *je určitě jiný, zda plnohodnotný nedokážu posoudit a nakonec ani náš způsob komunikace nemusí být plnohodnotný - záleží na pozici partnerů v komunikaci – Znaková řeč, neverbální komunikace. Nedokážu posoudit – Asi je to různé, někdo ovládá znakovou řeč, jiný odezírá, někdo možná částečně slyší nebo má implantát. Neumím posoudit, zda je to plnohodnotné.*

Dále se také stávalo, že respondenti uvedli pouze komunikační prostředek, na zbylé otázky však neodpověděli. Kromě znakové řeči, znakového jazyka a posunků se objevovaly také další komunikační prostředky:

- A) **Psaná forma mluveného jazyka** (18).
- B) **Odezírání** (15).
- C) **Mluva** (6).
- D) **Řeč těla** (3).
- E) **Mimika** (2).
- F) **Jiné**. Zde uvádím ojedinělé odpovědi: *gesta, kreslení, normálně, nějaké vibrační přístroje.*

Vyhodnocovat otázku, respektive soubor otázek číslo 7 bylo poměrně náročné, jelikož si respondenti vybírali, na jaké části odpoví, na jaké ne, a odpovědi tak byly velmi různé.

Na závěr si dovolím krátké shrnutí. Pomínu to, jak respondenti komunikační prostředky neslyšících nazývali, a zaměřím se na otázku: „Považujete tento způsob komunikace za plnohodnotný?“. Jednoznačné ano odpovědělo 45 respondentů, 22 respondentů naopak odpověděla jasné ne. Zbytek respondentů si buď nebyl jistý, neodpověděl vůbec nebo dával podmínky, kdy nebo mezi kým by se o plnohodnotný způsob komunikace jednalo a kdy ne.

V závěru této otázky se vrátím k bakalářské práci Jitky Herynkové, kterou již zmiňuji v kapitole [2.2 Stereotyp a předsudek](#).

Kromě sledování vývoje vybraných mýtů a předsudků týkajících se českého znakového jazyka v české a slovenské literatuře totiž prováděla také vlastní dotazníkové šetření. Její respondenti byli složeni ze studentů základních (30), středních (48) i vysokých (20) škol, dvě menší skupiny tvořili pedagogové (10) a senioři (14). Celkový počet respondentů byl 122 (Herynková, 2011).

Právě výsledky autorčina dotazníkového šetření bych chtěla porovnat s výsledky mými, aspoň v některých ohledech. Dotazník Jitky Herynkové byl zaměřen na mnoho oblastí, kterým se ve své práci nevěnuji, vyberu proto několik konkrétních oblastí, které se objevovaly i v odpovědích mých respondentů, a mohou tak mapovat, do jaké míry se za posledních 11 let povědomí o problematice neslyšících změnilo.

V jedné části dotazníku se Jitka Herynková, stejně jako já v této otázce, snažila ověřit, zda komunikační systémy neslyšících pojmenovávají respondenti správně, a proto v dotazníku záměrně nebyl nikde použit termín znakový jazyk. Ze získaných výsledků bylo jasné, že neznalost správné terminologie v oblasti sluchového postižení byla velmi rozšířená. Ze 122 respondentů použili označení český znakový jazyk pouze 2 respondenti. Nejčastěji užívané označení bylo *znaková řeč* (61 respondentů). Je tedy znatelné, že přestože se situace lehce proměnila (v mém šetření použilo termín znakový jazyk 11 respondentů) v širší společnosti je pojem *znaková řeč* stále dominantním označením pro český znakový jazyk.

V malé míře se v odpovědích z roku 2011 objevovala označení jako *gesta*, *posunky*, *rukama* nebo *znaky*, která se shodovala s označeními objevujícími se v mém dotazníku z roku 2023. Pozorovatelná změna však nastává u označení *pantomima*. Pantomimu zmínilo v roce 2011 šest respondentů, v roce 2023 však pantomimu neuvedl respondent žádný. To považuji za jev pozitivní a domnívám se, že je to důkaz alespoň mírného posunu ve vnímání českého znakového jazyka jako plnohodnotného komunikačního systému.

Autorka se věnovala devíti mýtům a předsudkům, které poukazovaly na neplnohodnotnost znakového jazyka. Stanovila jednu z hypotéz, která zněla následovně: „*Předpokládám, že uvedené mýty a předsudky o komunikaci neslyšících v současné době postupně mizí z povědomí veřejnosti. Rozhodli*

jsme, že pokud bude šest tvrzení z celkového počtu devíti tvrzení v dotazníkovém šetření zodpovězeno správně u více než 70 % všech respondentů, budeme považovat hypotézu za potvrzenou.” (Herynková, 2011, s. 68). Jelikož více než 70 % respondentů správně odpovědělo jen u čtyř z devíti mýtů, autorka považuje hypotézu za nepotvrzenou.

Autorčín výzkum se nedá přímo srovnávat s tím mým. Mým respondentům byla položena pouze poměrně široce otevřená otázka „Považujete znakový jazyk za plnohodnotný?” bez konkretizování, co vlastně plnohodnotnost jazyka určuje. Nestanovila jsem také žádnou hypotézu, kterou bych za pomoci získaných dat mohla potvrdit nebo vyvrátit. Zmíním však znovu skutečnost, že jednoznačné ano neodpověděla ani polovina dotazovaných (45).

8.8 Používáte/setkáváte se spíše s výrazem „hluchý“, nebo „neslyšící“?

Jaký mezi nimi vnímáte rozdíl?¹³

Jelikož otázka číslo 8 byla složena ze dvou otázek, též se mi odpovědi na obě od stejného respondenta nedostaly pokaždé. Budu tedy každou otázku vyhodnocovat zvlášť. Nejdříve se zaměřím na první z nich: Používáte/setkáváte se spíše s výrazem „hluchý“, nebo „neslyšící“?

A) **Setkávám se spíše s výrazem „neslyšící“ (27).**

B) **Setkávám se spíše s výrazem „hluchý“ (16).**

C) **Setkávám se s oběma pojmy (8).**

Zde bych chtěla poznamenat, že považuji za velký nedostatek skutečnost neuvádět v této otázce také označení „hluchoněmý“. Domnívám se, že je toto označení možná užíváno výrazně hojněji než označení „hluchý“. Uvedení všech tří označení by pravděpodobně poskytlo přesnější výsledky.

Jaký mezi výrazy vnímáte rozdíl?

A) **Výraz „hluchý“ může vyznít ofenzivně (29).** Takto odpovídala nejrozsáhlejší skupina respondentů: *Hluchý je krapet hrubé označení neslyšícího – hluchý je trochu nadávka; hluchý je pravděpodobně ofenzivní pro neslyšícího člověka – Myslím, že je v nich podobný vztah jako slepí a nevidomí. Že neslyšící je ten lepší výraz.*

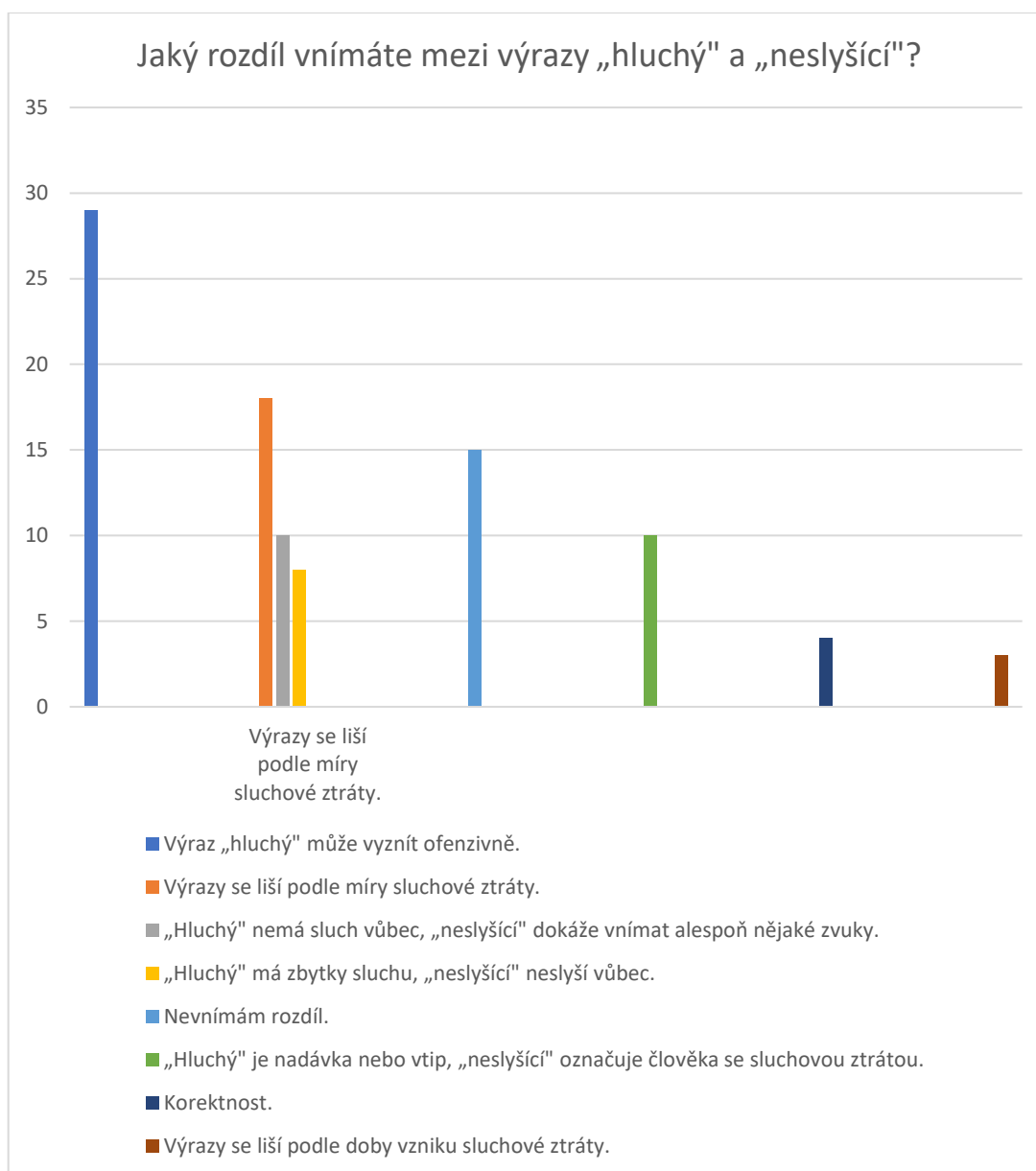
B) **Výrazy se liší podle míry sluchové ztráty (18).** Objevily se dvě skupiny respondentů, které výrazy „hluchý“ a „neslyšící“ rozlišují na základě velikosti ztráty sluchu. Zajímavé bylo, že skupiny byly přibližně stejně velké a vnímaly označení přesně opačně.

a. **„Hluchý“ nemá sluch vůbec, „neslyšící“ dokáže vnímat alespoň nějaké zvuky (10):** *Hluchý člověk je nejtěžší forma neslyšícího. Neslyšící člověk podle mého může zaznamenat nějaké zvuky - proto nosí naslouchadla – Hluchý je kompletně, neslyšící může být jen částečně – hluchý vnímám jako úplnou ztrátu sluchu, neslyšící spíše jako celou škálu sluchových vad.*

b. **„Hluchý“ má zbytky sluchu, „neslyšící“ neslyší vůbec (8):** *Hluchý může být i důchodce. Hluchý je pro mne synonymem nedoslýchavý – hluchý je někdo, kdo třeba opravdu špatně slyší, ale něco přesto jeste slysi, neslyšící je člověk bez znamek sluchu.*

¹³ Při tvorbě dotazníku uniklo pozornosti, že tato otázka je syntakticky nesprávně položená. Došlo k zanedbání dvojí vazby u sloves používat a setkávat se.

- C) **Nevnímám rozdíl** (15). Objevila se i skupina respondentů, která mezi těmito dvěma výrazy nevnímá žádný rozdíl: *Bez rozdílu – nevidím v tom rozdíl – není v tom rozdíl (synonyma).*
- D) **„Hluchý“ je nadávka nebo vtip, „neslyšící“ označuje člověka se sluchovou ztrátou** (10): *Používám spíše neslyšící v kontextu sluchové poruchy, hluchý spíše v kontextu vtipu, kdy např. kamarád několikrát neslyší a je potřeba něco neustále opakovat – rozdíl vnímám v tom, že lidé často říkají o nekom, že je hluchý, když např. neslyší jednu větu během konverzace slovo neslyšící mi definuje opravdu člověka co neslyší – Hluchý je humpolácké, hluchý jsou i lidi co slyší.... Neslyšící=nema tu možnost, ale možná více slyšící než ty co tu možnost mají – Hluchý v normální mluvě člověk používá pro někoho, kdo je natvrdlý nebo neposlouchá. Neslyšící, že má nějaké sluchového problémy.*
- E) **Korektnost** (4). Respondenti, kteří zmiňovali ve svých odpovědích korektnost, se shodli na tom, že oni osobně však mezi výrazy žádný rozdíl nevidí: *Pojem "hluchý" vnímám jako starší české slovo než pojem "neslyšící", který byl podle mé domněnky zaveden z důvodu korektnosti. Subjektivně ani jedno ze slov nevnímám jako hanlivé, byť jsme si vědom, že čeština užívá slova "hluchý" jako nadávky, když někdo něco neslyší a těžko by mluvčí užil jako nadávku pojem "neslyšící" – zadny hloupa korektnost ?? – Neslyšící je korektnější výraz, ale výraz hluchý mě nepobuřuje – Neslyšící je asi korektní, ale oni sami o sobě často hovoří jako o hluchých.*
- F) **Výrazy se liší podle doby vzniku sluchové ztráty** (3). Takto odpovídali 3 respondenti, kteří se shodli na tom, že: *Slovo "hluchý" vnímám více u lidí, kteří "ohluchli" až během života. Jako neslyšícího vnímám jako člověka, který se jako neslyšící už narodil – Hluchému se sluch ztratil nebo zhoršil v průběhu života. Neslyšící je většinou od narození – Hluchý o sluch přišel a neslyšící jej nikdy neměl.*

V této otázce se věnuji terminologii užívané k označování osob se sluchovým postižením. K vývoji používání termínů pro osoby se sluchovým postižením píše Hrubý (1997, s. 39): „S vývojem jazyka a úrovně péče o sluchově postižené se samozřejmě vyvíjela i terminologie. Zpočátku se v češtině používal téměř výhradně termín „hluchoněmý“, a to pro všechny kategorie sluchově postižených. Na Sjezdu neslyšících v Plzni ve dnech 4. až 6. 6. 1927 je usneseno prosazovat místo slova „hluchoněmý“ termín „neslyšící“. Neslyšící toto označení sami začali spontánně používat v názvech svých časopisů (Svépomoc Neslyšících, ABC neslyšících atd.). Učitelé však, přesto, že neustále zdůrazňovali, že neslyšící je třeba naučit mluvit, velmi tvrdošijně trvali na pojmu „hluchoněmý“. Slovo „hluchoněmý“ vzbuzovalo

ve veřejnosti mnohem více soucitu (veřejné sbírky) a obdivu k práci učitelů sluchově postižených.”

V aktuální legislativě vztahující se k problematice osob se sluchovým postižením¹⁴ se již nevyskytuje jiné z výše zmíněných označení než označení „neslyšící“, které je definováno jako: „*Za neslyšící se pro účely tohoto zákona považují osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem.*“¹⁵

V roce 2020 bylo také vydáno doporučení ombudsmana, kde se v kapitole *Jak mluvit a psát o lidech s postižením-praktické příklady*, doporučuje nepoužívat termíny “hluchý” a “hluchoněmý” a nahradit je naopak termíny “člověk, který je neslyšící”, “neslyšící” nebo “člověk se sluchovým postižením”. Vysvětlení je v textu následující: „*Jedná se o urážlivé termíny. Lidé se sluchovým postižením totiž nejsou němí, pouze neslyší. Nic jim nebrání v tom, aby mluvili, nemají narušené mluvní ústrojí. Pokud se již narodili se sluchovým postižením a nikdy neslyšeli mluvit lidi kolem sebe, nemohli si mluvený jazyk osvojit napodobováním, jak je to u lidí, kteří slyší.*“ (Veřejný ochránce práv, 2020, s.10).

Když spojím skupinu A (Výraz „hluchý“ může vyznít ofenzivně – 29), D („Hluchý“ je nadávka nebo vtíp, „neslyšící“ označuje člověka se sluchovou – 10) a E (Korektnost – 4), dostanu skupinu 43 respondentů, kteří jsou si vědomi negativních konotací výrazu *hluchý*. Kromě 4 respondentů z kategorie E (Korektnost), kteří byli skutečností, že výraz *hluchý* bývá v dnešní době považován za pejorativní, spíše pobouření, zbytek této skupiny by se užívání výrazu *hluchý* právě z tohoto důvodu raději vyhnul. Skutečnost, že toto vnímání rozdílu mezi výrazy, nesdílela ani polovina respondentů, byla však navzdory očekávání. Používání a neutrální vnímání výrazu *hluchý* je stále rozšířenější, než jaký byl původní předpoklad. Jak však zmiňuji výše, ke směrodatnějším výsledkům by jistě došlo při zahrnutí pojmu *hluchoněmý*.

Při analýze odpovědí byl velmi překvapivý jev v kategorii B, kdy dotazovaní rozlišovali výrazy podle velikosti sluchové ztráty (18). Nejedná se velkou část respondentů, nicméně jejich

¹⁴ Zákon č. 384/2008 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>, Zákon č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon): <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>, Zákon č. 354/2019 Sb. -

Zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-354> a další.

¹⁵ ČESKO. Fragment #f3901855 zákona č. 384/2008 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony – znění od 1. 1. 2014. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 11. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384#f3901855>

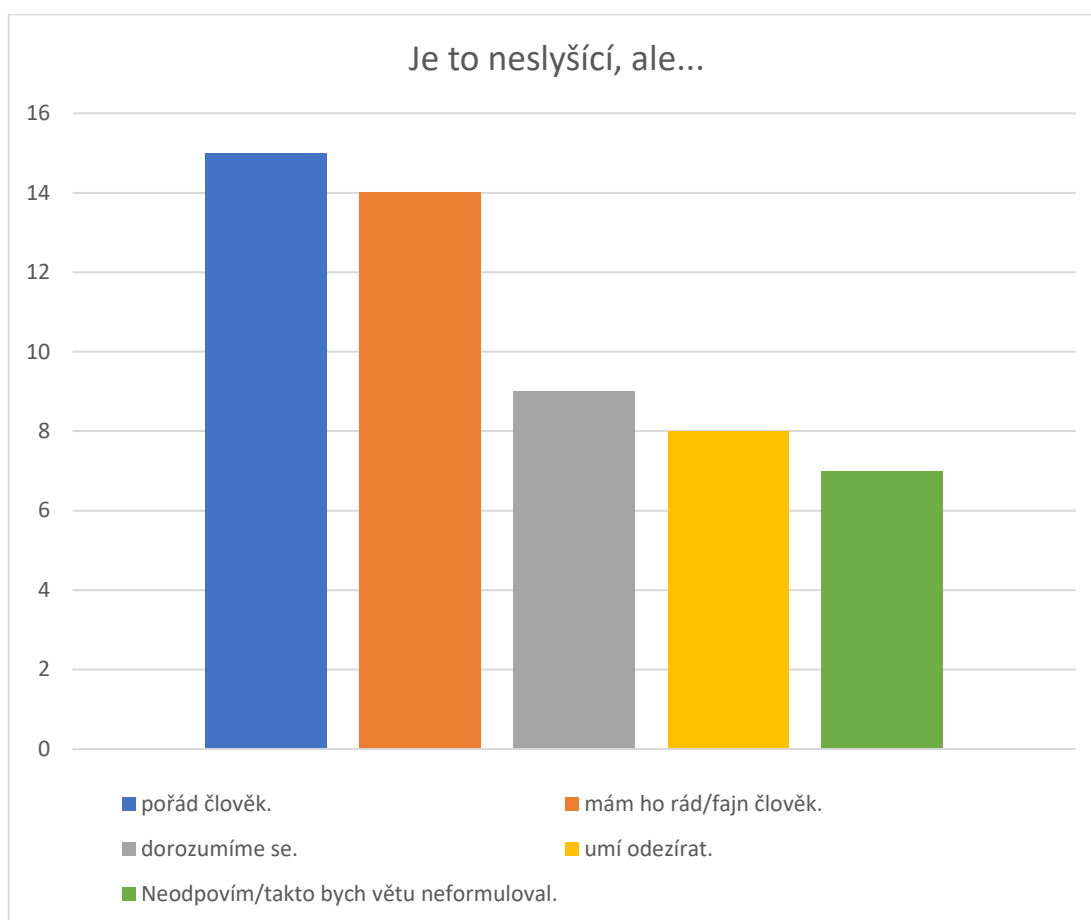
počet není ani úplně zanedbatelný, nabízí se tedy otázka, odkud jejich domněnka pramení a zda je v české společnosti opravdu natolik rozšířená.

8.9 Dokončete: Je to neslyšící, ale...

Poslední otázka dotazníku byla pro mnoho respondentů matoucí. Projevilo se to v některých odpovědích přímo v dotazníku nebo mě někteří dotazovaní kontaktovali s tím, že „poslední otázku vůbec nepochopili“. Jednalo se o tzv. but-test neboli protikladnou větu. Je to jeden ze sémantických testů, jež umožňují identifikovat sdílené konotace uložené v jazykovém společenství. „*Od respondentů se vyžaduje samostatná verbalizace vlastností, které jsou opozitní vzhledem k stereotypu, jež mají ve svém podvědomí ukotven. Tvoří pak věty poukazující k presupozicím stereotypů.*“ (Bartmiński, 2016, s. 123).

Přestože odpovědi byly velice různorodé, i tak se podařilo najít pár skupin odpovědí se společnými rysy.

- A) **Je to neslyšící, ale pořád člověk** (15). Někteří respondenti také používali adjektiva jako „plnohodnotný“, „normální“ nebo „cenný“: *pořád člověk – je to normální člověk jako my ostatní; je to úplně normální člověk jinak. Jen měl prostě smůlu že ho to potkalo – stále je to plnohodnotný člověk jako všichni ostatní – člověk <3*. U jednoho z respondentů v této skupině se objevilo i doporučení: *je to člověk, stejně jako my slyšící, a tak bychom ho neměli vyčleňovat svou neznalostí a naučit se aspoň základy znakového jazyka*.
- B) **Je to neslyšící, ale mám ho rád/fajn člověk** (14). Další skupina dotazovaných měla tendenci v druhé části věty vyjádřit pozitivní emoce: *mám ho rád – i tak super – i tak ho mám rád – jinak bezva borec – super člověk – ale jinak v pohodě*.
- C) **Je to neslyšící, ale dorozumíme se** (9). Dále byla v odpovědích tematizovaná schopnost dorozumět se: *Umí se dorozumět – domluvíme se – I tak se dokáže v mnoha případech dorozumět bez problému – dorozumíte se*.
- D) **Je to neslyšící, ale umí odezírat** (8). Komunikace byla předmětem odpovědí i další skupiny respondentů, konkrétně šlo o schopnost odezírat. Ukázal se tedy další stereotyp a to ten, že když je člověk neslyšící, automaticky umí také odezírat: *velmi dobře odezírá ze rtů – dobře odezírá a skoro všemu rozumí, když chce – umí odzírat – odezírá - je chytrý - nemá omezení*.
- E) **Neodpovím/takto bych větu neformuloval** (7). Objevila se také skupina dotazovaných, která odmítla přistoupit na tento typ testu a vyhnula se tak vyjádření jakéhokoliv stereotypu: *Zde mne nic nenapadá. Takto osoby nehodnotím – žádný ale prostě je – ale nic – Tuto větu bych takhle neformuloval – Uvedený začátek věty se mi nelíbí, protože už dopředu neslyšícího ponižuje slůvkem “ale”. Neodpovím – super kamoš/strejda.... . Ale kretén. Cokoliv. O kvalitě člověka to nevyovídá*.

Otázka devátá, položená v rámci but-testu, ukázala, že poměrně malý počet dotázaných (8) neslyšící nehodnotí, nevnímá je jako jiné, ať už obecně nebo jako partnery v komunikaci.

Převážná část respondentů však ochotně „padla do pasti otázky“ a uchyluje se ke srovnávání, k vyjadřování sympatie, k pochopení neslyšících, dokonce jim přiznává stejnou inteligenci jako slyšícím. Ve chvíli, kdy respondenti cítí potřebu tyto vlastnosti zdůraznit, můžeme spekulovat o tom, zda se domnívají, že předsudek vůči neslyšícím panuje ve většinové společnosti, jejich bezprostředním okolí – nebo jsou na určité neuvědomované úrovni nositeli tohoto předpokladu sami. Objevila se též suma odpovědí, která oceňuje schopnost vzájemného dorozumění mezi slyšícími a neslyšícími. Zde respondenti pochvalně uvádí schopnost neslyšících odezírat, jak bylo řečeno výše, avšak s touto dovedností u neslyšících respondenti často počítají automaticky, nepovažují schopnost odezírat za dovednost získanou nácvikem.

9. Kognitivní definice neslyšícího

Kognitivní definice (viz kapitola 4.), kterou se pokusím představit v této kapitole, vychází z dat nasbíraných prostřednictvím výše představovaného dotazníku. Jsem si vědoma nedostatků, které samotný výzkum má, a stejně tak skutečnosti, že v této práci nebyly podrobně zkoumány všechny tři typy dat (jazyková, textová, empirická), ze kterých by ucelená kognitivní definice měla vycházet. Proto definici, kterou následně představím na základě frekvence odpovědí, považuji spíše za jeden z kroků, který by k ucelené kognitivní definici neslyšícího v českém prostředí mohl vést.

1) NADŘAZENÁ KATEGORIE

- neslyšící je člověk
- člověk, který neslyší

2) VLASTNOSTI A DOVEDNOSTI

- neslyšící může mít rozvinutější ostatní smysly
- neslyšící umí odezírat

3) JAK NESLYŠÍCÍHO POZNÁME

- neslyšící jinak komunikuje
- neslyšící může mít kompenzační pomůcku

4) KOMUNIKACE NESLYŠÍCÍHO

- neslyšící používá znakový jazyk
- neslyšící odezírá
- neslyšící píše a čte
- není jisté, zda komunikační způsoby neslyšícího jsou plnohodnotné

5) CHOVÁNÍ K NESLYŠÍCÍMU/ KOMUNIKACE S NESLYŠÍCÍM

- k neslyšícímu se slyšící společnost chová jinak než ke slyšícímu
 - jinak s neslyšícím komunikuje
 - mluví pomaleji
 - lépe artikuluje

- dorozumívá se pomocí psaného textu
- slyšící bude někdy empatičtější, ohleduplnější, snaží se být neslyšícímu nápomocen
- slyšící společnost má často problém se s neslyšícím dorozumět
 - strach, nervozita ze vzájemného nepochopení

6) ŽIVOT NESLYŠÍCÍHO

- neslyšící musí být více ostražitý
- neslyšícímu hrozí větší nebezpečí než slyšícímu
- neslyšící může být vyčleněn ze společnosti
- neslyšící nemůže vykonávat riziková povolání
- ideálním povoláním pro neslyšícího je práce v IT sužbách

10. Diskuze

V průběhu zpracovávání odpovědí se odhalily jisté nedostatky dotazníkového šetření, kterým se věnuji výše u jednotlivých podkapitol. Zároveň také vyvstává otázka, zda jsou nedostatky spojeny se samotnou metodologií nebo pouze s tím, jak jsem výzkum postavila já. Osobně se domnívám, že možné jsou obě možnosti. I přes tyto nedostatky si však dovoluji tvrdit, že získaný materiál je velmi cenný. U jednotlivých otázek je vždy uváděno jen pár odpovědí z dané skupiny respondentů, zajímavých odpovědí je však mnohem více, proto jsou odpovědi od všech respondentů k nalezení v příloze práce.

Co se týče rozdělení respondentů do skupin podle věku, pohlaví, vzdělání či profesního zaměření, nabízela by se otázka, proč s těmito skupinami, kromě úvodu dotazníku, dále již nepracuji. Je to z toho důvodu, že rozdíly mezi skupinami nebyly relevantní. Původní předpoklad, že se odpovědi budou lišit na základě věku ve dvou zvolených skupinách, se nepotvrdil. Dospěla jsem k závěru, že rozdíl by byl možná pozorovatelný, kdyby druhá zvolená skupina respondentů byla již v důchodovém věku a starší.

Příjemným překvapením byla rychlost, se kterou se podařilo nashromáždit požadovaný počet respondentů a také poměrně častá ochota respondentů v odpovědích se rozepisovat, skutečně se nad otázkami zamýšlet.

Z nashromážděných a následně analyzovaných dat vyplynulo několik otázek, závěrů či zamyšlení. Těm se budu nyní postupně a v bodech věnovat.

1. **Komunikace** – velmi často zmiňovaná v odpovědích na mnoho otázek byla právě komunikace. Podle komunikace neslyšícího člověka poznáme, komunikací se neslyšící člověk odlišuje od většinové společnosti. Komunikace promění chování slyšícího člověka k neslyšícímu, s komunikací může mít slyšící společnost ve vztahu k neslyšícímu problém. Je tedy patrné, že komunikace je v souvislosti s problematikou neslyšících velmi zásadní.
2. **Nesprávně užívaná terminologie** – společným rysem mnoha odpovědí byla právě nesprávně užívaná terminologie. Pouze zlomek respondentů používal správné označení komunikačních systémů neslyšících nebo kompenzačních pomůcek, což však, vzhledem k tomu, že jsem necílila na odborníky v této problematice, nebylo proti očekávání. Používání nekorektní terminologie nemusí mít za každé okolnosti nějaký negativní dopad. V případě označení komunikačního systému neslyšících *znaková řeč*,

místo *znakový jazyk*, mi napadá otázka, zda toto označení nesnižuje status znakového jazyka, jenž pak proto bývá mnohdy považován za méně komplexní či funkční.

3. **Schopnost odezírat nebo schopnost dorozumívat se psaným *textem*** – z odpovědí vyplynulo, že velká část respondentů považuje schopnost odezírat nebo schopnost dorozumívat se psaným textem u neslyšících za samozřejmost. V kapitole [8.5](#) toto přesvědčení vyvracím a domnívám se, že tato neznalost může mít vliv na efektivnost komunikace s neslyšícím nebo může proměnit vnímání problematiky neslyšících obecně.

4. **Medicínský pohled na hluchotu** – z mnoha odpovědí bylo zřejmé, že medicínský pohled na hluchotu (viz kapitola [8.6](#)) v naší společnosti stále přetrvává. Nejzřetelnější tomu bylo v odpovědích hovořících o větší empatii, ohleduplnosti či trpělivosti k někomu, kdo neslyší. V odpovědích napříč otázkami se však objevovaly projevy lítosti, např: *je to úplně normální člověk jinak. Jen měl prostě smůlu že ho to potkalo – asi by mi ho bylo líto.*

Přestože povědomí o problematice neslyšících v širší společnosti, dle získaných odpovědí, není úplně špatné, na povrch vyplynuly některé nepřesnosti, které mohou ovlivňovat to, jak je neslyšící menšina ve většinové společnosti vnímána a hodnocena. Domnívám se, že větší informovanost by mohla přispět k obohacení obou zmiňovaných skupin.

A nyní k otázce stereotypu neslyšícího a stereotypu hluchého. Na základě analýzy získaných dat pomocí dotazníku a pročtení toho, co již víme o stereotypu hluchého převážně z dat jazykových a textových, se domnívám, že jde o dva rozdílné stereotypy, které jsou však vzájemně provázány.

Jazyková data výrazu neslyšící jsou velmi chudá. Stereotyp neslyšícího je v této práci možné rekonstruovat převážně z konotací získaných pomocí dat empirických, tedy vlastního výzkumu provedeného v rámci této práce.

Mezi stereotypem hluchého a neslyšícího můžeme pozorovat podobnost v bezvýznamnosti určitých aktivit v kontextu komunikace s hluchým/neslyšícím člověkem. Jazyková data dokládající tuto skutečnost u výrazu hluchý jsou popsána v kapitole 6. Empirická data tematizující tuto skutečnost u výrazu neslyšící se objevují v kapitole [8.2](#), kde na otázku „Podle čeho poznáme neslyšícího člověka?“ odpovídá 17 respondentů tak, že neslyšící nereaguje, neslyší (nereaguje na můj dotaz – nereaguje na oslovení).

Odlišná je naopak konotace hlouposti/tuposti, se kterou je výraz hluchý spojován, u výrazu neslyšící se však již neobjevuje. Je patrné, že respondenti si tuto konotaci spojenou s výrazem hluchý uvědomují, jelikož poměrně velká část z nich (29) uvádí, že výraz hluchý je označení hrubé a zastaralé a může vyznívat ofenzivně. Dalších 10 respondentů pak udává, že hluchý je nadávka nebo vtip, kdežto neslyšící označuje člověka se sluchovou ztrátou.

Souvislost hluchoty s němotou se objevuje převážně kvůli samotnému označení hluchoněmý, kterému se ve svém dotazníkovém šetření bohužel nevěnuji. Při užívání výrazu neslyšící málokdo z respondentů (6) explicitně zmínil domněnku, že neslyšící člověk neumí mluvit. Více dotazovaných (14) odpovědělo, že neslyšící mluví, avšak nestandardně. V dotazníku však nebyla přímá otázka „Myslíte si, že neslyšící lidé umí mluvit?“, názory na tuto problematiku většiny respondentů tak zůstávají neznámé.

Konotací spojených s výrazem neslyšící, které nejsou přímo patrné z jazykových a textových dat u výrazu hluchý, se objevilo poměrně hodně a strukturovaně rozepsány jsou v kognitivní definici v předchozí kapitole. I na tomto příkladě lze doložit, že empirická data nám skutečně dokáží prozradit to, co druhé dva typy dat často nedokáží.

Na základě výše popsaných skutečností se domnívám, že používání jiného výrazu skutečně mění stereotyp označovaného.

IV. Závěr

Cílem práce bylo prozkoumat stereotyp hluchého/neslyšícího, a to zejména pomocí vlastního dotazníkového šetření, získaná data popsat, interpretovat a na závěr se pokusit představit kognitivní definici neslyšícího a vyvodit závěry ze získaných dat vyplývající.

V teoretické části práce jsem postupně představila pojmy z oblasti kognitivní lingvistiky a kognitivní etnolingvistiky, které s mým výzkumem souvisely. Hned po představení těchto lingvistických směrů s mnoha odnožemi vysvětluji pojem jazykový obraz světa a dále pokračuji projevy antropocentrismu v jazyce a představuji také další výrazný rys jazyka, který strukturuje jazykový obraz světa a tím je opozice vlastní – cizí, kterou ilustruji na konkrétních příkladech.

Dalším související pojem je kategorizace, které se věnuji v následující kapitole, kde se pomalu dostáváme k pojmu stereotyp, kterému je následně věnována třetí, poměrně obsáhlá kapitola. V té se objevují různá pojetí stereotypu, srovnání stereotypu a předsudku a vyvrcholením této kapitoly je pojednání o stereotypu v pojetí kognitivní lingvistiky, tedy v takovém pojetí, s jakým ke stereotypu přistupuji i já ve své práci.

Následují neméně důležité kapitoly, které postupně odkrývají, co nám může pomoci zkoumat vybraný stereotyp. Třetí kapitola je tedy kapitola o konotacích, které bývají základem struktury stereotypu. Pro rekonstrukci stereotypu jsou důležité kulturní konotace, tedy konotace, které jsou sdíleny napříč jazykovým společenstvím. Nástrojem popisu konotací je tzv. kognitivní definice, které je věnována čtvrtá kapitola. Pátá kapitola popisuje konkrétní metodu zkoumání stereotypu pomocí tří typů dat (jazyková, textová, empirická), přičemž každému typu je věnována vlastní podkapitola, kde se čtenář dozvídá, jak který typ dat můžeme získat a proč by nás právě daný typ dat měl při zkoumání stereotypu zajímat. Jelikož ve výzkumné části práce je stereotyp zkoumán a popisován pouze za pomoci dat empirických, ještě před přesunem k této části dochází k nahlédnutí na stereotyp hluchého/neslyšícího v českém jazykovém obrazu světa za pomoci dat jazykových a textových.

Kapitola sedm, první kapitola výzkumné části práce, se věnuje představení samotného výzkumu. Je v ní popsáno, z čeho jsem při vlastním dotazníkovém šetření vycházela, o jaký typ výzkumu se jedná a jaké jsou jeho kvality a nedostatky. Jsou představeny cíle, výzkumná skupina i postup sběru dat.

V osmé kapitole je představen samotný dotazník a jeho jednotlivé otázky. Každé otázce je následně věnována samostatná podkapitola, která se skládá z popisu odpovědí, které byly rozděleny na základě společných rysů do jednotlivých skupin. U každé skupiny je uveden počet respondentů, aby bylo zřejmé, jak výrazný zmiňovaný aspekt ve skupině sto respondentů

skutečně byl. Kapitoly jsou také doplněny o grafické znázornění popisovaného. V závěrech jednotlivých podkapitol dochází ke shrnutí získaných výsledků, místy se objevují otázky, které výsledky nabídly.

Devátá kapitola představuje pokus o sestavení kognitivní definice neslyšícího člověka. Tato definice významu je formulována na základě konotací vyplývajících ze získaných dat vlastního výzkumu.

Následuje kapitola deset – diskuze, kde v bodech prezentuji výsledky, zamyšlení a otázky, které se objevily ze získaných dat. Zároveň také obsahuje zamyšlení nad podobnostmi a rozdíly stereotypů hluchého a neslyšícího. Docházím v něm k závěru, že se jedná o dva rozdílné stereotypy, které jsou však navzájem provázány.

Osobně se domnívám, že v práci přináším cenná data, která by také mohla sloužit k budoucímu podrobnějšímu bádání. V příloze práce jsou proto k nalezení všechna získaná data. V průběhu psaní práce došlo ke zjištění nedostatků vlastního zkoumání a toto zjištění vnímám za důležitá pro případná další empirická šetření.

V. Literatura a zdroje:

Antopocentrismus In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017–. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Antropocentrismus>

ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. Přeložil Eduard GEISLER. Obzor (Prostor). Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.

BARTMIŃSKI, Jerzy; ZINKEN, Jorg a GŁAZ, Adam. Aspects of cognitive ethnolinguistics. Sheffield: Equinox, 2009. ISBN 978-1-84553-970-2.

BARTMIŃSKI, Jerzy. Ankieta jako pomocnicze narzędzie rekonstrukcji językowego obrazu świata. In: *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*. 3. Problemy eksplikowania i profilowania pojęć. 2014, s. 279-308.

BARTMIŃSKI, Jerzy. Jazyk v kontextu kultury: dvanáct statí z lublinské kognitivní etnolingvistiky. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2883-7.

BARTMIŃSKI, Jerzy a BIELIŃSKA-GARDZIEL, Iwona. Fifteen years of the EUROJOS project. Online. 2017, s. 298-304. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://doi.org/10.17951/ET.2016.28.317>.

BASOVNÍKOVÁ, Marie. Stereotyp slyšícího člověka v českém znakovém jazyce. Diplomová práce, vedoucí Vaňková, Irena. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav jazyků a komunikace neslyšících, 2017.

BŘINKOVÁ, Lucie. Stereotypy národností a znaky pro národy v českém znakovém jazyce. Diplomová práce, vedoucí Vaňková, Irena. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav jazyků a komunikace neslyšících, 2016.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HRUBÝ, Jaroslav. Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. Díl 1. [1. vyd.]. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997. ISBN 80-7216-006-0.

HUDÁKOVÁ, Andrea. Jazykové vzdělávání dětí a žáků se sluchovým postižením: Koncepce. Online. Metodický portál RVP.cz. 2018. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?t=r4kZ2CsNhzDVfXpUwdbT&fbclid=IwAR2e44pwUGwDp75LTRvPHdnALE8pAaf4IqYtaQ262ehyPRaOm6WralnIJw>.

KAŠPAR, Z. Technické a kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením. Praha: ČKTZJ, 2008.

KONEČNÝ, Robert. Design piktogramů upozorňujících na sluchové postižení [online]. Brno, 2021 [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/akzme/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Radek HORÁČEK.

LAKOFF, George. Ženy, oheň a nebezpečné věci: co kategorie vypovídají o naší mysli. Praha: Triáda, 2006. Paprsek (Triáda). ISBN 80-86138-78-X.

MACUROVÁ, Alena a ZBOŘILOVÁ, Radka. Jazyky v komunikaci neslyšících: český znakový jazyk a čeština. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3412-8.

NAKONEČNÝ, Milan: Sociální psychologie. Praha: Academia, 2009. (Vybrané části.)

NEBESKÁ, Iva, KARLÍK, Petr (2017): KOGNITIVNÍ LINGVISTIKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KOGNITIVN%C3%8D%20LINGVISTIKA>

PAJDZIŇSKA, Anna. Kategorie strukturující jazykový obraz světa: antropocentrismus a opozice „vlastní – cizí“. In Saicová Římalová, L. (ed.), *Čítanka textů z kognitivní lingvistiky* II, 2007, s. 27–44.

SLAMĚNÍK, Ivan – VÝROST, Josef (eds.): Sociální psychologie. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-247-1428-8

Signální psi pro osoby se sluchovým postižením. Online. Helppes.cz. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/signalni-psi-pro-neslysici/>

ŠŤASTNÁ, Lucie. Opozice "člověk - zvíře" v jazyce. Příspěvek k českému jazykovému obrazu světa. 2015. Diplomová práce, vedoucí práce Vaňková, Irena. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace.

SYRŮČKOVÁ, Pavlína. Stereotyp neslyšícího v českém jazykovém obrazu světa. Seminární práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav jazyků a komunikace neslyšících, 2021.

TOKARSKI, Ryszard. Konotace – prototypy – otevřené definice. In: Čítanka textů z kognitivní lingvistiky II. Univerzita Karlova v Praze – Filozofická fakulta, 2007, s. 13-25. ISBN 978-80-7308-212-3.

VAŇKOVÁ, Irena. Obraz světa v mateřském jazyce In: Vaňková, I. (ed.): Obraz světa v jazyce. Praha: Univerzita Karlova v Praze Filozofická Fakulta, 2001, s. 19-28.

VAŇKOVÁ, Irena, NEBESKÁ, Iva, SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ Lucie, ŠLÉDROVÁ, Jasňa: Co na srdci, to na jazyku. Kapitoly z kognitivní lingvistiky. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0919-3.

VAŇKOVÁ, Irena. Úvodem: na cestě ke kognitivní (etno)lingvistice In. *Slovo a slovesnost* 4:245–249, 2010

VAŇKOVÁ, Irena, MACUROVÁ, Alena, HYNKOVÁ DINGOVÁ, Nad'a: Jinakost obrazů světa, jinakost stereotypů: Obrazy domova v češtině a českém znakovém jazyce. In: Horizonty kognitivně-kulturní lingvistiky: Schémata a stereotypy v mluvených a znakových jazycích. Praha: FF UK, 2017

VAŇKOVÁ, Irena (2017): KONOTACE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONOTACE>

VAŇKOVÁ, Irena. Nádoba plná řeči. Člověk, řeč a přirozený svět. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1122-8

VAŇKOVÁ, Irena (2017): STEREOTYP. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/STEREOTYP>

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, Ombudsman. Jak mluvit a psát o lidech a s lidmi se sluchovým postižením. Online. 2020. [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Doporuceni/6-2020_doporuceni_media.pdf.

Výběr metodou sněhové koule In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017–. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_metodou_sn%C4%9Bhov%C3%A9_koule

Příloha – odpovědi dotazníku:

1) Kdo je podle Vás neslyšící?

1. člověk co nedokáže slyšet
2. Člověk s poruchou sluchového aparátu
3. Člověk, který neslyší
4. člověk, co nemá sluch
5. člověk který neslyší
6. člověk, který je nějakým způsobem postižen, znevýhodněn
7. Člověk s omezenou (nebo zcela nefunkční) funkcí sluchového vjemu
8. člověk, který špatně slyší
9. člověk, který neslyší
10. Člověk který neslyší
11. člověk, co neslyší :)
12. Člověk, který má problém se sluchem a používá k dorozumívání jiné prostředky jako jsou znakový jazyk, naslouchátko atd.
13. člověk s poruchou sluchového aparátu vedoucí k nedoslýchavosti nebo až hluchotě
14. Člověk s postižením sluchové soustavy
15. Člověk, který neslyší
16. Osoba, která má trvale poškozený sluch nebo možná spíš ho prostě nemá vůbec, nevím
17. Za neslyšícího považuji člověka, který není schopen vnímat a dostatečně rozlišovat zvukové vjemy.
18. Člověk se sluchovým omezením
19. Člověk, který buď z části nebo vůbec neslyší
20. Člověk, který neslyší vůbec nebo je silně nedoslýchavý.
21. Člověk, který má poruchu zvukového ústrojí, kvůli které neumí vnímat zvukové podněty a reagovat na ně.
22. Člověk, který nedokáže vnímat okolí pomocí sluchu
23. člověk s poškozeným sluchem
24. Člověk, který nedokáže komunikovat za pomocí sluchu
25. někdo, jehož schopnost slyšet je absolutně či vysoce limitovaná a není možné ji řešit pomůckami
26. Člověk s poruchou sluchu
27. Člověk který má problém se sluchem v takové míře, že ho zásadně omezuje při běžném fungování
28. Člověk ,který má poškození sluchového aparátu.
29. Ten kdo používá znakovou řeč
30. Ten, kdo neslyší vůbec nebo slyší natolik špatně, že nedokáže rozumět ostatním lidem.
31. Člověk, který má jakoukoli trvalou poruchu sluchu (ať už jen z části, nebo celkově)
32. hluchoněmá osoba
33. člověk, který má problémy s komunikací pomocí zvukových vjemů, není schopen se dorozumívát běžnou komunikací.
34. Člověk s takovým poškozením sluchu, které mu komplikuje nebo znemožňuje běžné interakce
35. Handicapovaná osoba
36. Osoba která se, jako neslyšící narodila nebo o sluch přišla později.
37. Člověk se specif. potřebami
38. Ten kdo neslyší od narození
39. Kdo neslyší
40. Člověk, co neslyší
41. Člověk, který z různých příčin má sníženou schopnost vnímat zvuky.
42. Člověk, který neslyší ani za pomoci naslouchadla
43. člověk co neslyší nebo slyší hodně málo
44. Sluchově postižený člověk

45. Ten, kdo neslyší vůbec, nebo částečně
46. Ten co neslyší
47. Člověk, který neslyší žádný zvuk.
48. člověk, který neslyší tak, jak by měl
49. člověk, co neslyší .buď od narození nebo kvůli ztrátě sluchu.
50. osoba, která špatně nebo vůbec nevnímá zvuky
51. Člověk s poruchou sluchových orgánů
52. ten kdo neslyší nic anebo slyší naprosté minimum, čímž má znemožněnou komplexnější zvukovou interakci s okolím
53. Ten kdo neslyší
54. člověk co má poruchu sluchu
55. člověk, který má sluchové omezení
56. Člověk s poruchou sluchu,vrozenou či získanou(nemoc úraz).
57. Člověk s vadou sluchu (?) ;-)
58. Ten který má ztrátu sluchu. Buď vrozenou nebo získanou.
59. kdo neslysi ?????
60. ten, který se nedokáže domluvit a komunikovat s okolním světem svým sluchem
61. Velmi špatně nebo vůbec neslyší
62. Člověk který nemá sluch. Neslyší. Nebo jen má zbytek sluchu
63. Ten kdo má nějaké poškození a nebo celkovou stratu sluchu.
64. člověk s poruchou sluchu
65. Ten kdo nemá žádný nebo úplně minimální sluch
66. Ten kdo s těžší rozezná zvuky a mluvené slovo. Pokud je vada od narození, neslyší svůj mluvený projev tím pádem se hůře vyjadřuje.
67. Ten, který neslyší
68. Člověk, který neslyší, má vadu sluchu.
69. ten kdo neslyší
70. ten, kdo má vrozenou či získanou sluchovou vadu
71. člověk, který neslyší zvuk
72. Člověk, který neslyší, nebo slyší velmi málo.
73. Člověk, který ztratil sluch a kvůli tomu se stal i němým
74. Clovek, který buď špatně anebo vůbec neslyší.
75. Clovek s vadou sluchu
76. Člověk který neslyší
77. Člověk, který není schopen porozumět mluvenému slovu sluchem, pouze sluchem.
78. osoba, která má částečnou nebo úplnou poruchu sluchu
79. ten, kdo má ztrátu sluchu (úplnou/částecnou)
80. Člověk s porušeným slyšením
81. Člověk, který nemůže přijímat zvukové podněty a zároveň může jen omezeně komunikovat pomocí hlasu.
82. ten, kdo má poruchu sluchu a neslyší
83. člověk, který neslyší či nedoslýchá
84. Osoba se ztrátou sluchu, úplnou nebo částečnou
85. ten kdo je hluchej
86. ten, kdo neslyší
87. s poruchou sluchu s různou intenzitou - od nedoslýchavosti až po hluchotu
88. člověk který má sensorickou poruchu sluchového aparátu
89. člověk, který neslyší
90. Ten, kdo neslyší
91. lidé se ztrátou sluchu
92. ten kdo neslyší nebo má jen zbytky sluchu
93. člověk se sníženou schopností přijímat informace sluchovými orgány
94. Každý kdo neodpoví na otázku.

95. Ten kdo neslyší
96. kdo neslyší :D
97. člověk, který vůbec neslyší
98. Kdo špatně slyší
99. člověk s poruchou sluchu
100. Člověk, který zcela ztratil sluch

2) Podle čeho neslyšícího člověka poznáte?

1. podle znakové řeči
2. Nepoznám
3. Poznám podle naslouchátka, jinak podle znakové řeči
4. snaží se komunikovat znakovou řečí nebo má naslouchátko
5. nevím
6. například, když s ním někdo komunikuje znakovou řečí
7. Podle toho, že nereaguje dobře (nebo vůbec) na moje hlasové podněty
8. neumí pořádně mluvit a používá znakovou řeč
9. podle značkování
10. Pravděpodobně se bude dorozumívat znakovou řečí
11. právěže nepoznám
12. Má náslouchátko, používá znakový jazyk, má problém s řečí
13. u lehčích forem (nedoslýchavosti) naslouchátka nebo implantáty, u hluchoty tím, že nereaguje reflexně (pád věcí na zem) nebo nereaguje na oslovení+dorozumívá se znakovou řečí
14. Naslouchátko, tichá mluva
15. Ti co používají znakovou řeč
16. Používá znakovou řeč, může mít problém s mluvením, naslouchátko
17. Laicky bych řekl jej poznám asi nejspíš tím, že mi to sám dá najevo. Například jednoduchými gesty. Netroufnu si říct, že bych byl schopen neslyšícího z dálky poznat jiným způsobem než právě gestikou.
18. Na ulici jen pokud má naslouchadlo, jinak ne. Neslyšícího poznám, pokud s ním komunikuji/ komunikuje s někým jiným
19. "Pomůcky - př. naslouchátko
20. Špatně mluví nebo nemluví vůbec, dorozumívá se znakovou řečí.
21. Neměl jsem šanci se s mnoha potkat. Myslím, že zejména tak, že nezareaguje například na oslovení nebo sám předem na tuto skutečnost upozorní.
22. Těžko, většinou až během komunikace
23. naslouchátko, znaková řeč
24. Nevím, když s někým znakuje nebo když nezvykle komunikuje (komunikuje díky psaní, nebo když mi přijde, že hlas koriguje složitěji)
25. v běžném životě těžko, ale několikrát jsem si všiml, když lidé mezi sebou používají znakovou řeč
26. Znaková řeč
27. Naslouchátko?, Řekne mi to
28. Nemluví,používá znakovou řeč.
29. používáním znakové řeči
30. Podle toho, když se snaží dorozumívat znakovou řečí. Bez toho je to docela oříšek.
31. Myslím si, že na první pohled neslyšícího člověka nepoznáme. Pokud se dostaneme blíž, můžeme si všimnout naslouchátka, kochleárního implantátu, či znakové řeči.
32. Zřejmě bude hůř artikulovat, nebo bude němý
33. Může mít nějaký druh naslouchátka, případně mluví pomaleji nebo méně srozumitelně, více gestikuluju ve snaze se dorozumět.
34. Pokud mi to řekne nebo ukáže, používá znakovou řeč, případně můžu vidět kochleární implantát (i když takový člověk v tu chvíli nejspíš slyší)
35. Podle značkování, naslouchátko

36. Na první pohled neslyšícího nepoznám. Sluchově postiženou osobu poznám pouze v případě, kdy uvidím, že komunikuje znakovou řečí.
37. Používá znakovou řeč.
38. Neslyší co mu říkám
39. Neslyší- výraz v tváři
40. Nepoznám, pouze pokud máchá rukama
41. Podle toho, že nereaguje na okolní zvuky či oslovení, pokud nejsme v jeho zorném poli.
42. Musí se dorozumívat znakovou řečí nebo v psané formě. Běžně ale poznat na ulici nejde.
43. podle znakové řeči nebo mluví nestandardně
44. Podle asistenčního psa, nějakých například reflexních nápisů - „Jsem hluchý, mějte ohled“ a pod
45. Může mít asistenčního psa
46. Domlouvá se znakovým jazykem, může mít naslouchátko nebo vývod na hlavě pro sluchový aparát.
47. Podle nereagování na otázky, gestikulaci rukama, znakovou řečí, sluchadla, artikulace.
48. Nepoznám, pouze pokud znakuje
49. když na něj mluvím, tak neslyší (případně mi např. gestem naznačí, že neslyší.)používá znakovou řeč, občas doprovázenou zvláštními zvuky. nereaguje na zvuky.
50. Pokud bych s touto osobou přišla do kontaktu, myslím, že bych ji poznala podle reakce na mé mluvené slovo, případně podle (ne)reakce na okolní zvuky.
51. Že neslyší
52. Na první pohled nijak. Na ten druhý obvykle tak, že mluví velmi specificky, má netypickou mimiku a expresivnější gesta
53. Podle znakové řeči
54. podle znakové řeči, nebo naslouchátka
55. Pokud nepoužije znakovou řeč, tak nepoznám
56. Dorozumívá se znakovou řečí,, může při komunikaci napodobovat naši artikulaci a vydával huhňave zvuky
57. Poznám,až při verbální komunikaci,jinak ne
58. Na první pohled nepoznám.Nelze určit vzhledem.
59. ze neslysi
60. na první pohled nepoznám, pak podle toho, že co nevidí, to neslyší - nemůže odezírat, např.
61. Při vzájemné komunikaci
62. Podle toho že znakuje.
63. Pokud není označen a nemá naslouchátko tak těžko.
64. Používá znakový jazyk, vydává jiné zvuky když mluví než slyšící člověk, případně nereaguje na sluchové podněty.
65. Nevím, asi odezírá ze rtů
66. Buď má naslouchátko nebo se upřeně dívá na ústa řečníka.
67. Nepoznám na první pohled
68. Komunikuje znakovou řečí.
69. podle používání znakové řeči
70. na první pohled nijak, možná dle toho, že používá znakovou řeč
71. víc se dotýká druhého, více se mu dívá zblízka do obličeje, znakuje, někdy huhlá
72. Používá znakovou řeč.
73. Poznám ho jen podle toho, že používá znakovou řeč
74. Na první pohled nepoznam
75. Podle znakové řeči
76. Někdy podle naslouchátka ale jinak nevím
77. Nereaguje na mluvené slovo,pokud nevidí,že na něj někdo mluví.
78. nereaguje na oslovení (pokud mluvícího nevidí),používá znakovou řeč
79. dle odcitání z ust (při komunikaci musí videt vase usta)
80. Podle komunikace s ostatními lidmi
81. Jedině podle znakové komunikace.
82. na první pohled asi nepoznám, možná podle naslouchátka, má-li ho a podle další komunikace

83. že neslyší?
84. V určitých situacích se jinak chová
85. Pokud s ním nejsem v kontaktu, tak obtížně, musel bych ho vidět komunikovat s jinou osobou pomocí znakové řeči
86. naslouchátko
87. špatná dikce, znaková řeč, naslouchadla, odezírání z úst
88. nereaguje na zvuky , používá znakovou řeč nebo naučenou řeč která není založená na opakování slyšeného zvuku.
89. nereaguje na zvuky
90. Zvláštní způsob komunikace, naslouchadla, odezírání, hlasitá mluva, odlišná mluva
91. dle způsobu komunikace
92. odezírá ze rtů, špatně mluví
93. většinou dle používané znakové řeči, nebo piktogramu např. na vestě.
94. Snad podle znakové řeči
95. Neslyší
96. nereaguje na řeč
97. pokud se nedívá přímo na mě, nereaguje na můj dotaz
98. Když s ním mluvím
99. používá znakovou řeč, pokud mluví, tak špatně
100. Znakuje, pomáhá si rukama při konverzaci

3) Setkali jste se někdy s neslyšícím člověkem? Komunikovali jste s ním (a jak)?

1. snažil se dorozumět neverbální komunikace
2. Ne
3. Ne
4. setkal, ale měl naslouchátko, takže malinko slyšel
5. ne
6. nesetkal
7. Ne
8. ano, znaková řeč nebo psal na papírky
9. Ne
10. Na živo ne
11. ano
12. Ano, setkala. Tím, že znakový jazyk neumím, snažila jsem komunikovat pomocí posunků a snažila jsem se dobře artikulovat, aby neslyšící případně dokázal odezírat
13. ano u kontroly na chirurgické ambulanci, ale jednalo se o hluchoněmého. dorozumívali jsme se prostřednictvím tlumočnice, kterou si pacient přivedl
14. Ano, mluvil buď potichu přímo němu a nebo hodně nahlas
15. Ano, ale sám jsem s ním nekomunikoval, táta používal znakovou řeč
16. Setkala, měl naslouchátko, takže jsme normálně mluvili.
17. Nevybavuji si takovou situaci.
18. Ano setkala. Komunikovala jsem s ním znakovou řečí, přes obrázky, "rukama", psaním v poznámkách (pokud nebyl i nevidomý, to potom jen kontaktní znakovou řečí)
19. Ano, setkala. Všichni neslyší, se kterými jsem komunikovala uměli odezírat ze rtů a slovně odpovídali.
20. V přímém kontaktu jsem s nikým neslyšícím nebyla, jen jsem je potkala např. v MHD.
21. Nesetkal
22. Měsíc zpátky na nádraží v Otrokovicích a chtěl 10kč na pivo. Komunikace pomocí rukou.
23. nesetkal
24. Ano, když jsem pracoval v mekáči. Díky tužce a papíru
25. ano, ale nekomunikoval
26. Ano, ale spíše na ulici, takže jsem s ním nekomunikovala
27. Ne

28. Nesetkala.
29. Ne, nikdy
30. Maximálně tak 3x za celý život. Snažil jsem se domluvit "rukama, nohama", čili co nejlépe pomocí mého těla popsat to, co mám na mysli.
31. Ano, většina neslyšících dokáží odezírat, takže když mluvíte pomalu a hodně artikulujete nedělá jim problém se dorozumět. Další forma komunikace je třeba znaková řeč, ale tu bohužel neovládám
32. setkání asi jen na ulici, v MHD
33. Komunikovala jsem pouze s hůře slyšícím člověkem, kdy stačilo komunikovat přímo na něj a dostatečně výrazně artikulovat.
34. Nesetkala, respektive mám kamaráda s kochleárními implantáty, který ale s nimi slyší a funguje "normálně".
35. Bohužel nesetkal
36. Nikoliv.
37. Ne
38. Ano, přes sms
39. Ano ale ne zcela neslyšícím
40. Setkal, nekomunikoval
41. Ne
42. Nesetkala
43. ano, nekomunikoval
44. Nesetkala
45. Ne
46. Ano, naučil mě obyčejnou abecedu kterou jsem mu pak vykládal slova a ukazoval. Hrávali jsme spolu basketbal.
47. Ano, prababička byla neslyšící. Neverbální komunikací, gestikulací, artikulací a psáním.
48. Ano, měl naslouchátko a mluvil se mnou
49. ne.
50. nesetkala, nekomunikovala
51. Ano, písemně
52. Ano. Uměl odezírat + gestikulací
53. Setkal a ne
54. ano, přes naslouchátko a natočení hlavy nebyl problém
55. Osobně nesetkal
56. Ano. Posunky a psáním
57. Ano,ale jen částečně neslyšícím a komunikace je vždy relativně jednoduchá a krátká,takže už si rozumíme :-)
58. Ano,setkala.Komunikace tužka-papír.
59. ano umi odezirat
60. ne
61. Ano, písemně
62. Ne
63. Ano ale nekomunikoval.
64. V našem městě jsou manželé neslyšící, ale bohužel jsem s nimi nikdy nekomunikovala.
65. Ne
66. Pouze znakovou abecedou.
67. Ne
68. Ne, nesetkala.
69. ne
70. pouze na praxi na VŠ a osobně jsem s ním nekomunikovala
71. ano, ano - rukama a výraznější gestikulací, aby mohl odezírat, také mluvením hlasitěji
72. Ano. Ne.
73. Ne
74. Ne, tváří v tvář nesetkala

75. Ne
76. Ne
77. Ne,ale mám vadně slyšící maminku. Musí vidět na rty,aby rozuměla,natáčí se k hovoru „lepším uchem“. Personál naší vesnické pekárny je komplet neslyšící,ale když tam chodil syn na brigádu,pouštěli mu rádio.... Problém s komunikací neměl....
78. ano, odezíral moji řeč
79. ano, pomaleji jsem mluvil s durazem na vyjadrovani (mimiku)
80. Ne
81. Setkal ale nekomunikoval.
82. ne
83. ano, psaním vzkazů na papír
84. Ano, v komunikaci se snažím výrazněji artikulovat. Nikoliv mluvit hlasitěji
85. Ne
86. ano
87. ano, pomalá artikulace - odezíral
88. ano , posuky
89. ano, odezíráním
90. Ne
91. ne
92. ano, pracoval u mne
93. Setkala. Komunikace přes tlumočníka, pomalou výslovností, nepřehnanou, leč zřetelnou artikulací...bohužel s tendencí gestikulovat, i když vím, že tím mohu mást.
94. Ano, odezíral nebo jsme použili tužku a papír.
95. Ne
96. ano
97. setkala, s hluchoněmým; pouze jsme si vyměnili pozdrav
98. Setkal, komunikace odezíráním
99. za pomoci rukou, jednoduché písemné vzkazy
- 100.Pomocí rukou

4) V čem se podle vás liší život neslyšícího člověka od života člověka slyšícího? Je něco, co podle Vás neslyšící člověk neumí a co naopak umí dobře?

1. myslím si, že se nemusí lišit od normálního života. může dělat spoustu profesí. bohužel ne ty u kterých je sluch velmi důležitý
2. Nevím
3. Neslyšící musí být více ostražitý
4. asi bude mít rozvinutější jiné smysly, jako např. zrak, naopak např. studium bude mít velice těžké, protože bude muset mít asistenta
5. nevím
6. myslím, že umí dobře pozorovat okolí
7. Takový člověk bude určitě lépe odezírat z pohybu úst a mimiky celkově, ale bude mít z nějaké části nepochopení části společnosti.
8. Odezírat ze rtů
9. netuším
10. Vnímá věci více ostatními smysli
11. Nemůže vnímat řeč, zvuky, hudbu. Avšak věřím, že ostatní smysly má o to silnější a dohání to díky nim.
12. Myslím si, že neslyšící to mají v životě velmi složité. Jsou v podstatě vyčlenění ze společnosti, tím, že se většinou nedokážou dorozumět tak jako slyšící člověk. Nemůžu teď ale přijít na žádný konkrétní příklad co by uměli a neuměli.
13. nemůže si vychutnávat věci jako je hudba, melodie + musí být víc ostražitý na okolí (zvuky které nás normalně na něco upozorní třeba). umí lépe odezírat+může mít lepší zrak nebo jiné smysly

14. Mohl by umět dobře odezírat z úst
15. Myslím, že bude mít lepší ostatní smysly, možná může mít horší prostorovou orientaci
16. Myslím si, že se životy tak moc neliší, hlavně díky technologiím, které neslyšící mohou využít. Možná neslyšící člověk spíš (asi i líp) vnímá vibrace a některé situace pro něj mohou být více nebezpečné. Taky myslím, že pro člověka s naslouchátkem mohou být hlučné prostory a situace více vyčerpávající (spíš je bolí hlava z toho apod.). Taky se asi liší v tom, že pokud neslyšící naslouchátko nemá, může pro něj být hodně věcí nedostupných (myšleno divadlo, přednášky apod.).
17. Myslím si, že nejvíce se liší život neslyšícího absencí mluvené komunikace. Může to být překážkou v mnoha situacích, kde lidé neovládají znakovou řeč. Neslyšící podle mě lépe ovládají gesta, a jsou všímavější vizuálních a taktilních podnětů, než slyšící lidé.
18. Jeho každodenní život se liší v komunikaci s lidmi, nemá možnost slyšet různé ohrožení (např. dopravní prostředky). Neslyšící umí dobře poznat řeč těla a nonverbální signály.
19. Myslím si, že neslyšící člověk se musí více soustředit s věnovat větší pozornost svému okolí.
20. Určitě se liší tím, že je pro ně mnohem náročnější začlenit se do většinové společnosti, zařídit si cokoli na úřadě, v nemocnici, ve škole apod. Na druhou stranu si myslím, že v komunitě neslyšících nebo lidí, kteří se dorozumí znakovou řečí, dokáží žít plnohodnotný život plný radostí. Říkám si, že neslyšící budou mít více rozvinuté jiné smysly jako je zrak nebo hmat a budou jimi schopni vnímat mnohem lépe a silněji než člověk bez tohoto handicapu.
21. Musí se více spoléhat na další smysly jako je zrak ku příkladu při pohybu ve městě. Zároveň si myslím, že může lépe vnímat maličkosti které vidí nebo cítí, protože jej třeba tolik nerozrušují všudypřítomné zvukové vjemy
22. Život pro neslyšícího muže být nebezpečný, zároveň může být naopak nadaný. Dobré odezíraní ze rtů.
23. nemyslím si, že se nějak zvlášť liší, tam kde je potřeba komunikace s lidmi, práce v prodejnách
24. "Odlišná Komunikace, neslyší důležité zvuky jako, vozidla, pípání, výkřiky, sirény. Umí lepe vnímat ty další smysly
25. liší se zásadně, myslím že komunikace je zásadním způsobem ztížená, ale zase mám za to, že neslyšící dokáží mnohem lépe chápat nonverbální projev a třeba aspekty komunikace, které slyšící tolik nedokáží vnímat
26. Asi má silnější jiné smysly, může být pro něj obtížnější interagovat ve větší skupince lidí, ale jinak záleží na každém člověku, takže tolik omezení mít nemusí
27. Myslím že není nic co by neměl umět ani v čem by měl zásadně vynikat (kromě zjevného jako odečítání ze rtů nebo značkování)
28. Umí se lépe orientovat. Neumí - netuším.
29. Musí být mnohem opatrnější a podle mého názoru vnímá lépe okolí a sleduje více co se okolo něj právě děje
30. Určitě je velmi omezený ve fungování v běžném životě. Nejsem si jist, kde ve společnosti jsme plně připraveni na situace, když potkáme neslyšícího. Myslím, že neslyšící budou mít vyvinutější ostatní smysly, tzn. že např. dokážou lépe odhadnout věci, lidi pouze na základě zraku.
31. Neslyšícímu člověku dělá velký problém mluvit, protože se neslyší, ale zase na druhou stranu dokáže vnímat vibrace, takže si i když jinak, ale dokáže si užívat třeba hudbu, nebo koncert.
32. Oproti zdravím lidem u neslyšících bych se bál sociální izolace. Také se jim musí mnohem hůř zapojovat do běžných konverzací, hůř se jim budou navazovat lidské vztahy, když nemohou vnímat mluvené slovo z okolí. Dále mě napadá, že takový život může být i nebezpečnější (přeslechnutí varovného křiku, sirén, trubení, jedoucího auta, přítomnosti jiné osoby).
33. Myslím si, že musí mít velký problém s komunikací s většinovou populací. Nejspíš bude umět hůř artikulovat, pokud se s tímto postižením již narodil, nebo bude mít problém například se zvukovými signály (sirény, ...)
34. Předpokládám že bude vnímat primárně jiné vjemy ze svého okolí, musí být více obezřetný zřakově (třeba neslyší přijíždějící auto), je pro něj náročnější navazovat kontakt s cizími lidmi - nemůže předpokládat že budou umět znakovat, což bude komplikací ve službách, u lékaře i při běžné komunikaci. Nejsem si jistá jestli je možné znakovat v situaci, kdy třeba něco nese. Bude muset používat taktilní upozornění třeba na zprávy nebo budík, nevím jak řeší domovní zvonek. Může pro něj být snazší soustředit se v rušném prostředí na práci nebo rozhovor, může si s někým povídat na dálku.

35. Určitě se znakovací řeč hodí, což se neslyšící naučit většinou musí. Jinak až na pár překážek myslím žije stejný život jako ostatní.
36. Neslyšící je nejspíš více ostražitý na své okolí a co se děje kolem něj, musí více spoléhat na zbylé smysly. Komunikace je největší rozdíl. Nemyslím si, že by byl neslyšící limitován do takové míry, aby nemohl zvládat činnost, kterou zvládá slyšící. Tedy pokud se nejedná o činnost, která vyžaduje jen sluch.
37. Nemůže rozeznávat hlasy, zvuky, nemůže hledat telefon tak, že ho někdo prozvoní. Může se dostat do nebezpečí, protože neslyší výstrahu (např. troubící auto při pohybu na silnici). Naopak si asi umí lépe všimnout řeči těla a rtů při mluvení, možná má lépe rozvinuté ostatní smysly.
38. Neumí mluvit a neslyší, velkou výhodou je, že se nelekne náhodného hluku
39. Ma zbystrene jine smysly vice - zrak , hmat
40. Nemůže poslouchat rádio, nebo sledovat televizi. Pouze s titulkama.
41. Neslyšící člověk má značnou nevýhodu. Má sníženou schopnost reagovat na některé nebezpečí, který by jiní vnímali. Zároveň je vyčleněn z běžné komunikace za pomoci řeči a jsou tak vyčlenění ze společnosti čistě kvůli tomu, že společnost s nimi nedokáže komunikovat. Neslyšící člověk bude mít lepší jemnou motoriku.
42. S běžnými lidmi může komunikovat pouze písemně. Může mít lépe vyvinutý hmat a cit pro různé vibrace. Spoléhá se hlavně na zrak.
43. neslyší hudbu a zvuky, na druhou stranu může mít lepší ostatní
44. Určitě má neslyšící člověk více vyvinuté ostatní smysly a narozdíl od běžných slyšících ovládá znakovou řeč
45. Je omezen tím, že neslyší okolí, musí tedy více se rozhlížet (třeba když jde někde), ale asi jinak umí vše co jiný člověk.
46. Může být dezorientovaný na frekventovanějších ulicích, naopak může umět lépe porozumět textu a může se lépe soustředit i v hlučném prostředí
47. Umí skvěle odezírat ze rtů. Liší se velice, ale myslím si, že kvalita života nemusí být nutně horší.
48. Netuším
49. asi neumí zpívat, hrát na hudební nástroje? a po čase asi přestane umět mluvit nějak dobře? je omezen v možnostech práce a komunikace se slyšícími, je odkázán na znakovou řeč. (předpokládám, že může kdyžtak psát, to, co by jinak řekl, ale nevím.) je vystaven bezpečnostním rizikům (např. ve veřejném prostoru, dopravě).
50. Podle mého názoru záleží na tom, jestli se člověk neslyšící již narodil, nebo o sluch přišel a před jakou dobou. Lidé, kteří se neslyšící již narodili, mají podle mého názoru lépe vyvinuté ostatní smysly - museli se této vrozené vadě od malička přizpůsobit. Např. lepší pozorovací smysl, odezírání z úst při mluvě, možná také více dají na ""pocit""... Myslím, že tyto vlastnosti se dají i ""naučit"" či probudit v sobě. V tomto případě tedy záleží na tom, jak dlouhou dobu je člověk neslyšící a mohl si tyto vlastnosti v sobě vypěstovat, či osvojit. Lidé se 100% ztrátou sluchu se nemohou věnovat hudbě či tanci. Anebo obtížně.
51. Neslyší, nicméně má schopnosti více používat ostatní smysly
52. Toto je zapeklitá otázka. Neslyšící, se kterým jsem se setkal měl pro mě překvapivou znalost obrovského množství společenských kontextů. Vybavuji si situaci, kdy velice expresivně reagoval na úmrtí Karla Gotty, ačkoli nikdy nemohl zjistit (celoživotně neslyšící), v čem tkví podstata proslulosti KG. Takže je evidentní, že nějakou pro mne nepochopitelnou cestou jsou neslyšící docela intenzivně vtaženi do světa slyšících.
53. Mají to těžší. Neumí naslouchat umí máchat rukama
54. má problém s rovnováhou ... druhá část je spíš člověk od člověku, co chce a nechce dělat
55. Není schopen reagovat na zvukové omezení. "Co nevidí, neslyší". Odezírání z úst
56. Hůř se orientuje (neslyší nebezpečí) je složitější péče o děti nemůže řídit auto, hudbu neslyší, hůř se domluví ba úřadech... Ostatní smysly se vyvinou lépe-lépe třeba vidí, cítí...
57. No tak asi vnímá svět jinak, když chybí všechny zvuky, nevím, jestli je zasaženo třeba i prostorové vnímání, komunikace omezená jen na lidi ovládající znakový jazyk... Asi možná lépe vyvinutá schopnost číst nonverbální projev, když není fixace na jazyk tak dominantní
58. Neslyšící je oddělen od sociálních kontaktů, nejtěžší postižení.
59. hodne ruznych zamestnani vsima si jinyh veci

60. to nevím, předpokládám, že má zostřený jiný ze smyslů, orientuje se podle jiných smyslů než podle sluchu. Umí - neumí: nevím.
61. Je to individuální
62. V čem se liší? V tom že neslyší. Nevím.
63. Skoro v ničem asi mimo poslouchání hudby většinou dobře odezírají .
64. Vůbec si neumím představit potřeby takového člověka. Určitě je víc závislý na pomoci jiných lidí, asi více se stýká s lidmi se stejným postižením?? Asi má lepší pozorovací schopnosti? Musí být víc ostražitý.
65. Asi musí více vnímat okolí jinými smysly , což umí lépe než slyšící
66. Myslím že může vést úplně plnohodnotný život. Snížený zvukový vněm se může ovšem projevy jako zvýšení ostatních věmů.
67. Hůře se orientuje tam, kde je nutné, vnímat zvuk. Umí odezírat ze rtu, vnímá lépe mimiku ostatních.
68. Určitě se liší, ale netuším, co všechno potřebuje, kromě přepnuté televize na znakovou řeč, domácí zvonek má asi vymyšlen jinak, mobil musí mít také asi speciální....stýká se podle mě více s neslyšícími lidmi. Umí odezírat ze rtů a pokud je neslyšící od narození, tak neumí mluvit, protože se to nemohl kvůli tomu postižení naučit.
69. neslyšící člověk má omezené možnosti v běžném životě (soukromém, pracovním,,,), zejména v komunikaci se slyšícími (úřady, společenské akce...)
70. podle mě se liší celkově vnímání světa, hudby, z toho jiné prožitky, asi ne úplně lehce zprostředkovatelné slyšícímu člověku, ostatní smysly budou u neslyšícího člověka pravděpodobně zlepšeny, neumí asi většinou dobře mluvit
71. umí odezírat, lépe umí pozorovat gesta a chování
72. Je značně omezen ve vnímání okolních zvuků. Nevím.
73. Je ochuzen o hudbu, neslyší hlas svůj ani jiného člověka, ale myslím, že může vést plnohodnotný život. Nemyslím, že by něco "neuměl", snad jen díky svému handicapu něco nedokáže (nedokáže slyšet). Nemyslím, že by díky handicapu něco uměl lépe než slyšící, je to asi hodně individuální.
74. V podstate se moc nelisi, jsou ale ochuzeni o poslech hudby, tim padem asi nemohou hrat na hudebni nastroj. Mozna maji vyvinuty vice jiny z 5 smyslu na ukor sluchu, takže mohou byt treba vyborni maseri.
75. Netusim, neslyset je omezeni, ale zrejme lze zit plnohodnotne, mozna horsi orientace v prostoru.
76. Určitě umí dobře odezírat a co neumí? Možná neumí mluvit pokud je od malička neslyšící.
77. "Ano, je to hendikep ve společnosti, kde neumí každý znakovou řeč, zvl. je-li vada spojena s němotou, resp. poruchou řeči. Musí být neskutečně trpělivý, jako cizinec v zemi, kde mu nikdo nerozumí. Potřeba tlumočnicka na úřadech, ve škole... Nevím jak vnímají hudbu, vibrace, varovné zvuky.... Jak vstávají na budík?
78. nevnímá okolní svět, pokud ho nevidí, odezírá mluvení druhých
79. nereaguje na zvukové podněty, větší riziko v dopravě (řidič/chodec)
80. V omezené komunikaci s lidmi. Neslyšící člověk neumí mluvit. Má zlepšené ostatní smysly.
81. nevím
82. umí asi odezírat a znakovou řeč, neumí - nevím
83. je mimo společenské dění, protože nemůže moc komunikovat se slyšícími. Myslím, že neslyšící umí vše jako slyšící a nenapadá mě, co umí dobře
84. Je méně citový a citlivý
85. Má problém se socializací. Dobře čte emoce u druhých.
86. umí odezírat
87. vrozená hluchota osobu podstatněji determinuje, od toho se liší i jeho život od ostatních, co neumí nevím, musí si vypomoci dalšími např. smysly
88. chybí mu jeden smysl , neumí reagovat na zvukové podněty, lépe používá ostatní smysly
89. Neslyšící více využívá ostatních smyslů - zrak, čich
90. Liší se vnoha ohledech. Lépe čte řeč těla
91. nemožnost běžné komunikace je příčinou rozvoje jiných dovedností, např. odezírání z úst
92. má rozhodně zesíleny instinkty pro pozorování,

93. Život neslyšícího je ochuzen o sociální kontakt, možná i verbálně sdělované informace. Neumí: reagovat na pokyny, nezná všechna slova - může nerozumět textu, tvorba plnohodnotných vět. Umí: nevím.
94. Má život určitě těžší, obzvláště ve městě, doprava apod. Snad to má ještě těžší starý neslyšící člověk. Myslím, že neslyšící umí výborně pozorovat očima.
95. Umí odzírat
96. je vyřazen sociálně, nemůže se účastnit běžné konverzace
97. podle mě je hodně ochuzen, protože neslyší okolní svět - příroda apod; je také ve větším nebezpečí - dopravní provoz...
98. liší se v mnoha směrech
99. nevím
100. V jeho životě je hluboké ticho

5) V jaké profesi může, a v jaké naopak nemůže neslyšící pracovat? (Příklady.)

1. kurýr může. telefonická podpora nemůže.
2. Nemůže - policie, armáda, hasiči. Může - kancelářská práce
3. Nemůže dělat za pokladnou, policistu, záchranáře
4. nemůže pracovat tam, kde je potřeba časté komunikace s lidmi, naopak bude moct pracovat tam, kde sluch není potřeba
5. může pracovat jako účetní.
6. velmi těžká otázka, sám asi nevím, co bych na toto odpověděl
7. Nemůže vykonávat např. povolání ve zdravotnictví. Mohl by pracovat ve zpravodajství nebo v novinách a mohl by nastínit problémy neslyšících i široké veřejnosti.
8. Může pracovat všude až na profese u IZS
9. může pracovat jako kurýr, rozvoz jídel, nemůže pracovat za kasou, jako voják, hasič, policista
10. Asi nemůže dělat například strojevedoucího nebo jiné podobné práce
11. administrativní pracovník, ajták, umělec
12. Neslyšící podle mě mohou pracovat v prostředí, které je k tomu uzpůsobeno. Pokud neslyšící přijde do firmy, kde všichni zaměstnanci ovládají znakový jazyk, nevidím problém v tom, proč by tam nemohl pracovat, pokud ta pozice vyloženě nevyžaduje sluch či řeč (např. ladič nástrojů, moderátor, herec...) Takhle to ale s největší pravděpodobností nikde nefunguje.
13. nemůže dělat operátora/ku (obecně věci, přes mobilní komunikaci)
14. Nemůže být u ozbrojených složek, práce s lidmi... Mohl by dělat ruční práce, jako švec, klíčník atd
15. Nedokážu si představit, že by pracoval v nějakém těžkém provozu (stavba, hutnictví), může pracovat v kanceláři
16. Myslím, že opět díky technologickým prostředkům neslyšící může dělat jakoukoli profesi. Úplně nevím, jestli by neslyšící člověk mohl být zaměstnán v rizikových povoláních (např. policie, armáda).
17. Nenapadají mě konkrétní příklady, ale obecně si myslím, že neslyšící člověk nemůže pracovat v oborech, ve kterých by představovala neschopnost vnímat zvukové vjemy nebezpečí, nebo ve kterých by byla vyžadována mluvená komunikace, nebo vnímání hudby. Myslím si, že pokud obor není na zvuku vyloženě závislý, může v něm neslyšící pracovat.
18. Překladač znakové řeči, učitel, (řidič??)
19. Řidič. Číšník. Operátor v call centru
20. Myslím, že v době počítačů se rozšiřuje paleta oborů, ve kterých se neslyšící mohou realizovat. Vlastně si myslím, že kdekoli, kde nedochází k přímé komunikaci s dalšími lidmi (jako je lékař, učitel), tak to lze...? Neslyšící člověk může být skvělý umělec, návrhář, malíř, architekt, programátor, běžněji se nejspíš věnují manuální práci, kde je pro ně asi jednodušší najít si práci.
21. Může - účetnictví, matematika a přírodní vědy, geodet, spisovatel nebo literární kritik, etnolog, kuchař...Nemůže - audiovizuální novinář, diplomat, učitel, prodavač
22. Může pracovat kdekoliv, pokud je pracoviště uzpůsobeno jeho problému. Zároveň asi nekde, kde by neměl ohrozit život ostatních.
23. armáda, policie, prodejce, technická podpora

24. Muze: práce na pc, umeni, remeslnik, doplnovac zboží, maser/ka, cisternodesigner
25. myslím, že jsou bohužel většinou vyloučeni z práce s lidmi ve smyslu zákazníků, klientů či partnerů, ale jiné pozice, byť třeba se specifickými potřebami, lze vykonávat
26. Ne profese, kde je potřeba sluchově vnímat okolí (např. řidič autobusu), ale jinak se asi každé zaměstnání dá nějakým způsobem přizpůsobit
27. Může: IT, projektant, inženýr, věda, ..Nemůže: prodavač, sociální práce,...
28. Může pracovat vesměs všude. Akorát asi ne v profesích, kde potřebuje sluch (hudba, nahrávací studia apod.)
29. Pokladní, doktor
30. Nad tím jsem nikdy nepřemýšlel, ale předpokládám, že existuje více profesí, které jsou neslyšícím zapovězeny, než obráceně.
31. Neslyšící člověk může pracovat například jako umělec, knihovník, myslím si, že vlastně kdekoliv. Nemůže pracovat možná jako řidič, nebo pilot.
32. Většina služeb postavená na komunikaci se zákazníkem nebude vhodná pro neslyšící osoby (např. prodavač, servírka, holič...). Také profese se zvýšeným rizikem zřejmě nebudou moci být přístupny těmto osobám, z důvodu nutnosti plného využívání všech smyslů (např. policista, obsluha vysoké pece, záchranář, zdravotní sestra..). Dokážu si neslyšící představit jako IT specialisty a jiné vědecké odborníky.
33. Nejspíš by neměl pracovat jako hudební kritik nebo dirigent. Stejný problém bude mít s telefonními společnostmi, call centry. Jinak si myslím, že může vykonávat jakékoliv profese, které mu jeho zdravotní stav a šíře postižení dovolí.
34. Myslím si že jakákoli kancelářská práce může být v pořádku, pokud jsou kolegové a vedení ochotní brát ohled. Dokážu si představit že třeba kreativní práce s vizuálními médii může být pro neslyšícího výhodou, pokud je zvyklý přijímat vizuální vjemy. Uplatnit se může v řemeslech zaměřených na ruční práci nebo psaní. Nevhodné budou služby, učitelství (vyjma speciální výuku), pilot, telemarketing.
35. Ve všech, pokud vyloženě není potřeba pro práci sluch.
36. Může pracovat, jako zahradník. Nemůže pracovat, jako ladič hudebních nástrojů.
37. Může pracovat v jakékoliv profesi, ve které není nutný sluch, ve skupině lidí, kteří umí znakovou řeč. Nemůže pracovat např. jako hudebník, mluvčí, tlumočník, učitel (alespoň v běžné škole nebi školce).
38. Někde kde nemusí mluvit a není vyžadováno aby slyšel programátor, copywriter
39. Muze pracovat ve všech temer...
40. Může stát ve fabrice u mašiny. Nemůže dělat například u záchranných složek.
41. V jakékoli manuální profesi, IT, výtvarník, spisovatel. Nemůže být hercem, hudebníkem, zpěvákem, telemarketérem, moderátorem.
42. Nemůže pracovat na pozici kde je nutná komunikace (hr, business) naopak může pracovat například jako IT nebo někdo v back Office (účetnictví)
43. může dělat jakoukoliv práci ke které potřebuje oči a ruce
44. Například v IT, práce v home office, ale i jiných podle mě skoro všech ostatních zaměstnáních, která se mu dokáží přizpůsobit. Naopak asi jako dětský lékař, nebo lékař obecně, co psychoterapeut, který má naslouchat lidem... Není úplně vhodné
45. Nemůže dělat hasiče, doktora, policista, jinak může běžně pracovat v obchodě, v různých fabrikách
46. Může ve většině kancelářských práci, za strojem. Nemůže komunikativní post - obchodák - možná to třeba jde
47. Můžu v podstatě dělat jakoukoliv kancelářskou práci bez nutnosti naslouchání. Nemůže například dělat telefonního operátora nebo pracovat jako učitel na klasické škole.
48. Může dělat třeba kurýra. Nemůže dělat za pokladnou, armáda, policie
49. nemůže: hudební a zvukařské profese. profese využívají zvukové signály (logistika?), automobilová doprava, profese využívající komunikaci vysílačkou, může: práce s textem, grafika. některé manuální práce, práce nevyžadující komunikaci se slyšícími.
50. Podle mého názoru kdekoliv, kde se dá zvuk a potřeba reakce na něj nahradit jiným smyslem, nejvíce zrakem. Pokud není ztráta sluchu 100%, může pomocí naslouchátka vykonávat i profese jako slyšící osoby.
51. Nemůže pracovat jako ladič pián

52. Může pracovat prakticky kdekoli, kromě zaměstnání s vysokým akcentem na bezpečnosti (řidič, pilot) nebo pochopitelně tam, kde je nutná zvuková interakce, Dovedu si představit, že třena IT je vysoce vhodné, popřípadě jiné spíše individuální činnosti.
53. Mám jmenovat všechny? Složitě otázky sry
54. potápěč, práce ve výškách
55. Nevidím limity omezení
56. Nemůže: řidič, práce s lidmi -úřad,lékař(většina specializací), učitel na normální škole...Může: IT, back office-mailová komunikace.....,speciální pedagog pro neslyšící, úklidové práce...
57. Může asi kdekoli,kde není potřeba přímé komunikace,takže z kvalifikovaných profesí třeba cokoli kancelářského,účetní,ekonom atd.,v době online-všeho jsou jistě možnosti ještě větší... A nemůže být asi třeba učitel (pro slyšící děti).
58. Může v IT oboru.
59. tam kde to nevadí
60. může pracovat v profesích, kde využívá ostatní smysly jako prioritu, a nemůže pracovat např. jako ladič pian :-)
61. Asi nemůže být dirigent
62. Myslím že skoro ve všech. ale nejvíce jako učitel ,aby mohl pomáhat ostatním s podobným postižením.
63. Mohou IT, medicína, strojírenství, nemůže :těžko říct.
64. Hudba, rozhlas a ostatní profese spojené se sluchem. Jinak asi v jakémkoli oboru.
65. Kuchař, švec, švadlena, IT....cokoliv u čeho nemusí potřebovat sluch
66. Na úroveň špičkové hudební urovně se neslyšící těžko dostane ale hudba mu nemusí být úplně cizí může hrát i na hudební nástroj. Prakticky pokud se mu uzpusobi podmínky může pracovat kdekoli
67. Např. zahradnické činnosti, jisté administrativní činnosti, určité dělnické profese..... Práce spojené s verbální komunikaci, prodej, operátor call center,....
68. Nemůže pracovat s lidmi, kteří neumí znakovou řeč. Může pracovat klidně na počítači.
69. může pracovat např. manuálně, s PC - např. IT, zajišťování různé agendy, pracovat nemůže zřejmě v případech kdy je potřeba např. telefonická komunikace apod.
70. kde je vůle, motivace a příležitost, je i cesta...
71. může - výtvarné, literární, umělecké, řemeslné, nemůže? - všude tam, kde je práce založená na rychlé a neustálé komunikaci s lidmi
72. Práce na počítači. Řidič.
73. Umělec - malíř, sochař atd , dělník, vědec, uklízečka, pracovat v lese, zahradník, architekt atd
74. Muze by kuchař, "ajťák" ... Nemuze treba byt obchodnik, prodavac, hudebnik...
75. Nemuze ridit, lekar, ucitel.
76. Může určitě pracovat v administrativě....nemůže pracovat tam kde by mu hrozilo nebezpečí zranění....v sociálních službách ale it o je možné pokud ovládá posunkovou řeč.
77. Asi ne telefonního operátora,učitele,lékaře obtížně.... Popravdě možnosti jsou trochu omezené,ale nijak významě. IT, provozy,sklady,pekárny,projektanty,řidiče, kuchaře,kulisáky,všechna řemesla a takové rutinní práce bez nutnosti řešit okamžité krizové situace,kdy je třeba komunikovat s několika lidmi najednou nebo telefonem....Ale možností je mnoho,jde pochopitelně i o nadání,stejně jako u slyšících....
78. může: samostanou administrativní,manuální činnost,asi by mohl i učit druhé, nemůže: řídit dopravní prostředek
79. mnozina prefesi neni prilis omezena (+ IT, vyuka (pro neslysici), atd.) / - ridic, vojak, ...
80. Nemůže pracovat ve službách, kde je potřeba komunikovat.
81. Obecně obory, kde není nutná hlasová komunikace (např. manuální práce) a naopak (např. rozhlasový moderátor, herectví).
82. těch profesí je podle mě více, kde může pracovat (kancelář, řemesla,...) a není to např. nebezpečné, že neslyší
83. Může - překladatel, korektor, kuchař, cukrář, IT pracovník,...Nemůže - asi dnes může skoro všude, existují různé kompenzační pomůcky atd, ale asi nejméně ve školství/max. pro neslyšící/
84. Jakákoli práce přes počítač, manuální práce X profese, kde je třeba komunikace s jinou osobou
85. Ideální pozice je např. v oboru IT. Problematická jako psycholog.

86. může-dělník,nemůže-plavčík
87. technické obory, ekonomické, zdravotní inženýrství, některé sociální služby, nemůže v call centrech, PR, službách, dopravě
88. nemůže pracovat v oblastech kde reaguje na mluvené slovo, zvuky (tel operátor, prodavač.. v jakékoli profesi kde nepotřebuje reagovat na zvuky a odpovídat
89. nevhodná je práce, kde je hlavní náplň přímá komunikace s okolím/telefonem
90. Může: práce s neslyšícími, vědecká práce, výzkum, úřad ... Nemůže tam, kde absence sluchu představuje riziko či překážku.
91. uplatnění neslyšícího v pracovním procesu je možné v mnoha oborech a závisí na možnostech kompenzace hendikepu každého jedince
92. lékař, číšník, dělník, řidič, nemůže učit, telefonovat a pracovat hlavně tam, kde je komunikace to nejdůležitější
93. Může být samostatným pracovníkem v kolektivu s omezeným, o sluchově postižených informovaným počtem lidí. Vždy záleží na míře postižení. Může být učitelem, poradcem, instruktorem pro sluchově postižené. Tlumočnickem do znakového jazyka. Nemůže být profesionálním řidičem, průvodcem, hlídačem, lékařem v interních a dalších oborech, novinářem, tiskovým mluvčím v obecném prostoru, mluvčím,...
94. Může pracovat v kanceláři, v kuchyni, v zemědělství, v rehabilitaci. Nemůže být řidičem tramvaje, autobusu, ve strojírenství nebo stavebnictví.
95. Může pracovat v profesích, kde nepotřebuje sluch k bezpečí práce - malíř. Nemůže pracovat jako dýdžej
96. může být zdatný konstruktér, nemůže být vedoucí
97. asi ne tam, kde je nutno komunikovat se slyšícími lidmi
98. v technických oborech i administrativě
99. řemeslo (instalatér, truhlář), práce s PC (grafik)
100. Převážně tam, kde potřebuje jiné smysly

6) Změní se nějak Vaše chování k člověku, o kterém zjistíte, že je neslyšící? Jak?

1. změní se jen dorozumívání s ním.
2. Nn
3. Ne, jen budeme muset najít způsob jak spolu komunikovat.
4. nezmění
5. Ano, budu pomáhat s věcmi na které se svým postižením nestačí nebo ho v nich postižení omezuje.
6. rozhodně ne! byl bych mu nápomocen
7. Budu se k němu chovat více trpělivě a budu se snažit víc pomoci, než u zdravého člověka.
8. asi ani ne
9. ne
10. Asi se jen budu snažit aby mi lépe rozuměl
11. Ano, jsem k němu empatičtější a ohleduplnější.
12. Určitě. Člověk má tendenci začít mluvit víc nahlas, což je ve většině případů hloupost. Pak tedy začít více artikulovat, ukazovat rukama, předvádět něco.
13. snažím se aby mi viděl dobře na ústa, mluvím pomalu
14. Nijak se nezmění
15. možná ze začátku, že kolem něj budu opatrnější s tím jakou srandu si z něj udělám, ale když budeme mít bližší vztah, tak to bude asi úplně normálně
16. Asi podle jeho potřeb - kdyby odezíral, tak bych se snažila lépe artikulovat nebo bych musela psát apod. Možná bych z nějakého důvodu mluvila více nahlas a dbala větší pozornosti na okolní vlivy. Byla bych více kontaktní, kdybych na něco chtěla upozornit, víc bych používala dotek možná.
17. Ano, s největší pravděpodobností bych s ním komunikoval prostřednictvím chaty, v případech, kdy by gesta nestačila, jelikož neovládám znakovou řeč. Kdybych se s takovým člověkem ocitl ve skupině, snažil bych se omezit mluvenou komunikaci s ostatními, aby se necítil odloučen.
18. Snažím se, aby se moje chování nijak nezměnilo, ale dokážu znervóznět, když se nedokážeme pochopit

19. Věnuji větší pozornost tomu, co se mi snaží sdělit.
20. Určitě bych si byla strašně nejistá, nervózní a nevěděla bych, jak s ním mám komunikovat. Bála bych se asi hlavně, abych se vůči němu nezachovala nějak neslušně, abych třeba nezačala mluvit s přehnanou artikulací, ale on mě stejně neslyšel a bylo by to pro něj nepříjemné.
21. Pokusím se přizpůsobit se jeho stylu komunikace, ale jinak nebudu chtít, aby se cítil nějak jiný
22. Asi ne, snažil bych se být hodný na všechny lidi. Ale asi mu pomůžu spíš, než někomu kdo slyší v určité situaci.
23. větší ohleduplnost
24. Nebudu na něj mluvit, když nebude chtít odezírat?
25. určitě mám k takovým lidem větší soucit a respekt a možná i strach z případné komunikace
26. Asi ne, spíš bych se snažila najít způsoby, jak s ním komunikovat i přes mou neznalost znakové řeči
27. Budu se snažit zjistit jak mu co nejlépe usnadnit komunikaci se mnou
28. Ne, nezmění.
29. Nevěděl bych jak s ním komunikovat
30. Určitě jsem více empatický, trpělivější a mám větší soucit s daným člověkem. Snažím se vcítit do jeho situace a co nejlépe popsat to, co mám na srdci.
31. Absolutně ne, maximálně budu více artikulovat a snažit se s ním domluvit jinak.
32. Nemám tuto zkušenost, ale zřejmě bych se snažil mluvit pomalu, nahlas a dobře artikulovat, či přejít do psaného jazyka.
33. Nejspíš si budu dávat větší pozor na to, aby mi rozuměl a věděl, že na něj mluvím. Budu se snažit lépe artikulovat, více gestikulovat. Ovšem záleží, jak si budeme blízcí. Pokud se s ním budu setkávat dlouhodobě, zeptám se ho, jak chce, abych svůj přístup k němu (ne)upravila.
34. Budu se pokoušet brát ohled na jeho potřeby. Bohužel neumím znakovat, takže pokud nemůže mluvit a odezírat (kdy bych se nejspíš snažila mluvit pomaleji) si s neslyšícím člověkem nebudu moci vyjma psané komunikace popovídat. Pokud by to bylo potřeba snažila bych se s ním dorozumět asi podobně jako s cizincem - rukama nohama.
35. Nijak, je to stále člověk jako ostatní.
36. Jelikož neumím znakovou řeč, tak si najdu způsob, jak s neslyšícím budu komunikovat. Buď textovou formou a nebo oslovím osobu, která znakovou řeč ovládá (pokud je přítomna).
37. Asi trochu znervózním, abychom se dobře dorozuměli.
38. Nepokecám si s ním
39. Budu se snažit, abychom si rozuměli
40. Ne, přestanu na něj mluvit, pokud jsem tak učinil.
41. Určitě protože se s ním budu muset naučit komunikovat jinak kromě mluvy.
42. Zařadím více gestikulace a zkusím správně vyslovovat pro odezírání ze rtů
43. pokud vidím že má problém pomůžu
44. Například se stanu ohleduplnější
45. Při komunikaci sním budu vždy otočený na něj, mluvit pomaleji ať může lépe odezírat.
46. Jsem trpělivější
47. Nezmění. Maximálně budu brát ohledy na větší artikulaci a gestikulaci.
48. Ne
49. připravím se na to, že komunikace bude náročná
50. Zřejmě se budu snažit hovořit pomaleji a nepoužívat příliš složitá slova, která se dají hůře odezírat. Možná bych také začala více gestikulovat rukama. V této situaci jsem nikdy nebyla, takže jen hádám, jak bych se zachovala.
51. Nijak
52. Pochopitelně upravím svoji komunikaci s ním tak, aby byl schopen co nejlépe pochopit moje sdělení.
53. Jsem ohleduplnější
54. Ne
55. nezmění se
56. Ano. Snažím se víc artikulovat, mluvit pomalu, pokud chce odezírat. Psát poznámky, dorotumívat se posunky, pokud chci komunikovat, musím upoutat pozornost třeba poklepáním na rameno. Mám větší

pocit ochrany - hlídat jedoucí auta, aby neslyšícího něco nesrazilo, neohrozilo. Snažím se být víc nápomocná (možná to ale není vhodné)

57. Asi ne
58. Změní se ve smyslu trpělivosti a snaha mu pomoci.
59. nijak zvlášť
60. asi budu ohleduplnější, vstřícnější k jeho potřebám i handicapu
61. Chování ne jen měním způsob komunikace
62. Asi ne. Jen bych asi honem nevěděla jak se s ním dorozumět. Ale snažila bych se.
63. Asi ano. Neumím znakovou řeč a ani jiný jazyk.
64. Asi bych se snažila víc porozumět, byla bych víc soustředěná na způsob komunikace
65. Budu lépe artikulovat, aby mi rozuměl, pokud to půjde
66. Dám si záležet aby porozuměl komunikaci
67. Změní, budu se snažit se dorozumět jinak než verbálně.
68. Budu na něj mluvit pomalu, výrazněji artikulovat a určitě budu i milejší, nevím proč.
69. asi se budu snažit srozumitelněji artikulovat s přidáním laických gest
70. určitě by se mé chování změnilo, začala bych mluvit pomaleji a artikulovat zřetelněji, aby mohl případně odezírat, také bych jistě více gestikulovala
71. trochu nejistota, že se nepochopíme
72. Ano. Budu trpělivý a více vnímavý.
73. Ano, neumím znakovou řeč a nevím, zda člověk umí odezírat, tak znejistím
74. Ano, budu zřetelněji a pomalu mluvit.
75. Ne
76. Asi ano, nevěděla bych jak s ním komunikovat. Jinak nemám problém.
77. Nemyslím si, ale cítím se hloupě, on by se mnou mluvit uměl a chtěl a já to neumím.....
78. budu se soustředit aby mi rozuměl (artikulace, písmo), co chci říci, naučím se nějaké základy znakové řeči
79. mluvim pomaleji a dívám se mu stále do tváře
80. Ano. Budu vnímavější a snažit se porozumět
81. Nezmění, pouze se budu snažit přizpůsobit v případě komunikace.
82. snažila bych se, aby mi viděl na pusku a mluvila bych pomalu a zřetelně
83. Vůbec
84. Ano, snažím se jinak mluvit, lépe artikulovat a jednodušeji se vyjadřovat
85. Budu krapet rozpačitý v komunikaci s ním.
86. ne
87. zpomalím dikci, více přemýšlím jak s ním komunikovat - jinak ne
88. ne
89. primárně znejistím, musím zjistit možnost komunikace a potom je vše v pořádku
90. Jasně. Pokusím se zjistit, jaký komunikační kanál mu bude vyhovovat
91. věnuji mu větší pozornost
92. snažím se, aby mi rozuměl
93. Zpomalím vyjadřování, soustředím se, aby mi vždy viděl na rty, častěji kontroluji, zda moje informace zachytil a pochopil
94. Nezmění. Pouze snad, že budu na něj mluvit do tváře, nebudu mluvit otočena.
95. Nebudu na něho křičet a vyzkouším posunky a psaný text.
96. budu s ním soucítit, psát mu na lístky, pokud umí odezírat budu s ním pomalu a zřetelně mluvit tváří v tvář
97. snažila bych se mluvit na něj srozumitelně tak, aby mi viděl na ústa a říkat jednoduché věty; asi by mi ho bylo líto
98. snaha o větší trpělivost
99. odlišná komunikace
100. Uvědomím si, že to má mnohem tezi

7) Jakým způsobem neslyšící lidé komunikují? Považujete tento způsob komunikace za plnohodnotný?

Proč ano nebo proč ne?

1. znakovou řečí, považuji ho za plnohodnotný. všichni lidé se musí nějak dorozumívat. můžeme to přirovnat třeba jinému jazyku v jiné zemi
2. Používají znakový jazyk, považuji ho za plnohodnotný (Stejný jazyk, jako ostatní)
3. Znaková řeč/jazyk, ano, protože se naučili způsob jak komunikovat i se slyšícími.
4. znakovým jazykem a plnohodnotný nespíš je (nevím, jestli se dá vše vyjádřit na 100% nebo ne)
5. znakovou řečí, považuji ji za plnohodnotnou
6. znaková řeč
7. Použitím znakové řeči. Pokud ji umí i slyšící člověk, tak je to plnohodnotná komunikace
8. znakovou řečí - řekl bych že ano
9. znakovým jazykem, ano
10. Znakový jazyk
11. Znakovou řečí, ano považují, protože jinak se nedokáží dorozumět.
12. Komunikují pomocí znakového jazyka a pak myslím i psanou formou. Tím že neznám znakový jazyk, nedokážu úplně říct jestli je tento způsob plnohodnotný. Pokud by ale nebyl, asi by s tím někdo něco dělal a pokoušel by se o zdokonalení znakového jazyka, možná se to i děje, to nevím.
13. znakový jazyk. pro mě osobně spíš omezující, protože je ho neumím a musí být náročné se ho naučit. ale myslím si, že například lidé s vrozenou hluchotou ho mohou brát jako plnohodnotný jazyk (slovní zásoba, atd.)
14. Znaková řeč, nebo mluví, ale třeba potichu
15. Znakovou řečí, psaní, posunky. Není plnohodnotný, hůře se vyjádří emoce
16. Moc nevím, co znamená plnohodnotný. Jakože určitě si znakovou řečí obsahově předají dva lidi co potřebují, zároveň to nikdy nebude jako mluvené slovo (neslyší tón hlasu, důrazy apod.). Taky si nemyslím, že znaková řeč je přesná a podrobná jako mluva, takže možná i z hlediska obsahu to může být povrchnější, ne tak detailní.
17. Způsob, který si vybamím, je znaková řeč. Žádný způsob komunikace není plnohodnotný. Znaková řeč nabízí jiné způsoby vyjádření, které mluvená komunikace nemůže nabídnout, zároveň ale není schopná vyjádřit některé fráze mluvené řeči.
18. Znakovou řečí. Ano považuji tento způsob za plnohodnotný
19. Znaková řeč – ano. Odezírání ze rtů a odpovídání - při tomto způsobu jsme se vždycky dokázali domluvit, takže ano
20. Znakovou řečí, psaným jazykem. Ano, věřím, že mezi sebou dokáží takto komunikovat plnohodnotně.
21. Znaková řeč. Myslím že není plnohodnotný, vzhledem k tomu, že v mluvené řeči můžeme význam sdělení upravovat např. pomocí intonace a výšky hlasu apod.
22. Pomoci znakové řeči. Řekl bych, že tento způsob komunikace plnohodnotný není, protože to každým z nás pořádně neovládá.
23. znaková řeč, ano, pro neslyšící je to jediný způsob komunikace, kdy jde vyjádřit vše
24. Znakovka, psaní, mimika, rec tela 😊, kreslení. Ano
25. je určitě jiný, zda plnohodnotný nedokážu posoudit a nakonec ani náš způsob komunikace nemusí být plnohodnotný - záleží na pozici partnerů v komunikaci
26. Odezírání ze rtů, znaková řeč, psaní - ano, plnohodnotná
27. Odezírání ze rtů, značkování. Považuji, je to pro mě jako jiný jazyk
28. Ano považuji, jelikož si myslím, že jiný způsob asi není.
29. Písmem nebo znakovou řečí a ano považuji to za plnohodnotný způsob
30. Předpokládám, že znakovou řečí. Plnohodnotný určitě není, ale je to asi nejlepší možnost.
31. Znaková řeč - ano, považuji. Nevidomí také mají Brailleovo písmo
32. Neslyšící lidé buď odezírají a mluví běžnou řečí, nebo užívají znakový jazyk. Obě dvě formy komunikace jsou plnohodnotnými jazyky. Jen u znakového jazyka mám předsudek, že musí trvat delší dobu si v něm něco sdělit, a že je velmi limitován osobami, které v něm dovedou komunikovat.

33. Znaková řeč je za mě dokonale vymyšlený nástroj komunikace. Pro komunikaci se zdravými lidmi mohou používat gesta, posunky, mnoho z nich se i běžně dorozumí. Určitě může dojít k nějakým nedorozuměním, ale nemyslím si, že je to pravděpodobnější než v mluvené řeči.
34. Primárně asi znakovou řečí, někteří umí odezírat a mohou mluvit (pokud vím ta typicky pokud někdy v životě slyšeli). Znaková řeč má své limity ale považuji ji za plnohodnotnou formu komunikace
35. Znakovou řečí
36. Znakovou řečí. Rozhodně to považuji za plnohodnotný způsob komunikace. Je to "jazyk", jako každý jiný.
37. Znakovou řečí. Zda je plnohodnotná, nedokážu posoudit.
38. Znakovou řečí, není plnohodnotný, protože plno lidí ji nezná takže se nedomluví s většinou lidí
39. Ano
40. Znakovou řečí, ano. Je to stejné asi jako klasická řeč.
41. Komunikují pomocí znakové řeči. Plnohodnotný je určitě v rámci lidí, kteří znakovou řeč ovládají. Komunikace s těmi, kteří ji neovládají je bez tužky a papíru o dost těžší.
42. Znaková řeč. Ano, vnímám ji jako cizí jazyk.
43. znaky, odezírání ze rtů. podle mě ne, protože si nemohou říct vše
44. Znakovou řečí a přijde mi to plnohodnotné zvláště proto, protože je podle mě univerzální pro celý svět
45. Je to plnohodnotná řeč, třeba jako cizí jazyk. Odezírají ze rtů, používají znakový jazyk.
46. Znakovým jazykem - ano. Aspoň nějak můžou komunikovat
47. Komunikují hlavně znakovou řečí a psaným slovem. Považuji ho za plnohodnotný.
48. Používají znakový jazyk. Považuji ho za plnohodnotný
49. odezírají ze rtů a odpovědi třeba napíšou? asi ne úplně plnohodnotný (
50. V osobním kontaktu používají znakovou řeč. Pokud používají naslouchátko, mohou spolu komunikovat jako slyšící osoby. Z pozice slyšícího člověka si myslím, že znaková řeč nepojme tolik slov - ať už oficiálních, nebo různým způsobem během života vytvořených či zkomolených. Plnohodnotná tato komunikace dle mého názoru je. Mrzí mě však, že neslyšící, pokud se takto již narodil, nemůže slyšet pro nás obvyklé zvuky - zpěv ptáků, šumění moře, křupání sněhu pod botou, noční bouřku a bubnování deště za okny, krásnou hudbu, písničky... Ani tyto zvuky nezná. Pokud člověk ztratí sluch v průběhu života, uchová si tyto zvuky v sobě a může si je vnitřně při určitých situacích "vyvolat".
51. Znakovou řečí, písemně .. - ano
52. Funkčně plnohodnotný je, samozřejmě jim uniká barevnost jazyka, zvukomalebnot slov...na druhou stranu pokud nikdy neslyšeli, neví o co tímto přicházejí.
53. 1 znaková řeč 2 ne 3 nemám čas na dlouhou odpověď
54. normálně ;-) .. většina dokáže mluvit a dobře odezírat, nebo slyší částečně
55. Jak znakovou, tak standardní hlasovou komunikací.
56. Posunky a psaním. Nepovažuji za plnohodnotný - většina lidí nezná posunkovou řeč, psané je pomalé.
57. Znakovou řečí. Plnohodnotný pro komunikaci mezi těmi, kteří tento jazyk ovládají, určitě ano. Nevím, nakolik komplexní ten jazyk je např. ve srovnání s "normálním" (fonetickým) jazykem, takže těžko říct, nakolik je ovlivněno vnímání světa a (komplexnost) myšlení
58. Odezíráním, posunková řeč. Není plnohodnotný, je omezený.
59. znaková řeč umí i mluvit a odezírají
60. odezíráním, učí se i mluvit, myslím, a znakovou řečí. Pokud se domluví navzájem a mohou tak sdílet své životy, je taková komunikace plnohodnotná. Ve vztahu ke slyšící většině je to handicap, málo slyšících umí znakovou řeč a komunikace je pak obtížná.
61. Znakují a písemně
62. Neslyšící komunikují znakovou řečí. Považuji ho za plnohodnotný. Já bych s nimi komunikovala psaním na papír. Je to jednodušší. Kdo znakovou řeč umí, pak je to plnohodnotný. A kdo ji neumí, pak mu zbyde papír a tužka.
63. Znakovou řečí, psaním a posunky. Ano je plnohodnotná. Je to asi jede z možných způsobů komunikace.
64. Asi je to různé, někdo ovládá znakovou řeč, jiný odezírá, někdo možná částečně slyší nebo má implantát. Neumím posoudit, zda je to plnohodnotné.
65. Posunkovou řečí, ano je plnohodnotná

66. Znakovou řeči. Nikoli, člověk neovládající znakovou řeč jim nerozumí. Což je odsuzuje k sociální útlumě mezi svými.
67. Znakovou řeči. Ano, protože je to způsob, jak vůbec fungovat v tomto světě.
68. Komunikují znakovou řečí, SMS, e-maily na PC, přes sociální sítě úplně v pohodě, elektronizace jim určitě pomohla, elektronické bankovníctví je pro ně velká výhoda. Dnes je to pro ně opravdu lehčí než dříve díky technickému pokroku. Tento způsob komunikace považují za plnohodnotný.
69. komunikují znakovou řečí, kterou se musí naučit, tento způsob je plnohodnotný mezi stejně neslyšícími, ale není plnohodnotný mezi ostatními, kteří znakovou řeč neovládají
70. někteří umí solidně mluvit, jiní používají znakový jazyk...co jiného jim zbývá? nevím, zda existuje v dnešní době něco lepšího..
71. znakovou řečí - asi ne, jsou ochuzení o zvuk - melodii, intenzitu
72. Znaková řeč, neverbální komunikace. Nedokážu posoudit.
73. Znakovou řečí, psanými písmem a odezíráním a myslím, že komunikace plnohodnotná je.
74. Znakovou řeči. Asi není plnohodnotná stejně tak, jako pro nás slyšící není plnohodnotný jakýkoliv cizí jazyk.
75. Znaková řeč, plnohodnotná
76. Posunkovou řečí. Určitě je tento způsob plnohodnotný. Je to jediný způsob jak se domluvit. Ještě lepší by ale bylo, kdyby tuto řeč ovládali všichni.
77. Znakovou řečí, gesty, řečí těla, mimikou... V pracovním a rodinném kolektivu si umím představit plnohodnotnou komunikaci. Zbytek světa musí chtít.
78. znaková řeč, psaní, plnohodnotný? mezi neslyšícími ano
79. znakové písmo, obličejová komunikace
80. Znakovou řečí.
81. Pomocí znakové řeči, plnohodnotný způsob to asi nebude ale pro běžný život dostačující.
82. znakovou řečí, je zde omezení, moc lidí znakovou řeč neumí
83. Gestikulací, znakovým jazykem - a je to plnohodnotné
84. Znakovou řečí. Neznám ji, nedovedu posoudit.
85. Znakovou řečí. Neplnohodnotný, protože mu unikne spousta nuancí v řeči.
86. znakovou řečí, ano žádný
87. znaková řeč - nic lepšího asi vymyšleno nebylo, grafický projev - ano, plnohodnotný. Pokud má ale problém se čtením a psaním (hluchoněmý) tak je to problém
88. znaková řeč, posunky - mezi sebou, zvuky, posunky, naučená řeč - se slyšícími
89. Znakovou řečí - bohužel ji lidé jen málo znají. Neslyšící mluví - je třeba na něj hovořit přímo, pomalu, plynule, nezvyšovat hlas a takto přistupovat i v případě, kdy nemluví.
90. Odezírání, znakování, nějaké vibrační přístroje - nevím -, řeč těla. Plnohodnotný není, protože není běžný a potřebujete k němu speciální pomůcky či dovednosti
91. písemná forma, odezírání, nepovažuji za plnohodnotný
92. posunkovou řečí, odezíráním. Plnohodnotný není, protože vyjadřuje jen základní emoce
93. Komunikují nejčastěji znakovým jazykem. Plnohodnotný není - barva hlasu, ironie...
94. Nevím
95. Posunky. Pokud to umí, tak je to téměř plnohodnotná komunikace.
96. odezírání, posunková řeč, není to plnohodnotné
97. znaková řeč; myslím, že jsou v komunikaci trochu omezeni - ve výrazech, množství slov, různé zdrobněliny
98. mají svou znakovou řeč
99. nevím (nejsem neslyšící) - určitě dělají, co můžou
100. Může být plnohodnotný, když dobře ovládá znakovou řeč

8) Používáte/setkáváte se spíše s výrazem „hluchý“, nebo „neslyšící“? Jaký mezi nimi vnímáte rozdíl?

1. setkávám, ale nikdy jsem nepřemýšlel nad rozdílem
2. Spíš neslyšící. Rozdíl - hluchý - více citově zabarvené (může vyznít ofenzivně)
3. Hluchý, neslyšící

4. neslyšící a rozdíl nevnímám. Možná akorát právě lidi bez sluchu preferují spíš "neslyšící"
- 5.
6. moc nesetkávám, ale hluchý je někdo, kdo třeba opravdu špatně slyší, ale něco přesto jeste slysi, neslyšící je clovek bez znamk sluchu
7. Setkávám se častěji s výrazem hluchý, protože je to takový "lidovější" výraz.
8. Záleží na typu člověka
9. neslyšící, hluchý je podle mě více urážející pro neslyšícího
10. Myslím, že je v nich podobný vztah jako slepí a nevidomí. Že neslyší je ten lepší výraz.
11. Myslím, že hluchý nemá sluch vůbec a neslyšící dokáže vnímat aspoň nějaké zvuky.
12. Já osobně se snažím používat výraz "neslyšící". Výraz "hluchý" mi přijde urážlivý a hanlivý. Ale samozřejmě v běžné mluvě se více setkávám se slovem "hluchý"
13. více se setkávám s výrazem hluchý. hluchý vnímám více jako klinický termín a neslyšící společenský termín
14. Hluchý... netuším
15. Spíše hluchý. Rozdíl je, že hluchý neslyší vůbec nic a neslyšící neslyší jen určité frekvence
16. Spíše neslyšící. Rozdíl asi vnímám jen takový, že hluchý je hanlivější. Možná pod pojem hluchý bude patřit i poškození sluchu (ne úplná ztráta).
17. Pod výrazem hluchý si vybavím jak člověka, který neposlouchá (hanlivé), tak člověka neslyšícího. Osobně mi přijde výraz neslyšící jako uctivější varianta v porovnání se slovem hluchý, které může neslyšícím přijít jako ponižující. S výrazem hluchý se rozhodně setkávám častěji, ale většinou to není v kontextu neslyšících osob. Myslím si, že pro označení neslyšících používám oba tyto výrazy, ale k takovým označením nedochází příliš často.
18. Spíše se setkávám s označením neslyšící. Termín hluchý mi přijde hanlivý
19. Více hluchý, ale nepřijde mi to výstižné. Používá se totiž i při popisu člověka, který být hluchý nemusí.
20. Ano, setkávám. Slovo "hluchý" vnímám více u lidí, kteří "ohluchli" až během života. Jako neslyšícího vnímám jako člověka, který se jako neslyšící už narodil.
21. Hluchý. Neslyšící je vhodnější a etičtější
22. Hluchý, rozdíl vnímám v tom, že lidé často říkají o nekom, že je hluchý, když např neslyší jednu větu během konverzace, slovo neslyšící mi definuje opravdu člověka co neslyší
23. hluchý, nevidím v tom rozdíl
24. Neslyšící je spravně?
25. hluchý vnímám jako expresivní označení téhož
26. Používám spíše neslyšící v kontextu sluchové poruchy, hluchý spíše v kontextu vtipu, kdy např. kamarád několikrát neslyší a je potřeba něco neustále opakovat
27. Neslyšící. Hluchý má mírně peorativní nádech
28. Spíše neslyšící. Hluchý v normální mluvě člověk používá pro někoho, kdo je natvrdlý nebo neposlouchá. Neslyšící ,že má nějaké sluchového problémy.
29. Hluchý. Nevím
30. Přijde mi, že "hluchý" můžeme použít, když si někdo např. "sedí na uších", čili vnímám to jako trochu hanlivý výraz. Setkávám se spíše se slovem "neslyšící", což mi přijde v pořádku. I já používám toto slovo.
31. Spíše se setkávám se slovem neslyšící. Hluchý je možná více hanlivý, stejně jako slepý / nevidomý
32. Pojem "hluchý" vnímám jako starší české slovo než pojem "neslyšící", který byl podle mé domněnky zaveden z důvodu korektnosti. Subjektivně ani jedno ze slov nevnímám jako hanlivé, byť jsme si vědomi, že čeština užívá slova "hluchý" jako nadávky, když někdo něco neslyší a těžko by mluvčí užil jako nadávku pojem "neslyšící".
33. Hluchý je pro mě definitivní pojem, kdy člověk opravdu neslyší nic. Neslyšící je za mě člověk, který může být úplně hluchý, ale zároveň slyšet třeba hlasitější zvuky. V běžné řeči se asi spíše setkávám s prvním pojmem, v oficiální komunikaci spíše s pojmem druhým.
34. Hluchý znám spíš v negativnějším kontextu (seš hluchej??), případně v souvislosti se ztrátou sluchu ve vysokém věku (babička je nahluclá...). Neslyšící považuji za neutrální výraz.
35. Určitě neslyšící, je to více formální. "Hluchý" může být v některých případech i urážka.
36. Spíše se setkávám s výrazem ""neslyšící"". Výraz ""hluchý"" mi přijde lehce vulgární.

37. Neslyšící. Když se řekne hluchý, vybaví se mi babička, která už špatně slyší, neslyšící je někdo s handicapem.
38. Hluchému se sluch ztratil nebo zhoršil v průběhu života. Neslyšící je většinou od narození.
39. Hluchy je humpolacke, hluchy jsou i lidi co slyší.... Neslyšící=nema tu možnost, ale možná více slyšící nez ty co tu možnost mají
40. Hluchý. Hluchý je kompletně, neslyšící může být jen částečně.
41. Hluchý o sluch přišel a neslyšící jej nikdy neměl.
42. Spíše neslyšící. Hluchý může být i duchodce. Hluchý je pro mne synonymem nedoslýchavý.
43. hluchý, je to hanlivé
44. Setkávám se s oběma pojmy
45. To nevím.
46. Žádný - oba jsou správné termíny - možná by je někdo mohl brát rozdílně, že třeba jeden je urážlivější, mě to nepřijde
47. Spíše neslyšící. Hluchý člověk je nejtěžší forma neslyšícího. Neslyšící člověk podle mého může zaznamenat nějaké zvuky - proto nosí naslouchadla.
48. hluchý je pravděpodobně ofenzivní pro neslyšícího člověka
49. hluchý.osobně v tom rozdíl nevnímám, ale předpokládám, že sami neslyšící preferují pojem 'neslyšící'
50. Spíše používám pojem "hluchý". Podle mého názoru je hluchý člověk člověk se 100% nebo téměř 100% ztrátou sluchu, ten tedy neslyší nic. Pojem neslyšící člověk ve mě vzbuzuje naději, že může alespoň něco slyšet, že ztráta sluchu není úplná. Ale když tak nad tím přemýšlím, tak neslyšící vlastně "neslyší". Takže význam slov bude totožný. :)
51. Hluchý neslyší vůbec
52. Hluchý je lidovější, s vývojem jazyka až pejorativní. Určitě bych ve formální komunikaci preferoval slovo neslyšící.
53. hluchý je trochu nadávka
54. spíše neslyšící ... hluchý má úplnou ztrátu sluchu
55. Neslyšící. Pojem hluchá vnímám spíš jako částečné omezení slyšení
56. Neslyšící používám víc. Hluchý mi připadá hanlivé.
57. Hluchý je pejorativní - na ten výraz jsou nabalené konotace z běžného jazyka, kdy říkáme "seš snad hluchej" (a myslíme tak trochu "blbej"). Takže pro neslyšícího bych nepoužila.
58. Neslyšící.Hluchý je zastaralý výraz.
59. zadny hloupa korektnost ??
60. je to stejné. Hluchý - každý hned ví, že neslyší. Neslyšící - hezký opis téhož. Rozdíl je podobný jako Cikáni - Romové. :-)
61. Bez rozdílu
62. Použiji spíš výraz hluchý. Vnímám rozdíl, myslím že hluchý člověk neslyší vůbec a neslyšící nějaké zbytky sluchu má.
63. Spíš hluchý. Asi žádný.
64. Neslyšící je určitě častější. Hluchý bych spíš řekla o někom, kdo slyší hodně špatně a musí se na něj křičet nebo dělá že neslyší.
65. Hluchý, nevnímám rozdíl
66. Ani s jednou skupinou
67. Spíše hluchý. Neslyšící je korektnější výraz, ale výraz hluchý mě nepoburuje.
68. Spíše výraz neslyšící. Hluchý je podle mě ten, kdo špatně slyší, neslyšící neslyší vůbec, ale nevím.
69. znám výraz neslyšící, hluchý mi přijde spíš výraz hanlivý
70. někdy, hluchý vnímám jako úplnou ztrátu sluchu, neslyšící spíše jako celou škálu sluchových vad
71. neslyšící – výstižné, hluchý - urážlivé, výsměšné
72. Spíš neslyšící. Nevím.
73. Používám hluchý i když si uvědomuji, že to má nelichotivý nádech. Správně je neslyšící.
74. Spis neslyšící. Hluchy je spise az hanlivy vyraz.
75. Hluchy
76. No spíše hluchý. Nejsem si jistá rozdílu. Snad hluchý je ten co je jen částečně postižený a neslyšící ten co je zcelanevím

77. Hluchý, hluchoněmý. Od slova hluchota. Hovorovější. I zdravého se ptáme: Jsi hluchý nebo co? Neslyšící je formálnější.
78. 50/50
79. spravný výraz je asi neslyšící (hluchý - hovorová rec. napr. je k něčemu hluchý - není neslyšící, jen to ignoruje)
80. Neslyšící.
81. Setkávám se s oběma výrazy, rozdíl nevnímám.
82. spíše se setkávám s lidovým pojmem hluchý, neslyšící je spíše odborně a mluví se o neslyšících více v poslední době
83. spíše neslyšící, hluchý vnímám jako lehce hanlivé
84. Častěji s výrazem neslyšící. Hluchý je zastaralejší.
85. Hluchý je krapet hrubé označení neslyšícího
- 86.
87. neslyšící, rozdíl nevidím
88. oba, nevnímám rozdíl
89. snad více hluchý, není v tom rozdíl - synonyma
90. Význam stejný, přeceňuje se pejorativní nádechem slova hluchý. Inteligentní člověk vnímá bez hanlivého podtónu
91. spíše neslyšící, hluchý = hanlivý výraz
92. hluchý je hrubší
93. Hluchý je jistě neslyšící. Neslyšící ještě nemusí být úplně hluchý. Neslyšící je asi korektní, ale oni sami o sobě často hovoří jako o hluchých.
94. Hluchý je ten, kdo slyší. Neslyšící opravdu neslyší.
95. Hluchým bývá označen člověk třeba starý a může trochu slyšet. Neslyšící je odborný výraz.
96. obojí, rozdíl nevnímám
97. nesetkávám se
98. malý
99. nejspíše obojí - rozdíl nevnímám
100. Hluchý může být i někdo, kdo slyší, neslyšící je diagnóza

9) Dokončete: Je to neslyšící, ale...

1. pořád stejně milující
2. aspoň vidí
3. mám ho rád
4. člověk <3
- 5.
6. stejně roven, jako statní
7. přesto je to opravdu zručný člověk
8. pořád člověk
9. nám ho rád
10. super člověk
11. stále je to plnohodnotný člověk jako všichni ostatní.
12. je to člověk, stejně jako my slyšící, a tak bychom ho neměli vyčleňovat svou neznalostí a naučit se aspoň základy znakového jazyka.
13. je schopný se dorozumět
14. může i nadále prožívat život naplno
15. přesto vnímavý
16. -
17. je to člověk, který je schopný jiné interpretace světa, a myslím si, že by mu mělo být zpřístupněno co nejvíce možností dostupných pro slyšící lidi.
18. I tak se dokáže v mnoha případech dorozumět bez problému
19. To neznamená, že nemůže žít stejně plnohodnotný život jako slyšící.

20. nechápu a nevím :D
21. stejně cenný člověk jako já.
22. i tak super
23. měl by mít možnost dělat věci jako zdraví slyšící člověk.
24. Pohoda
25. o to víc vidí.
- 26.
27. nemá problém ve společnosti fungovat
28. i přes to slyšící.
- 29.
30. funguje naprosto normálně.
31. je to normální člověk jako my ostatní
32. zdraví člověk.
33. umí odezírat? Nejsem si jistá, jestli chápu zadání :-D
34. umí odezírat.
35. stále člověk.
36. ...svou práci zvládá stejně dobře, jako kdokoliv jiný.
37. v životě mu to příliš nepřekáží.
38. neumí ani mluvit
39. Je to člověk
40. pořád člověk.
41. podívej se co dokázal.
42. Dokáže cítit vibrace hudby
43. pořád člověk
44. dělá divadlo
45. je to úplně normální člověk jinak. Jen měl prostě smůlu že ho to potkalo.
46. umí odezírat ze rtů.
47. skvělý člověk.
48. mám ho rád
49. nechápu. asi '.,ale umí mluvit.'
50. Zde mne nic nenapadá. Takto osoby nehodnotím.
51. i tak ho mám rád
52. Nevím. Není tam navíc "to" ? Pokud by bylo, doplnil bych takto: Je neslyšící, ale měli bychom udělat vše proto aby žil co nejlnohodnější život.
53. žádný ale prostě je
54. slyší
55. dorozumíte se.
56. Hrozně fajn člověk.
57. rozumí nám
58. Pořád člověk.
59. ale nic
60. rád sleduje filmy.
61. Ne mentálně postižený
62. Správné.
63. ne nemocny nebo nemohoucí.
64. odezírá - je chytrý - nemá omezení
65. Mluví
66. Tuto větu bych takhle neformuloval.
67. Nevím
68. .. jinak vše zvládá dokonale.
69. ... i tak si užívá života.
70. bojovník
71. domluvíme se

72. Vnímá.
73. Uvedený začátek věty se mi nelíbí, protože už dopředu neslyšícího ponižuje slůvkem "ale".
Neodpovím.
74. ...normalni
75. Ne hluchy
76. Zcela soběstačný člověk.
77. není to debil. Tak s ním tak nejednejte. Ve stáří za podobné jednání budete vděčni....
78. jinak je v poho
79. rozumí vám
80. mluví
81. jinak normální.
82. řídí auto
83. člověk jako my
84. bude Vám rozumět.
85. v poho týpek
86. dobře odezírá
87. zná znakovou řeč, umí odezírat ze rtů, nemá žádné jiné omezení (intelektuální, sociální)
88. jinak bezva borec
89. velmi dobře odezírá ze rtů.
90. fajn člověk
91. je moc fajn
92. dobře odezírá a skoro všemu rozumí, když chce.
93. rozumí docela dobře.
94. Zdravý člověk.
95. umí odzírát.
96. super kamoš/strejda.... . Ale kretén. Cokoliv. O kvalitě člověka to nevyovídá.
97. nenapadá mě nic
98. taky člověk
99. ale jinak v pohodě.
100. Umí se dorozumet